

NUORISORANGAISTUS

– voimaantulosta nykypäivään

Lapin yliopisto

Pro gradu-

tutkielma

Eija Heikkilä

Kriminologia,

potilas- ja lääkintä-

oikeus ja naisoikeus

Kevät 2012

Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta

Opinnäytteen nimi	Nuorisorangaistus – voimaantulosta nykypäivään
Tekijä	Eija Heikkilä
Koulutusohjelma	Oikeustieteiden maisterin tutkinto
Opinnäytteen laji	Pro gradu- tutkielma
Vuosi	Kevät 2012
Sivumäärä	XIV + 89
Asiasanat	nuorisorangaistus, ehdollinen vankeus, valvonta, nuorten rangaistukset
Muita tietoja	Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi.

Tiivistelmä

Nuorisorangaistus on erityinen alle 18-vuotiaille tarkoitettu rangaistus, jota koskeva laki nuorisorangaistuksesta tuli voimaan vuonna 2005 Nuorisorangaistusta voidaan tuomita neljästä kuukaudesta yhteen vuoteen. Nuorisorangaistus koostuu valvonnasta, sosiaalista toimintakykyä edistävästä tehtävistä ja ohjelmista sekä työelämään ja työhön perehtymisestä.

Ennen mahdollisen nuorisorangaistuksen tuomitsemista laatii Rikosseuraamuslaitos nuoresta seuraamusselvityksen sekä toimeenpanosuunnitelman rangaistuksen toimeenpanoa varten. Seuraamusselvitys sisältää selvityksen nuoren sosiaalisesta tilanteesta ja lisäksi selvityksessä otetaan kantaa mahdolliseen seuraamusvalintaan. Toimeenpanosuunnitelmasta tulisi käydä ilmi rangaistuksen pääasiallinen sisältö ja tuomitseminen nuorisorangaistukseen tapahtuu tämän kyseisen suunnitelman perusteella.

Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksinä on, että rikoksesta syytetty nuori on rikoksentekehetkellä ollut 15–17-vuotias ja että tuomioistuimien pitää sakkorangaistusta riittämättömänä, mutta toisaalta ehdotonta vankeusrangaistusta liian ankarana seuraamuksena nuoren teosta. Lisäksi tuomioistuimen tulee harkita voidaanko nuorisorangaistuksella edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä nuoren syyllistymistä uusiin rikoksiin.

Nuorisorangaistuksen vaihtoehtoisena seuraamuksena tulee kysymykseen ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla tehostettuna. Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan. Valvonta sisältää valvojan ja valvottavan välisiä säännöllisiä tapaamisia, joissa seurataan valvottavan olosuhteita ja niissä mahdollisesti tapahtuvia muutoksia. Harkittaessa kumpi seuraamuksista tulisi tuomita, tulee tuomioistuimen pohtia kuinka intensiivisten toimenpiteiden tarpeessa nuori on, kuinka korkea on rikoksen uusimisriski, millainen on nuoren yhteistyövalmius- ja kyky, seuraamuksen todennäköistä vaikuttavuutta sekä sitä kummalla seuraamuksella voitaisiin paremmin edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja estää uusintarikollisuutta.

Ruotsissa nuorille suunnattuja rangaistuksia ovat nuorisohoito, suljettu nuorisohoito sekä nuorisopalvelu. Englannissa nuorille määrättäviä yhdyskuntaseuraamuksia puolestaan ovat nuorten kuntoutusmääräys, neuvontamääräys, korvausmääräys, ehdonalainen ja täydellinen vapautus sekä alkoholin käyttökieltomääräys.

SISÄLLYSLUETTELO

SISÄLLYSLUETTELO	III
LÄHDELUETTELO	VI
LYHENTEET	XIV
1. JOHDANTO	1
1.1. Nuorisorangaistuksen historiallista taustaa	1
1.2. Nuorisorangaistus osana nuorisorikosoikeutta	4
2. NUORISORANGAISTUKSEN KASVATUKSELLINEN TARKOITUS	7
2.1. Yleistä kasvatuksen käsitteestä ja kasvatusvastuusta	7
2.2. Kasvatusvastuun historiaa antiikin Kreikasta 1900-luvun Suomeen	9
2.3. Yksilön ja yhteiskunnan välisen kasvatusvastuun jakautumisen kehitys Suomen lainsäädännössä	11
2.4. Nuorisorangaistus mukana nuoren kasvatuksessa	17
3. NUORISORANGAISTUS	19
3.1. Mikä on nuorisorangaistus?	19
3.2. Nuorisorangaistuksen kokeilu vuosina 1997–2004	20
3.3. Rangaistuksen sisältö	22
3.3.1. Valvonta	23
3.3.2. Sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat	24
3.3.2.1. Rikoskeskustelut	25
3.3.2.2. Motivoivat keskustelut	25
3.3.2.3. Sosiaalisten taitojen kehittäminen	26
3.3.2.4. Suuttumuksen hallinta	26
3.3.2.5. Liikennekeskustelut	27
3.3.2.6. Päihdekeskustelut	27
3.3.2.7. Yhteiskuntaosio	28
3.3.3. Työelämään ja työhön perehtyminen	28
3.3.4. Tukitoimet	29
4. RIKOSPROSESSIN AIKAISET SELVITYKSET	31
4.1. Seuraamusselvitys	31
4.1.1. Laatiminen	31
4.1.2. Rikoksesta epäillyn nuoren ja huoltajan kuuleminen	33
4.1.3. Käsittely tuomioistuimessa	34

4.2. Toimeenpanosuunnitelma	35
4.2.1. Sisältö	37
4.2.2. Laatiminen	38
4.2.3. Toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkominen	39
4.2.3.1. Nouto	41
4.2.3.2. Suullinen ja kirjallinen huomautus	43
4.2.3.3. Kirjallinen varoitus	44
4.2.3.4. Toisen rangaistuksen tuomitseminen	45
5. NUORISORANGAISTUKSEN TUOMITSEMINEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANO	47
5.1. Tuomitsemisen edellytykset	47
5.1.1. Moitittavuusharkinta	48
5.1.2. Tarkoituksenmukaisuusharkinta	49
5.2. Rikollisuus ja rikokset	52
5.3. Täytäntöönpano	53
5.3.1. Keskeyttäminen	55
5.3.2. Päättäminen	55
6. NUORISORANGAISTUKSEN VAIHTOEHTO: EHDOLLINEN VANKEUS VALVONNALLA	57
6.1. Ehdollinen vankeus ja valvonta	57
6.1.1. Valvonnan kesto	59
6.1.2. Valvonnan sisältö	60
6.1.3. Valvonnan päättyminen	62
6.2. Nuorisorangaistus vai ehdollinen vankeus valvonnalla?	64
7. NUORISORANGAISTUKSEN TARPEELLISUUS, KÄYTETTÄVYYS JA TU- LEVAISUUS	66
7.1. Tunnettavuus ja tarpeellisuus	67
7.1.1. Mistä seuraamuksen vähäinen käyttö johtuu?	68
7.1.2. Ehdollisen vankeuden edut suhteessa nuorisorangaistukseen	69
7.2. Käytettävyyden parantaminen ja seuraamuksen tulevaisuus	70
8. NUORTEN RANGAISTUKSET RUOTSISSA JA ENGLANNISSA	72
8.1. Ruotsi	72
8.1.1. Nuorisohoito (Ungdomsvård)	72
8.1.2. Suljettu nuorisohoito (Sluten ungdomsvård)	74
8.1.3. Nuorisopalvelu (Ungdomstjänst)	76

	V
8.1.4. Muut rangaistukset	77
8.2. Englanti	79
8.2.1. Toimenpiteet ennen tuomioistuinkäsittelyä.....	79
8.2.2. Yhdyskuntaseuraamukset	81
8.2.2.1.Nuorten kuntoutusmääräys (Youth Rehabilitation Order)	82
8.2.2.2.Neuvontamääräys (Referral Order)	83
8.2.2.3.Korvausmääräys (Reparation Order).....	84
8.2.2.4.Ehdonalainen ja täydellinen vapautus (Conditional and Absolute Discharge).....	84
8.2.2.5.Alkoholin käyttökieltomääräys (Drinking Banning Order)	85
8.2.3. Vankeusrangaistus	86
9. LOPPUSANAT	88

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS

Antikainen, Ari: Kasvatus, elämäntilanne ja yhteiskunta. Porvoo 1998.

Anttila, Inkeri: Nuori lainrikkoja. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja B-sarja N:o 53. Helsinki 1952.

Audit Commission: Youth Justice 2004. A review of the reformed youth justice system. Lontoo 2004. Ladattavissa osoitteessa

<http://www.audit-commission.gov.uk/nationalstudies/communitysafety/Pages/youthjustice2004.aspx>.

Brå Rapport 2005:13. Vård för unga lagöverträdare. Socialtjänstens insatser.

Brå Rapport 2008:11. Barn som begått brott. Socialtjänstens och polisens åtgärder.

Brå Rapport 2010:10. Frivården i Sverige. En kartläggning.

Brå Rapport 2011:10. Ungdomsvård och ungdomstjänst. En utvärdering av 2007 års påföljdsreform för unga lagöverträdare.

Davis, Lynn: Practical Guide to Fostering Law: Fostering Regulations, Child Care and the Youth Justice System. Lontoo 2010.

Filosofia, toim. David Papineau, suomentanut Tapani Kilpeläinen. Englanninkielinen alkuteos Philosophy. 2004.

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Helsinki 2005.

Gottberg, Eva: Perhesuhteet ja lainsäädäntö. 3. täysin uudistettu painos. Vammala 2005.

Harrikari, Timo (2004a): Tahdon vahvistamisesta tarpeen tyydytykseen. Suomalaisen koulukodin lainsäädäntöhistoriaa 1860–1980. Teoksessa: Nuoruus ja koulukoti, toim. Markku Jahnukainen; Taru Kekoni & Tarja Pösö. Helsinki 2004. ss. 21 – 60.

Harrikari, Timo (2004b): Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä. Helsinki 2004.

Harrikari, Timo: Rikos lastensuojelun kentässä. Teoksessa: Nuorisorikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli, toim. Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori. Helsinki 2006. ss. 249 – 279.

Harrikari, Timo: Ehdollisesti rangaistujen nuorten valvonta: Toimijat, prosessit ja sisällöt. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2010.

Ladattavissa osoitteessa <http://www.rikosseuraamus.fi/11824.htm>.

Helminen, Jarkko: Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Vammala 1986.

Hill, Malcolm; Lockyer, Andrew; Stone, Fred: Youth Justice and Child Protection. Lontoo 2006.

Hirsijärvi, Sirkka; Huttunen, Jouko: Johdatus kasvatustieteeseen. 4.-5.painos. Juva 1997.

Kirveenummi, Anna; Räsänen, Riitta: Suomalainen kylä. Jyväskylä 2000.

Keisala, Hertta; Marttunen, Matti: Nuorisorangaistus II: Toimeenpano ja vaikuttavuus. Helsinki 2007.

Kriminalvårdens författningssamling. Kriminalvårdens föreskrifter och almäna råd om kontraktsvård KVFS 2006:18.

Kurki-Suonio, Kirsti: Äidin hoivasta yhteishuoltoon – lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja N:o 222. Vammala 1999.

Laitinen, Ahti; Nyholm, Marja-Liisa: Luvaton nuoruus. Helsinki 1995.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikosten seuraamukset. Helsinki 2000.

Lappi-Seppälä, Tapio: Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki 2006.

Marttunen, Matti; Takala, Jukka-Pekka: Nuorisorangaistus 1997-2001: uuden rangaistuslajin arviointia. Helsinki 2002.

Marttunen, Matti: Nuorisorangaistus: Tausta, kokeilu-aika ja tuomitseminen. *Lakimies* 3/2005. ss. 377 – 399.

Marttunen, Matti: Nuorten rangaistusjärjestelmän toiminta 1990-luvun alusta nykypäivään. Teoksessa: Nuorisorikollisuus: määrä, syyt ja kontrolli, toim. Päivi Honkatukia & Janne Kivivuori. Helsinki 2006. ss. 281 – 314.

Marttunen, Matti; Keisala, Hertta: Nuorisorangaistus I: nuorisoprosessi ja tuomitseminen. Helsinki 2007.

Marttunen, Matti: Nuorisorikosoikeus. Alaikäisten rikosten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 236. Helsinki 2008.

Marttunen, Matti: Nuorten seuraamukset. Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258. Helsinki 2011. ss. 371 – 384.

Matikkala, Jussi: Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki 2010.

Nousiainen, Kevät; Pylkkänen, Anu: Sukupuoli ja oikeuden yhdenvertaisuus. Helsinki 2001.

Nuotio, Kimmo: Nuorisorikosoikeus?. *Lakimies* 3/2004. ss. 466 – 478.

Pulma, Panu; Turpeinen, Oiva: Suomen lastensuojelun historia. Kouvola 1987.

Referral Order Guidance: Referral Orders and Youth Offender Panels. Guidance for the courts, Youth Offending Teams and Youth Offender Panels. 2009.

Ladattavissa osoitteessa <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/referral-order.htm>.

Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano.

Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (a). Ohjenuora: Nuorisorangaistuksen sisältökirja.

Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (b). Ohjenuora: Nuorisorangaistuksen sisältökirja: Tehtäväosio.

Saari, Erkki: Laitoskasvatus. Jyväskylä 1961.

Salmi, Venla: Nuorisorikollisuus. Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258. Helsinki 2011. ss. 217 – 238.

Siltanen, Anja-Riitta: Rangaistuksesta kuntoutukseen, eristyksestä perheterapiaan. Helsinki 1991.

Socialstyrelsen: Barn och unga som begår brott. Handbok för socialtjänsten. Västerås 2009.

Tapani, Jussi; Tolvanen, Matti: Rikosoikeus: Rangaistuksen määrääminen ja täytäntöönpano. Helsinki 2011.

Youth Court Bench Book. 2010.

Ladattavissa osoitteessa <http://www.estudo.co.uk/jsb/course/view.php?id=9&topic=5>.

Youth Justice Board: Final Warning Scheme. Guidance for the Police and Youth Offending Teams. 2002.

Ladattavissa osoitteessa <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/final-warning.htm>.

Vogt-Airaksinen, Tiina: Tarinallinen lähestymistapa nuorten rikosoikeudellisissa seuraamuksissa. Oikeus 2009/4. ss. 424–429.

Väkiparta, Hanna; Marttunen, Matti: Valvonta nuorten rangaistuksena. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 95. Helsinki 2009.

Öystese, Ole: Kenellä on oikeus kasvattaa? Saarijärvi 1978.

VIRALLISLÄHTEET

HE 93/1934. Hallituksen esitys Eduskunnalle lastensuojelulaiksi. Helsinki 1934.

HE 163/1970. Hallituksen esitys Eduskunnalle kasvatusneuvolalaiksi. Helsinki 1970.

HE 102/1981. Hallituksen esitys Eduskunnalle sosiaalihuoltolaiksi. Helsinki 1981.

HE 224/1982. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi lapsen huollosta ja tapaamisoi-
keudesta ja holhouslain muuttamisesta sekä niihin liittyvien lakien muuttamisesta. Hel-
sinki 1982.

HE 109/1996. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksen kokeilemi-
sesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 1996.

HE 177/2000. Hallituksen esitys Eduskunnalle ehdollista vankeutta koskeviksi rikoslain
säännöksiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 2000.

HE 102/2004. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksesta ja eräksi
siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 2004.

HE 229/2009. Hallituksen esitys Eduskunnalle nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi. Helsinki 2009.

Regeringens proposition 2005/06:165. Proposition 2005/06:165 Ingridanden mot unga lagöverträdare.

Regeringens proposition 2010/11:107. Proposition 2010/11:107 Förbättrad utslussning från sluten ungdomsvård.

KM 1966: A 2. Nuorisorikollisuustoimikunnan mietintö 1966: A 2. Helsinki 1966.

KM 1970: A 9. Nuorisorikoskomitean mietintö 1970: A 9. Helsinki 1970.

KM 1972: A 1. Kriminaalihoitokomitean mietintö 1972: A 1. Helsinki 1972.

KM 1976:72. Rikosoikeuskomitean mietintö 1976:72. Helsinki 1976.

KM 2003:2. Nuorisorikostoimikunnan mietintö. Helsinki 2003.

LaVM 16/1996. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi nuorisorangais-
tuksen kokeilemisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 1996.

LaVM 11/2004. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä laiksi nuorisorangais-
tuksesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Helsinki 2004.

LaVM 6/2010. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä ja ehdollisen vankeuden valvontaa koskevaksi lainsäädännöksi. Helsinki 2010.

INTERNETLÄHTEET

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?p_l_id=52437&folderId=1237621&name=DLFE-12021.pdf. Luettu 30.3.2011

Office of the High Commissioner for Human Rights internetsivusto, <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin>. Luettu 5.4.2011

http://www.slidefinder.net/i/ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus_1yj_vuotta/3969433. Luettu 5.4.2011

http://www.ykliitto.fi/ihmisoikeusjulistus/vaikuttavuus/kp_ja_tssopimukset. Luettu 5.4.2011

European Court of Human Rights internetsivusto, http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/967AD4C1-4689-4B23-AFA0-AC52D8C0780D/0/FIN_CONV.pdf. Luettu 5.4.2011

Council of Europe internetsivusto, <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=12/04/2011&CL=EN G>. Luettu 5.4.2011

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=5d54947a1667230cc6c93b792a18. Luettu 5.4.2011

http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/sopimusteksti. Luettu 5.4.2011

<http://www.rikosseuraamus.fi/15137.htm#top>. Luettu 7.4.2011

<http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>. Luettu 9.4.2011.

<http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>. Luettu 10.4.2011.

<http://www.rikosseuraamus.fi/35203.htm>. Luettu 13.4.2011.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos: Uusi nuorisorangaistus-määrät matalia, kokemukset pääosin myönteisiä. Helsinki 2007. Julkaisu löytyy osoitteesta:

http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURlApptype=BlobServer&SSURlcontainer=Default&SSURlsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=dem51_1.pdf&SSURlsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1212930569687&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf. Luettu 9.4.2011.

<http://www.oikeus.fi/vksv/uploads/0r7qisigbqn6t2.pdf>. Luettu 7.10.2011.

<http://www.rikosseuraamus.fi/52533.htm>. Luettu 7.10.2011.

<http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm>. Luettu 7.10.2011.

<http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Haasteenaihearkisto/Rikosprosessi/1302673722545>. Luettu 7.10.11.

<http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>. Luettu 12.10.2011.

http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=2&id=11. Luettu 23.1.2012.

<http://www.jonkoping.se/toppmeny/socialtjanst/barnungdomarochforaldrar/barnochungdomssektioner/ungdomsvardtjanst.4.16f89d9912d13b91acc80004617.html>. Luettu 24.1.2012.

<http://www.stat-inst.se/om-sis/verksamhet/sluten-ungdomsvard-lsu/>. Luettu 25.1.2012.

http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=1120&module_instance=12. Luettu 26.1.2012.

<http://www.brottsrummet.se/Bazment/30.aspx>. Luettu 27.1.2012.

<http://www.domstol.se/Brott--straff/Foljder-av-brott/Boter/>. Luettu 27.1.2012.

<http://kriminalvarden.se/sv/Frivard/Skyddstillsyn/>. Luettu 28.1.2012.

<http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/youth-rehabilitation-order.htm>. Luettu 30.1.2012.

<http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/index.htm>.
Luettu 30.1.2012.

<http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/youth-conditional-caution-pilot-scheme.htm>. Luettu 31.1.2012.

<http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/reparation-order.htm>. Luettu 1.2.2012.

<http://www.tameside.gov.uk/yot/reparationorders>. Luettu 1.2.2012.

<http://www.homeoffice.gov.uk/drugs/alcohol/drinking-banning-orders/>. Luettu 1.2.2012.

The Crown Prosecution Service internetsivusto.

http://www.cps.gov.uk/legal/d_to_g/drinking_banning_orders/#an06. Luettu 1.2.2012.

<http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/section-9091.htm>.
Luettu 2.1.2012.

<http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/section-226-228.htm>.
Luettu 2.1.2012.

LYHENTEET

BrB	Ruotsin rikoskaari
DTO	Detention and Training Order
EIS	Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus
HohlL	holhouslaki
HTL	laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
KP-sopimus	YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva yleissopimus
LSU	Laki suljetun nuorisohoidon täytäänpanosta
NRL	laki nuorisorangaistuksesta
RL	rikoslaki
TSS-sopimus	YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus
YK	Yhdistyneet Kansakunnat
YOT	Nuorisorikostyöryhmä

1. JOHDANTO

Viimeisinä vuosikymmeninä maassamme harjoitettua kriminaalipolitiikkaa on luonnehdittu uusklassiseksi kriminaalipolitiikaksi, jonka perusajatuksena on ollut, että rangaistusjärjestelmän tulisi rakentua suhteellisuusperiaatteen, yhdenvertaisuuden sekä yleisestävyyden varaan. Uusklassismin mukaan rangaistuksen tulee määräytyä vain teon moitittavuuden ja tekijän syyllisyyden mukaan eikä tekijän muilla yksilöllisillä piirteillä tule olla merkitystä rangaistuksen määräämisessä. Lisäksi uusklassinen ajattelu korostaa sitä, että hoidolliset toimenpiteet ja rikosoikeus tulee pitää erillään. Uusklassinen ajattelu kritisoi hoitoideologiaa, jolla oli vaikutuksia aina 1960-luvulle saakka. Hoitoideologinen ajattelu, uusklassismista poiketen, painotti sitä, että rikoksesta koituva seuraamus oli riippuvainen rikoksentekijän henkilökohtaisista ominaisuuksista.¹ Hoitoideologian mukaisessa ajattelussa taipumusta rikollisuuteen selitettiin esim. periytyvillä ominaisuuksilla tai epäedullisilla kasvuolosuhteilla. Tämän ajattelun pohjalta rikosten seuraamukseksi esitettiin erityisesti laitokäsittelyn tehostamista, kuten psykiatrista hoitoa ja muita rikoksentekijän persoonallisuuteen vaikuttavia käsittelymenetelmiä, joiden avulla ajateltiin voitavan ratkaisevasti vähentää rikosten uusimisriskiä. Suomessa hoitoideologiaan perustuva ajattelu ei kuitenkaan vaikuttanut seuraamusjärjestelmään siinä määrin kuin monissa muissa maissa.² Koska 1960-luvulle tultaessa kriminaalipoliittisessa ajattelussa on siirrytty klassisen rikosoikeuden arvolähtökohtiin eli uusklassismiin ja luovuttu 1900-luvun alussa vaikuttaneesta hoitoideologisesta ajattelusta, onkin syytä kysyä, miten tämä kehitys on johtanut nuorisorangaistuksen käyttöönottamiseen? Nuorisorangaistus kun pitää sisällään hoitoideologisia vaikutteita.³ Jotta voidaan ymmärtää kuinka nuorisorangaistus on tullut osaksi Suomen rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää, on syytä tarkastella sen historiaa sekä sitä kuinka se kytkeytyy osaksi nuorisorikosoikeutta.

1.1. Nuorisorangaistuksen historiallista taustaa

1960- ja 1970-luvun taitteessa tarkasteltiin kolmessa eri komiteamietinnössä hyvin yksityiskohtaisesti nuorisorikollisuutta ja nuoria koskeva seuraamusjärjestelmää. Nämä komiteat olivat nuorisorikollisuustoimikunta (1966), nuorisorikoskomitea (1970) ja kriminaalihuoltokomitea (1972). Näissä mietinnöissä otettiin periaatteellisella tasolla kantaa nuorten erityiskohteluun ja tehtiin ehdotuksia nuoria koskevan rikoslainsäädännön pa-

---

¹ Marttunen & Takala 2002, s. 8 – 9.

² KM 1976:72, s. 63.

³ Marttunen & Takala 2002, s. 10 – 11.

rantamiseksi. Lisäksi rikoslain kokonaisuudistuksen periaatelinjaukset tehnyt rikosoikeuskomitea hahmotteli vuonna 1976 mietinnössään seuraamusjärjestelmän kehittämisen periaatteelliset linjat, jolloin se otti kantaa myös nuoria koskeviin erityisjärjestelyihin. Nämä em. mietinnöt on jaettavissa kahtia sen mukaan, kuinka ne suhtautuivat hoidon ja rangaistuksen väliseen suhteeseen.⁴ Erityispreventiivisiä piirteitä sisältävien erityisrangaistusten käyttöönottoa ehdottivat sekä nuorisoriikollisuuskomitea että nuorisoriikoskomitea⁵. Nuorisoriikollisuuskomitean ehdotuksena oli nuorisovalvonta⁶, jonka ensisijaisena sisältönä olisi ollut valvottavan nuoren huollollista tukemista ja auttamista. Lisäksi mietinnössä mainittiin, että tätä kyseistä valvontaa tulisi pyrkiä kehittämään sosiaaliterapeuttiseen suuntaan, varsinkin kun kyse olisi vaikeasti häiriintyneistä valvottavista. Sosiaaliterapeuttisen valvonnan päämääränä olisi valvottavan sosiaalisen häiriintyneisyyden korjaaminen niin, että rikoksen uusimisen todennäköisyys tulisi mahdollisimman pieneksi.⁷ Nuorisoriikoskomitean ehdotuksena puolestaan oli suojelukasvatus. Komitea katsoi, että silloiset nuoriin rikoksenteijöihin kohdistuvat valvonnan muodot⁸ tulisi pyrkiä yhdistämään siten, että pääpaino valvonnassa olisi huoltavassa ja tukevassa toiminnassa, jossa hoidollisillakin toimenpiteillä kuitenkin olisi sijansa. Huoltaviin toimiin kuuluivat mietinnön mukaan valvottavan auttaminen muun muassa asunon ja työpaikan hankkimisessa. Hoidollisina toimenpiteinä valvottava voitaisiin osoittaa hakeutumaan asianmukaiseen hoitoon, mikäli valvottavassa esiintyisi tavallista suurempaa sosiaalista tai sielullista häiriintymistä. Suojelukasvatuksen tarkoituksena olisi ollut ohjata valvottava omaksumaan yhteiskunnallisesti hyväksyttävät elämäntavat sekä tukea valvottavaa ja hänen huoltajaansa tässä pyrkimyksessä.⁹ Niin nuorisovalvonnassa kuin suojelukasvatuksessakin erityispreventiiviset näkökohdat olivat hyvin ilmeiset¹⁰.

Kriminaalihuoltokomitea ja rikosoikeuskomitea puolestaan lähtivät liikkeelle eri näkökohdista. Tukevasta ja hoidollisesta suhtautumisesta siirryttiin rankaisullisten elementtien korostamiseen.¹¹ Kriminaalihuoltokomitea ehdotti uutena seuraamuksena rangaistusvalvontaa. Rangaistusvalvonta olisi voitu mietinnön mukaan liittää ehdolliseen tuomioon tai sitten sitä olisi voitu käyttää itsenäisenä seuraamuksena. Itsenäisenä seuraamuk-

---

⁴ Marttunen & Takala 2002, s. 11.

⁵ Marttunen & Takala 2002, s. 11.

⁶ Valvonta liitettiin ehdolliseen tuomioon.

⁷ KM 1996: A 2, s. 57.

⁸ Ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta, joka oli pääsääntöisesti tarkkailevaa poliisivalvontaa sekä ehdollisesti tuomittujen valvonta, joka oli paitsi tarkkailevaa, myös huoltavaa ja tukevaa toimintaa.

⁹ KM 1970: A 9, s. 13, 47.

¹⁰ Marttunen & Takala 2002, s. 11.

¹¹ Lappi-Seppälä 2000, s. 214 – 215.

sena rangaistusvalvonta olisi voitu tuomita tilanteissa, joissa henkilö olisi tuomittu korkeintaan kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen ja, jos rangaistuksen tuomitseminen ehdollisena ei olisi tarkoituksenmukaista rikosten korkean uusimisiriskin vuoksi. Osoituksena korkeasta uusimisiriskistä pidettiin mietinnössä muun muassa rikosentekijän nuoruutta.¹² Rikosoikeuskomitea puolestaan korosti sitä, että sosiaaliset palvelut tulisi pitää erillään rikosoikeudellisista rangaistuksista ja ne tulisi turvata yleisen sosiaalipalvelun puitteissa tai erityisjärjestelyin, jotka eivät liity täytäntöönpanojärjestelmään. Lisäksi rikosoikeuskomitean näkemyksen mukaan seuraamusjärjestelmä tulisi rankentaa siten, että se perustuisi vain harvalukuisiin rangaistuslajeihin. Komitea ei myöskään pitänyt tarpeellisena tietyille henkilöryhmille, kuten juuri nuorille, suunnattuja erityisrangaistuksia.¹³

Rikosoikeuskomitea on mietinnössään jo ennakoanut nuorisorangaistuksen tapaisen seuraamuksen luomista. Rikosoikeuskomitean eräänä rangaistusehdotuksena oli nimittäin ilmoittautumispakko.¹⁴ Rikosoikeuskomitea pohti nuorten kohdalla ilmoittautumispakon yhteyteen liitettävää työvelvoitetta, jonka avulla ilmoittautumispakkoon voitaisiin saada mielekäs sisältö. Komitea katsoi, että ilmoittautumispakko saattaisi muuten korostuneen rankaisevuutensa vuoksi synnyttää nuorissa rikosentekijöissä uhmaa ja katkeruutta. Tämän ehdotuksen ongelmana nähtiin kuitenkin olevan yhdenvertaisen kohtelun vaarantuminen.¹⁵ Edellä mainitussa työvelvoitteessa on nähtävissä nykyisen nuorisorangaistuksen sisältöön kuuluvan työelämään ja työhön perehtymisen osion piirteitä. Toisaalta nykyiseen nuorisorangaistukseen sisältyviä sosiaalista toimintakykyä edistämään tarkoitettujen tehtävien ja ohjelmien sosiaalistavia piirteitä vieroksuttiin. Mikään tässä luvussa selostetuista nuorten seuraamusjärjestelmää koskevista uudistusehdotuksista ei kuitenkaan ole johtanut lainsäädäntöuudistuksiin.¹⁶ Lappi-Seppälä onkin todennut, että uudistusehdotusten epäonnistumiset ovat johtuneet siitä, ettei nuorille suunnatun rangaistuksen hahmottelu onnistu pelkästään uusklassisista lähtökohdista ja että nuorille tarkoitettu uusi seuraamus, joka perustuisi pelkästään moitittavuuden osoitukseen, tuntuisi jotenkin sisällöttömältä. Samalla kuitenkin yritykset, joilla seuraamukselle pyrittiin antamaan uusi ja mielekkäämpi aineellinen sisältö pysähtyivät vaatimukseen siitä, että sosiaalityö tuli pitää erillään rikosoikeudesta.¹⁷

---

¹² KM 1972: A 1, s. 163.

¹³ KM 1976:72, s. 68, 81.

¹⁴ Marttunen & Takala 2002, s. 12.

¹⁵ KM 1976:72, s. 81.

¹⁶ Marttunen & Takala 2002, s. 12 – 13.

¹⁷ Lappi-Seppälä 2000, s. 214 – 215.

1980-luvulla uudistukset etenivät, kun 1980-luvun lopulla suunniteltiin yhdyskuntapalvelun käyttöönottoa. Yhdyskuntapalvelu¹⁸ toteutettiin vuonna 1991 ja se otettiin ensin käyttöön kokeiluna, kuten nuorisorangaistuskin kuusi vuotta myöhemmin. Myönteiset kokemukset, joita saatiin yhdyskuntapalvelusta, vaikuttivat nuorisorangaistuksen läpimurtoon. Rikoslakiprojekti esitti nuorisorangaistuksen käyttöönottoa vuonna 1993 ja ehdotus johtikin hallituksen esitykseen (251/1994). Hallituksen esitys kuitenkin raukesi uusien eduskuntavaalien johdosta. Oikeusministeriön päätöksellä asetettiin tämän jälkeen nuorisorangaistusryhmä valmistelemaan uusi ehdotus nuorisorangaistukseksi, joka pohjautui rauenneeseen hallituksen esitykseen. Kesäkuussa 1996 nuorisorangaistusryhmä luovuttikin mietintönsä oikeusministeriölle ja rauenneeseen hallituksen esitykseen tehtiin muutamia muutoksia. Uusi hallituksen esitys (109/1996) laadittiin nuorisorangaistusryhmän ehdotuksen pohjalta ja tämä esitys johti siihen, että nuorisorangaistus tuli osaksi rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta (1058/1996) tuli voimaan 1.2.1997.¹⁹

1.2. Nuorisorangaistus osana nuorisorikosoikeutta

Puhuttaessa nuorisorikosoikeudesta kattaa käsite kaikki lasten ja nuorten rikosten käsittelyä koskevat säännökset ja käytännöt.²⁰ Nuorisorikosoikeus on oikeudenalana suhteellisen nuori, mutta ajatus siitä, että lasten ja nuorten rikosoikeudellisen vastuun tulisi poiketa aikuisten rikosoikeudellisesta vastuusta, on kuitenkin melko vanha. 1800-luvulla rikoksentekijän rehabilitaatio eli tekijän muokkaaminen jälleen yhteiskuntakelpoiseksi sai uutta painoarvoa. Tässä yhteydessä havahduttiin myös siihen, että lapset ja nuoret muodistivat oman erityisen ryhmänsä rikoksentekijöiden kentässä. Vuoden 1889 rikoslaissa asetettiin 15 vuoden syyntakeisuusikäraja, joka tarkoitti, että tätä nuoremmille ei tuomioistuimien enää voinut määrätä rangaistusseuraamusta vaan heitä koskevat toimenpiteet siirrettiin sosiaaliviranomaisille.²¹ Lapsiksi kutsutaan rikosoikeudellisessa terminologiassa 15 vuotta nuorempia henkilöitä ja puhuttaessa 15–21-vuotiaista on kyse nuorista rikoksentekijöistä. Lisäksi 15–17-vuotiaista käytetään erikseen nimikettä nuoret henkilöt.²² Suomessa ensimmäinen pelkästään nuoria koskeva laki nuorista rikok-

---

¹⁸ Yhdyskuntapalvelulla tarkoitetaan pääpiirteissään rikoksentekijän tuomitsemista työsuorituksen rangaistuslaitoksen ulkopuolella.

¹⁹ Marttunen & Keisala 2002, s. 13 – 14.

²⁰ Marttunen 2008, s. 10.

²¹ Nuotio 2004, s. 466 – 468.

²² Marttunen 2006, s. 283.

sentekijöistä (262/1940)²³ säädettiin vuonna 1940, joka uudisti nuorisorikosoikeutta.²⁴ Ensimmäiset säännökset mm. henkilötutkinnasta, syytteestä luopumisesta, ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyvästä valvonnasta sekä nuorisovankilarangaistuksesta sisältyivät tähän vuoden 1940 lakiin.²⁵ Nuorisovankilarangaistuksella odotettiin olevan kasvatuksellisia vaikutuksia ja ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyvällä valvonnalla pyrittiin siihen, että nuoren tekemisiä pystyttiin pitämään silmällä.²⁶

Suomessa lapsi- ja nuorisorikollisten käsittelyä koskeva normisto sijoittuu rikosoikeuden ja sosiaaioikeuden piiriin. Nuorten rikosten käsittelystä vastaavat toisistaan riippumattomina toimijoina rikosoikeusjärjestelmässä poliisit, syyttäjät, tuomioistuimet, kriminaalihoito ja vankeinhoito sekä lastensuojelujärjestelmässä sosiaalilautakunnat, sosiaalityöntekijät, seurakunnat sekä vapaaehtoisjärjestöt.²⁷ Lainsäädännössä rikosoikeuden ja sosiaaioikeuden roolijako on ollut selkeä. Suomessa ei hoitoa ole tuomittu rangaistuksena, sen osana tai sen asemesta ja ne hoitotoimenpiteet, joita rangaistusta suorittavalle tarjotaan, ovat vapaaehtoisuuteen perustuvia.²⁸

Nuorisorikosoikeudessa voidaan puhua kahdesta toisistaan poikkeavasta näkökohdasta lasten ja nuorten kohtelussa. Toisena ääripäänä voidaan nähdä hyvinvointimalli, joka perustuu alaikäisen tarpeisiin ja hyvinvointiin ja toisena taas oikeusmalli, joka perustuu rankaisemiseen ja moitteen osoittamiseen.²⁹ Hyvinvointimallissa (ts. huoltomalli) lähtökohtana on lapsen tuen ja hoidon tarve. Tätä tarvetta arvioivat ensisijaisesti lastensuojelun ja sosiaalityön ammattilaiset. Huomio kiinnittyy laajempaan aikaperspektiiviin kuin pelkästään tekohetkeen, jotta voidaan arvioida millaisiin toimenpiteisiin tulevaisuudessa tulisi ryhtyä, että lapselle voitaisiin turvata riittävä tuki ja hoito. Oikeusmallissa puolestaan huomiota kiinnitetään ensisijaisesti lapsen tekoon sekä ajallisesti tekohetkeen. Oikeusmallia on pidetty ominaisena angloamerikkalaisille maille ja hyvinvointimallia Pohjoismaille. Historiallisena oikeusmallin kehittymisen merkkipaaluna pidetään vuonna 1899 ensimmäisen nuorisotuomioistuimen perustamista Chicagoon.³⁰ Näiden kahden näkökulman välisen tasapainon hakeminen on ollut pinnalla lapsi- ja nuorisorikollisuus-

²³ Tammikuun alussa 2011 voimaan tullut laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010) on kumonnut tämän kyseisen lain.

²⁴ Nuotio 2004, s. 466 – 467.

²⁵ Anttila 1952, s. 92.

²⁶ Nuotio 2004, s. 467.

²⁷ Marttunen 2008, s. 10.

²⁸ Marttunen & Takala 2002, s. 9.

²⁹ Marttunen 2008, s. 5.

³⁰ Harrikari 2006, s. 251.

teen kohdistuneessa keskustelussa länsimaissa sekä vertailevassa kriminologiassa. Myös Suomessa on käyty keskustelua siitä, tulisiko alaikäisiä rikoksentekijöitä tukea vai rangaista.³¹

Viime vuosina nuoria rikoksentekijöitä koskevat lakimuutokset ovat ilmentäneet jotain aivan muuta kuin rangaistusmielisyyttä. Nuoriin kohdistuvia seuraamuksia ei haluta ankaroittaa vaan ennemminkin niitä halutaan tehostaa sekä parantaa laadullisesti. Toisaalta on ilmennyt myös pyrkimystä lähentää lastensuojelua ja sosiaalityötä rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän käytäntöihin. Nuorisoriikosoikeuden kannalta tarkasteltuna tämä kehitys tarkoittaa sitä, että oikeusmallin ja hyvinvointimallin välillä ollaan hakemassa uudenlaista tasapainoa. Selkeimpänä ilmentymänä tästä voidaan nähdä nuorisorangaistus. Tämä johtuu siitä, että sen käyttöedellytykset liittyvät rikosten ehkäisyyn sekä sosiaalistamiseen.³² Lisäksi nuorisorangaistukseen liittyy yhteistyötä eri viranomaisten välillä. Tällaisina yhteistyöviranomaisina esiintyvät sosiaaliviranomaiset sekä Kriminaalihuoltolaitos (nykyiseltä nimeltään Rikosseuraamuslaitos). Nuorisorangaistuksen kehittäminen lähti liikkeelle tarpeesta luoda vaihtoehtoja vapaudessa suoritettavien seuraamusten valikoimaan sekä mahdollisuudesta ottaa rangaistusta määrättäessä entistä paremmin huomioon yksittäisen nuoren elämäntilanne.³³ Lisäksi on katsottu, että yksinään ehdollinen vankeusrangaistus ei valvonnalla tehostettunakaan vastaa niihin vaatimuksiin, joita tulisi asettaa nuorille määrättävälle seuraamukselle.³⁴ Edellä esitetyistä näkökohdista käy siis ilmi, että nuorisorangaistus sisältää elementtejä sekä hyvinvointimallin että oikeusmallin mukaisesta ajattelusta. Nuorisorangaistuksessa pyritään ottamaan huomioon alaikäisen elämäntilanne ja tätä kautta hänen tarpeensa sekä hyvinvointinsa, mutta toisaalta kyse on kuitenkin rikoksen johdosta määrätystä rangaistuksesta ja moitteen osoittamisesta.

---

³¹ Marttunen 2008, s. 5.

³² Marttunen 2008, s. 11, 13.

³³ KM 2003:2, s.14.

³⁴ HE 102/2004, Yleisperustelut, 1. Johdanto.

2. NUORISORANGAISTUKSEN KASVATUKSELLINEN TARKOITUS

2.1. Yleistä kasvatuksen käsitteestä ja kasvatusvastuusta

Kasvatuksen käsitteen määrittelyminen ja sen jäsentäminen voi olla ongelmallista, vaikka se onkin meille kaikille tuttu ilmiö. Olemme kaikki olleet itse kasvatuksen kohteena, ja toisaalta tulemme luultavasti kaikki jossain määrin itse myös toimimaan kasvattajan ominaisuudessa. Kasvatuksen luonnehdinta vaihtelee riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä tarkastelemme.³⁵ Kun tarkastelemme asiaa kasvatuspsykologian näkökulmasta, voidaan kasvatusta nähdä persoonallisuuden kehittämisenä kasvattajan ja kasvatettavan vuorovaikutuksessa. Tällainen merkitys kasvatukselle yleensä annetaan myös meidän arkielämässämme.³⁶ Kasvatustieteiden näkökulmasta taas kasvatusta nähdään sosiaalistumisena yhteisöön ja erilaisiin ryhmiin. Kasvatustieteellinen näkökulma voidaan nähdä myös yhteiskunnallisena näkökulmana kasvatuksen ilmiöön. Kasvatustieteelliseltä/yhteiskunnalliselta näkökulmalta tarkasteltuna ihminen on kasvatuksen avulla ohjattava tulemaan toimeen siinä yhteisössä, johon hän on syntynyt tai jossa hän sillä hetkellä elää. Kasvatusta voidaan siis tarkastella prosessina, jota sosiologit kutsuvat sosiaalisuudeksi. Kasvatusta käsiteltäessä on lisäksi olennaista huomata eri aikakausien ja erilaisten yhteiskuntien vaikutus kasvatukseen.³⁷ Kasvatusta on myös toimintaa, jolla pyritään pitkäaikaiseen vaikuttamiseen. Kasvatusta pitää sisällään kasvatustehtävän, johon liittyy painava vastuu. Kun jokin taho ottaa oikeudekseen ryhtyä vaikuttamaan toiseen henkilöön kasvattamalla, ottaa hän samalla vastuun lopputuloksesta eli siitä millainen kasvatuksen kohteesta, lapsesta, tulee. Kasvattaja voi tehdä kasvatuksesta vaikuttamista, joka joko nujertaa lapsen oman tahdon ja alistaa lapsen kasvattajan vallan alle tai kasvattaja voi tehdä kasvatuksesta toimintaa, joka tukee lapsen persoonallisuuden ja tahdon muodostusta. Kasvatusta voidaan näin ollen nähdä sekä valtuutuksena että vastuuna.³⁸

Otan kasvatuksen käsitteen määrittelyssä esille myös oikeudellisen näkökulman, jossa nähdäkseni on piirteitä sekä kasvatustieteellisestä että kasvatuspsykologisesta näkökulmasta. Näiden näkökulmien esiintyminen on ollut erilaista eri aikakausina. Esimerkiksi vuoden 1898 holhouslain (34/1899, HolhL) 33 §:n 2 momenttiin sisältyy lapsen

³⁵ Hirsijärvi & Huttunen 1997, s. 31.

³⁶ Antikainen 1998, s. 13.

³⁷ Hirsijärvi & Huttunen 1997, s. 32 – 33.

³⁸ http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?p_1_id=52437&folderId=1237621&name=DLFE-12021.pdf, s.3 – 4.

kasvattamista koskeva säännös. Sen mukaan lapsi on kasvatettava jumalanpelkoon, hyviin avuihin ja siveyteen, sekä taivutettava sellaisiin harjoituksiin ja toimiin, kuin sen sääty, tila ja taipumukset vaativat. Vaikka säännös on jo vanhentunut, se kuvaa hyvin sitä asennetta, joka vallitsi lapsen kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä tuohon aikaan. Parhaiten kasvatusta luonnehtii sana *taivutettava*, joka tuo esiin vallan lasta kohtaan. Tämän kyseisen sanan käyttö viittaa siihen, että lapsen itsenäistä persoonallisuutta ei tunnustettu eikä lapsella näin ollen ollut myöskään huoltosuhteeseen liittyviä oikeuksia. Vanhemmille asetetut velvollisuudet olivat siis velvoitteita yhteiskuntaa kohtaan ja vasta toissijaisesti velvoitteita lasta kohtaan. Vanhempien velvollisuutena oli kasvattaa lapsi yhteiskuntakelpoiseksi.³⁹

Toisena esimerkkinä voidaan mainita vuonna 1983 säädetty laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983,HTL), joka antoi holhouslaista poikkeavat kasvatusperiaatteet. HTL 1 §:n mukaan lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi ja tämä tulee tehdä ottaen huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja toivomukset. Lisäksi lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatus sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapselle on pyrittävä antamaan myös hänen taipumuksiaan ja toivomuksiaan vastaava koulutus. Lisäksi HTL 1 § säättää, että lasta tulisi kasvattaa siten, että lapsi saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä eikä lasta saa alistaa, kurittaa tai kohdella muulla tavoin loukkaavasti.⁴⁰ Jo säännöksen sanavalintojen tarkkailu kertoo siitä, että vanhempien ”valta” lapseensa nähden on muuttunut.⁴¹

Molemmissa edellä mainituissa esimerkeissä esiintyy sekä kasvatussociologia että kasvatuspsychologiaa piirteitä. Vanhemmat lapsen kasvattajina pyrkivät kasvattamaan lasta siten, että hän tulee toimeen yhteiskunnassa (kasvatussociologia) ja tämä kasvatus tapahtuu vanhempien ja lasten vuorovaikutuksessa (kasvatuspsychologia). HolhL:n mukainen kasvatus painottaa enemmän kasvatussociologista näkökulmaa, koska lapsen on nähty olevan vanhempien ”vallan” alainen eikä lapsen itsenäistä persoonallisuutta ole niinkään tunnustettu. Tavoitteena on enemmänkin ollut vain kasvattaa lapsi yhteiskuntakelpoiseksi. Tästä johtuen voidaan katsoa, että lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus kasvatuksessa on jäänyt vähäiseksi. HTL:n mukaisessa kasvatuksessa myös kasvatuspsychologinen näkökulma on saanut enemmän painoarvoa. Tällöin on kasvatuk-

³⁹ Helminen 1986, s. 12.

⁴⁰ Gottberg 2005, s. 153.

⁴¹ Helminen 1986, s. 13.

sessä ruvettu ottamaan huomioon lapsen yksilöllisiä tarpeita ja toivomuksia, jolloin myös lapsen ja vanhempien välinen vuorovaikutus on saanut suurempaa merkitystä. HTL:ssa kasvatukseen tulivat mukaan hieman pehmeämmät ja lapsen omat taipumukset huomioonottava kasvatustyyli.

Kasvatusvastuussa on kyse siitä kenellä on vastuu lapsen kasvattamisesta. Kasvatusvastuu voidaan jakaa kahteen eli kasvatusvastuuseen yksilön ja yhteiskunnan välillä. Ensisijainen kasvatusvastuu on vanhemmilla ja yhteiskunta omaa vanhempien vastuuta tukevan kasvatusvastuun. Edelleen yhteiskunnan kasvatusvastuu voidaan jakaa rikosoikeusjärjestelmään kuuluvien viranomaisten ja muiden viranomaisten kesken.

Katsotaan, että rikosoikeusjärjestelmällä tulisi olla viimesijainen rooli käsiteltäessä nuorten ongelmakäyttäytymistä. Nuoret eivät opi käyttäytymään lukemalla rikoslakia, seuraamalla rikosoikeudellisia käytäntöjä tai joutumalla rikosoikeusjärjestelmän rattaisiin. Nämä edellä mainitut asiat eivät myöskään auta nuoren sosiaalistumisprosessia. Viranomaisista ensisijaisia nuorten ongelmien ratkomisessa ovat lastensuojelu ja sosiaaliviranomaiset. Vasta kun alaikäisten tekemät rikokset ovat verrattain vakavia, tulevat tuomioistuimessa tuomittavat rangaistukset ajankohtaisiksi. Tällaisessa tilanteessa rikoksia ei enää yleisestäävyys- ja oikeudenmukaisuussyistä voida jättää muiden käsiteltäviksi. Kriminologisessa tutkimuksessa on todettu, että rangaistuksilla on vain rajallinen vaikutus nuorten käyttäytymiseen.⁴²

2.2. Kasvatusvastuun historiaa antiikin Kreikasta 1900-luvun Suomeen

Kasvatusopin historiassa pedagoginen primaatti eli ensisijainen kasvatusoikeus on annettu erilaisille instansseille. Platon⁴³ antoi ensisijaisen kasvatusoikeuden valtiolle.⁴⁴ Hän halusi keskittää kaiken palvelemaan yksin valtion parasta ja tässä tarkoituksessa hän halusi kumota kaiken mitä sanotaan kodiksi ja perheeksi. Aristoteles⁴⁵ on aikanaan korostanut, että ennen kaikkea lainlaatioiden tulee huolehtia nuorten kasvatuksesta. Hänen mukaansa kaikkien lasten tuli saada sama kasvatustyyli ja tästä johtuen kasvatuksen

⁴² Marttunen 2008, s. 13 – 14.

⁴³ Platon (n. 429-377 EEA) oli keskeinen hahmo muinaisen Kreikan filosofiassa.

⁴⁴ Ole Öystese 1978, s. 5.

⁴⁵ Aristoteles (384-322 EAA) syntyi Pohjois-Kreikassa ja opiskeli Platonin alaisuudessa. Hän on ehkä kaikkien aikojen suurin filosofi ja on vaikuttanut länsimaisen sivilisaation kehitykseen enemmän kuin kukaan muu.

tuli olla julkinen eikä yksityinen asia. Hänen mielipiteensä mukaan kansalainen ei ollut oma herransa, vaan kaikki olivat valtion omaisuutta.⁴⁶

Vähitellen ajatus valtiosta ensisijaisen kasvatusoikeuden omaajan alkoi väistyä ja tähän vaikutti suuresti Tuomas Akvinolainen.⁴⁷ Hän näki vanhempien ja lasten välisessä suhteessa jumalallisen järjestyksen, joka oli suorastaan laki. Hänen mukaansa asian luonteesta johtuu, että vanhemmilla on vastuu lasten kasvatuksesta ja tämän vuoksi heillä tulee olla myös ensisijainen oikeus määrätä siitä. Tähän oikeuteen tuli sekä valtion että kirkon suostua. Kului monta vuotta ennen kuin tämä Tuomaan ajatus otettiin vakavasti katolisessa kirkossa ja Paavi hyväksyi tämän vasta vuonna 1747. Aina vuoteen 1747 katolinen kirkko on siis mieltänyt itsensä ylimmäksi ja täydelliseksi kasvattajaksi ja tästä johtuen se antoi ensisijaisen kasvatusoikeuden kirkolle.⁴⁸ Vuodesta 1747 asti valtiolla on siis ollut vanhempia tukeva kasvatusvastuu ja koska valtion erityistuntomerkinä toimii valta, tuli valtion käyttää tätä valtaa vanhempien palvelemiseen ja suojelemiseen. Edellä mainitusta johtuen valtion tärkein tehtävä kasvatuksessa olikin käyttää oikeudellista ja taloudellista valtaansa sillä tavoin, että vanhemmat pystyivät antamaan lapsilleen sellaisen kasvatuksen ja opetuksen kuin he itse parhaaksi näkivät. Valtion tärkeimpänä kasvatustehtävänä oli siis käyttää valtaansa turvatakseen oikeiden kasvatustaluuksien haltijoiden mahdollisuus suorittaa kasvatustehtävänsä.⁴⁹ Historiallisesti katsoen voidaan sanoa, että vaikka ajatus lasten vanhempien muun ylittävstä kasvatusvastuusta- ja oikeudesta ulottuu pitkälle menneisyyteen, kuuluu tämä ajatus kuitenkin yhteiskunnan uusimpaan historiaan.⁵⁰ Nämä historiallisetkin katsannot osoittavat, että ensisijaisen kasvatusvastuun on pitkään katsottu kuuluvan vanhemmille ja valtion tehtävänä on ollut tukea tätä vanhempien vastuuta.

Kun sitten siirrymme tarkastelemaan asiaa modernin oikeuden kannalta niin perheen ja siihen kuuluvien asioiden katsottiin kuuluvan yksityisyyteen ja näin ollen oikeudellisen sääntelyn ulkopuolelle. Perheoikeudellisten asioiden sääntely alkoi vasta 1600-luvun lopulla.⁵¹ Ennen tätä ajankohtaa kasvatusta ei pidetty perhe-elämään kuuluvana eikä

⁴⁶ Ole Öystese 1978, s. , 11.

⁴⁷ Tuomas Akvinolainen (1224-1274) oli skolastiikan pääarkkitehti. Skolastiikka yhdisti Raamatun opin ja klassisen kreikkalaisen filosofian, ja se hallitsi eurooppalaista ajattelua renessansiin saakka. Hänen ajattelunsa liittyi syvästi Aristoteleen ajatteluun ja hän kirjoittikin sitä koskien monia kommentaareja, joissa hän kehitti ja sovelsi Aristoteleen ajatuksia kristinuskoon sopiviksi.

⁴⁸ Ole Öystese 1978, s. 5, 13.

⁴⁹ Ole Öystese 1978, s. 21.

⁵⁰ Ole Öystese 1978, s. 11.

⁵¹ Nousiainen & Pylkkänen 2001, s. 69, 74.

sillä tarkoitettu vanhempien antamaa kasvatusta eikä varsinkaan äidin asemaa kasvattajana. Isän katsottiin olevan ensisijainen vanhempi. Kasvatuksen katsottiin olevan säädynmukaista kasvatusta, jonka järjestämisestä vastuu oli isällä. Avioliiton henkilökohtaisia ulottuvuuksia ei oltu oikeudellisesti säännelty vaan perheen sisäisten asioiden katsottiin kuuluvan aviomiehen isäntävaltaan. Tämän isännänvallan toteuttamisessa myös kotikuri oli sallittu.⁵² 1600-luvun loppupuolelta lähtien näkemys, jonka mukaan lapsen ruumiillinen kurittaminen oli sopiva seuraamus, on jatkunut pitkälle tulevaisuuteen. Vielä vuoden 1888 valtiopäivilläkin eräät tahot esittivät, että lasta tuli kurittaa säännöllisesti isän toimesta siveellisen hoidon varmistamiseksi.⁵³ 1800-luvun jälkipuolella Suomessa äidin vastuu hoivaajana alkoi korostua. Naisen tehtävää äitinä sekä lastenkasvatusta ja perheen moraalialueita korostettiin yhä enemmän.⁵⁴ 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa naisasialiikkeet alkoivat esittää vaatimuksia mm. perheenäidin aseman oikeudellisesta parantamisesta. Suomalainen Naisliitto vaati, että aviovaimolle tulisi tunnustaa aviomiehen kanssa yhtäläinen määräämisvalta lapsiinsa.⁵⁵ Vuoden 1929 avioliittolain myötä lapsen etu tuli tärkeimmäksi kriteeriksi määrättäessä lapsen huollosta ja lapsen edun ihannetulkinnaksi tuli äidin hoiva. Lisäksi avioliittolain uudistuksen jälkeen molemmista vanhemmista tuli tasavertaisia lapsen holhouksessa ja vuoden 1983 laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta oli ratkaiseva yhteishuollon ihanteen syntymiselle.⁵⁶

2.3. Yksilön ja yhteiskunnan välisen kasvatusvastuun jakautumisen kehitys Suomen lainsäädännössä

Suomen lainsäädäntöhistoriassa lasten kasvatusta koskevia säännöksiä on ennen 1800-luvun loppua sisällytynyt lähinnä rikosoikeudelliseen sääntelyyn. Jo vuoden 1734 rikoskaari sisälsi säännöksiä, joiden mukaan 7–14-vuotiaille lapsille voitiin määrätä rikosoikeudellisia seuraamuksia. Nämä seuraamukset eivät kuitenkaan olleet luonteeltaan rangaistusluontoisia, vaan kasvatustoimenpiteitä. Tällaisina seuraamuksina tulivat kysymykseen esim. vitsojen antaminen tai muu kuritus. 1700–1800-lukujen vaihteessa siirryttiin yksilön ruumiillisesta kurituksesta pakkotyö-, kasvatus- ja vankilalaitosten käyttöön.⁵⁷

⁵² Nousiainen & Pylkkänen 2001, s. 84 – 85.

⁵³ Harrikari 2004b, s. 107.

⁵⁴ Nousiainen & Pylkkänen, s. 99, 106.

⁵⁵ Kurki-Suonio 1999, s. 383, 385.

⁵⁶ Kurki-Suonio 1999, s. 368, 376, 444.

⁵⁷ Laitinen & Nyholm 1995, s. 13 – 14.

Kun 1800-luvun loppupuolella ryhdyttiin laatimaan uutta rikoslainsäädäntöä, lähti Suomessa käyntiin myös lapsille tarkoitettujen laitosten perustaminen. Vuonna 1886 annettiin muutamia rikoslain väliaikaisia asetuksia, ja vuonna 1870 astui voimaan asetus wapausrangaistusten toimeenpanemisesta. Toimeenpanoasetus sääteli alle 18-vuotiaan rikoksesta tuomitun nuoren pahantekijän erityiskäsittelyä toimeenpantaessa hänen vapausrangaistustaan vankilassa tai sijoittamista kasvatuslaitokseen. Mahdollisuus sijoittaa tällainen nuori pahantekijä kasvatuslaitokseen perustui vuoden 1734 Pahantegon kaareen. Vuonna 1866 Suomessa toimi vain yksi valtion kasvatuslaitos, jonne asetuksessa tarkoitettut nuoret pahantekijät voitiin sijoittaa.⁵⁸ Kyseinen laitos oli Paroni Johan von Stampherin lahjoittama Viipurissa sijaitseva Kylliälän⁵⁹ tila.⁶⁰ Valtion vastuu lasten huollosta rajattiin ns. pahatapaisiin lapsiin jo vuoden 1852 vaivaishoitoasetuksessa. Kylliälän ylläpitämisen lisäksi valtion apu kasvatusvanhemmille oli ainoa suora valtion lastenhuollon muoto.⁶¹

Myös vuoden 1889 rikoslaki (39/1889,RL) sisälsi säännöksen, jonka mukaan 7–14-vuotiaalle voitiin määrätä seuraamuksia, mutta ne olivat luonteeltaan kasvatuksellisia. RL 3 luvun 1 §:n mukaan seuraamuksina tulivat kysymykseen kurittaminen tai kasvatuslaitokseen määrääminen. Kurittamisen tuli tapahtua vanhempien tai muun huoltajan toimesta ja täytäntöönpanoviranomaisten velvollisuutena oli valvoa, että lapsen huoltaja täytti tämän velvollisuutensa. Kasvatuslaitokseen määrätty henkilö tuli pitää laitoksessa siihen asti kunnes laitosta valvova viranomainen katsoi, että se ei enää ole tarpeellista. Laitokseen määrättyä voitiin kuitenkin pitää siellä enintään siihen saakka kunnes hän täytti kaksikymmentäyksi vuotta.⁶² RL:a muutettiin myöhemmin vuonna 1940 siten, että 15 vuotta nuorempaa henkilöä koskevista toimenpiteistä säädetään lastensuojelulaissa. Tämän lakiin tehdyn muutoksen jälkeen tuomioistuin ei enää ratkaissut kasvatuslaitossijoitustakaan.⁶³ Vuonna 1891 aloitti Suomessa toimintansa ensimmäinen vankeinhoitohallinnon alainen kasvatuslaitos⁶⁴ Keravalla. Tämä kyseinen laitos oli tarkoitettu rikokseen syyllistyneille 7–15-vuotiaille pojille ja laitoksen kasvatus oli korostetun uskonnollista. Vastaava laitos⁶⁵ tytöille perustettiin vuonna 1893 Vihtiin. Tämän laitoksen perustaminen voidaan nähdä ensimmäisenä askeleena kohti pahatapaisien lasten ja nuorten

⁵⁸ Harrikari 2004a, s. 24 – 25.

⁵⁹ Kylliälään oli vuonna 1829 perustettu Suomen ensimmäinen kasvatuslaitos.

⁶⁰ Saari 1961, s. 23.

⁶¹ Pulma & Turpeinen 1987, s. 45.

⁶² Anttila 1952, s. 76 – 78.

⁶³ Saari 1961, s. 15.

⁶⁴ Kasvatuslaitos oli nimeltään Koivula.

⁶⁵ Kasvatuslaitos oli nimeltään Vuorela.

pakkokasvatusta.⁶⁶ Vaikka sijoittaminen kasvatustiloihin ei ollut rikosoikeudellinen rangaistus vaan kasvatustoimenpide, niin perustui näiden vankeinhoitohallituksen alaisuudessa toimivien laitosten (Koivula, Vuorela) toiminta rangaistuksen täytäntöönpanoasetuksen mukaisesti tavoitteisiin.⁶⁷ Koska sijoitukset kasvatustiloihin tapahtuivat rikoslain perusteella, saivat ne välttämättäkin rangaistuksen luonteen.⁶⁸

Vuonna 1898 säädetyn holhouslain 23 §:n mukaan alaikäisen lapsen holhoojana on hänen isänsä taikka, jos isä on kuollut, niin hänen äitinsä. HolhL 33 §:ssä puolestaan säädetään, että alaikäisen lapsen holhoojan tulee pitää huolta lapsen kasvatuksesta. Mikäli lapsen holhoojana toimi joku muu kuin lapsen vanhempi, niin oli lapsen vanhemmilla kuitenkin HolhL:n 34 §:n mukaisesti oikeus ja velvollisuus huolehtia lapsensa kasvatuksesta, vaikka he eivät olleetkaan lapsen holhoojia. Näin ollen HolhL:ssa annettiin ensisijainen kasvatustilasto lapsen holhoojalle, joka samaisen lain mukaan oli ensisijaisesti lapsen isä ja vasta, jos hän on kuollut, niin lapsen äiti. Tosin lain 34 §:n 3 momentin mukaan äidin tuli huolehtia lapsen kasvatuksesta tilanteessa, jossa lapsen vanhemmat eivät olleet naimisissa.

Siirryttäessä 1900-luvun puolelle yhä useammassa säädettyssä laissa oli säännöksiä lasten kasvatukseen liittyen. Vuonna 1936 säädettiin ensimmäinen lastensuojelulaki (52/1936). Eduskunta oli jo kauan ollut sitä mieltä, että yhteiskunnan olisi tullut ryhtyä toimiin kasvavan sukupolven eräiden ryhmien hyväksi, jotta estettäisiin heidän joutumisensa haitallisten vaikutusten alaisiksi. Yhteiskunnan puolelta tarvittaisiin apua ja suojelua sen ohella, mitä koti ja koulu voivat tarjota. Ensimmäisen aloitteen tällaisiin toimiin ryhtymiseksi tekivät säätyvaltiopäivät 1897. Tämän jälkeen on samaa tarkoittavia aloitteita tehty useita, mutta niiden johdosta ei ruvettu mihinkään toimenpiteisiin.⁶⁹ Vihdoin vuonna 1934 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys lastensuojelulaiksi., joka muutama vuotta myöhemmin johti itse lain säätämiseen. Lastensuojelulain 6 ja 7 §:ssä säädetään lasten kotikasvatuksen tukemisesta. Niiden mukaan huoltolautakunnan tulee järjestää tarpeellista lastenhuollon- ja kasvatuksen neuvontaa sekä ryhtyä toimenpiteisiin lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvien epäkohtien ehkäisemiseksi sekä poistamiseksi. Lisäksi kunnan tulee tarpeen mukaan joko itse perustaa tai ylläpitää kotikasvatusta tukevia ja täydentäviä laitoksia. Hallitus on esityksessään todennut, että yhteiskunnalle

---

⁶⁶ Laitinen & Nyholm 1995, s. 14.

⁶⁷ Harrikari 2004a, s. 28.

⁶⁸ Siltanen 1990, s. 84.

⁶⁹ HE 93/1934, s. 1.

kuuluvassa lastensuojelutyössä tulee suuri painoarvo antaa työn sille osalle, joka liittyy lasten kotikasvatukseen.⁷⁰

Lastensuojelulain säätämisen jälkeen yhteiskunnan kotikasvatusta tukeva rooli on kirjattu useisiin eri lakeihin seuraavasti. Vuonna 1956 säädetyin huoltoapulain (116/1956) 1 §:n mukaan kunta on velvollinen antamaan huoltoapua sellaiselle henkilölle, joka ei työllään tai omista varoistaan tai muulla tavalla voi saada tarpeellista elatusta ja hoitoa. Vuonna 1971 puolestaan säädettiin kasvatuseuvolalaki (568/1971). Kasvatusta koskeva säännös sisältyy lain 1 §:ään. Kasvatuseuvolan tehtävänä oli edistää lasten ja nuorten tervettä psyykkistä kehitystä ja tässä tarkoituksessa mm. neuvoin ja ohjein auttaa huoltajia, opettajia ja viranomaisia kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä. Kasvatuseuvolatoiminnalla nähtiin olevan tärkeä tehtävä lastensuojelu- ja nuorisotyössä. Kasvatuseuvolan tuli tutkimuksen ohella tarjota lasta ja nuorta tukevaa hoitoa sekä opastusta ja kasvatuksellisia herätteitä vanhemmille. Toiminnan pyrkimyksenä oli mahdollisimman aikainen puuttuminen sellaisiin kasvatuksellisiin vaikeuksiin, jotka saattaisivat myöhemmin johtaa ankarampiin lastensuojelutoimenpiteisiin.⁷¹ Laki lasten päivähoitosta (36/1973) säädettiin 1973, mutta lasten kasvatukseen liittyvä 2a § on lisätty lakiin vasta vuonna 1983. Tässäkin laissa mainitaan, että päivähoiton tavoitteena on tukea lasten koteja näiden kasvatustehtävissä.

Vuonna 1982 säädetyin sosiaalihuoltolain (710/1982) 17 §:ssä säädetään kunnalle velvollisuus huolehtia sosiaalipalveluiden järjestämisestä. Pykälässä mainitaan mm. kasvatuseu- ja perheneuvonta sekä kotipalvelut. Lain 19 §:n mukaan kasvatuseu- ja perheneuvonnalla tarkoitetaan asiantuntija-avun antamista kasvatuseu- ja perheasioissa ja lain 20 §:n mukaan kotipalveluilla mm. lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvien tehtävien suorittamista tai niissä avustamista. Sosiaalihuollolle on yhteiskunnan teollistumisen ja kaupungistumisen myötä tullut uusia tehtäviä. Väestön siirtyminen asumaan kaupunkeihin on merkinnyt sitä, että perheen, suvun, naapureiden, kyläyhteisön ja muidenkin erilaisen lähiyhteisöjen mahdollisuudet huolehtia lasten ja vanhusten huollosta, samassa laajuudessa kuin aikaisemmin, ovat heikentyneet. Hoito- ja huoltotehtäviä on yhä enenevässä määrin siirtynyt yhteiskunnan vastuulle.⁷² Sosiaalihuoltolaki kumosi voimaantullessaan vuoden 1971 kasvatuseuvolalain.

---

⁷⁰ HE 93/1934, s. 2.

⁷¹ HE 163/1970, s. 1.

⁷² HE 102/1981, s. 3.

Vuonna 1983 säädettiin laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Tämä laki on vielä tänäkin päivänä tärkein laki lapsen huoltoon liittyvissä kysymyksissä. Kasvatukseen liittyvä pykälä löytyy heti lain alusta. Lain 1 §:n 2 momentin mukaisesti lapselle tulee turvata hyvä hoito ja kasvatusta sekä riittävä valvonta ja huolenpito. Hallituksen esityksessä todetaan, että aikaisemmassa HolhL:ssa lapsen ja hänen vanhempiansa tai muun holhoojan väliset henkilökohtaiset suhteet on säännelty puutteellisesti. HolhL:n kasvatusta koskevan säännöksen katsottiin olevan ilmeisessä ristiriidassa nykyisesti hyväksytyjen kasvatustavoitteiden kanssa, koska säännöksen mukaan lapsen nähtiin olevan epäitsenäisenä vanhempainvallan kohteena eikä itsenäisenä persoonallisuutena. HolhL:n mukaista kasvatuskäsitystä haluttiin muuttaa suuntaan, joka suojaisi lapsen asemaa, oikeuksia ja hyvinvointia, koska tällaisia ohjeita ei siihen mennessä ollut esiintynyt lainsäädännössä. Tästä johtuen lakiehdotuksessa korostettiin kasvatuksen osalta lapsen tarvetta saada osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lisäksi lakiehdotukseen otettiin nimenomainen kielto koskien lapsen ruumiillista kurittamista tai muuta loukkaavaa kohtelemista.⁷³ Lapsen ruumiillisen kurittamisen sekä muun loukkaavan kohtelemisen kielto otettiin lakiin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta ja se käy ilmi lain 1 §:n 3 momentista.

Suomen koulujärjestelmän vastuu lasten ja nuorten kasvatuksesta ilmenee ensimmäisen kerran vuonna 1957 säädetyistä kansakoululaista (247/1957). Sen mukaisesti kansakoulun tuli kasvattaa oppilaansa siveellisyyteen ja hyviin tapoihin sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Tätä tehtäväänsä täyttäessään tuli koulun pyrkiä läheiseen yhteisymmärrykseen ja yhteistyöhön kodin kanssa. Vuonna 1968 säädetyssä laissa koulujärjestelmän perusteista (467/1968) yhdistettiin varsinainen kansakoulu, kansakoulu ja keskikoulu yleistä peruskasvatusta antavaksi yhtenäiseksi peruskouluksi. Vuonna 1983 säädettiin peruskoululaki (30/1982), joka kumosi kansankoululain sekä lain koulujärjestelmän perusteista. Peruskoululaki sisälsi kansankoululain kanssa yhtenevän säännöksen oppilaiden kasvatuksesta. Vuonna 1998 säädetty perusopetuslaki (628/1998) puolestaan kumosi peruskoululain. Perusopetuslain 2 §:n mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Perusopetuslain 3 §:n 3 momentissa mainitaan myös, että opetuksessa tulee toimia yhteistyössä oppilaiden kotien kanssa. Lisäksi perusopetuslakiin on vuonna 2003 lisätty 48a §, jonka mukaisesti

---

⁷³ HE 224/1982, s. 3 – 5.

aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä. Viime vuonna säädetyssä terveydenhuoltolaissa (90/2010) on lisäksi säännös koskien koulu-terveydenhuoltoa. Terveydenhuoltolain 16 §:ssä säädetään, että kouluterveydenhuollon palveluihin sisältyvät mm. oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen. Kyseinen säännös koskee perusopetusta antavia oppilaitoksia.

Eräisiin kansainvälisiin sopimuksiin, joihin Suomi on liittynyt, sisältyy myös säännöksiä koskien lasten kasvatusta. Vuonna 1948 YK:n yleiskokous hyväksyi ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen. Sen 26. artiklassa säädetään, että vanhemmilla on ensisijainen oikeus valita heidän lapsilleen annettavan opetuksen laatu.⁷⁴ Opetuksen laadun valitseminen kuuluu nähdäkseni lapsen kasvatukseen ja näin ollen tämä artikla antaa ensisijaisen kasvatusoikeuden vanhemmille. Julistuksen periaatteet tulivat oikeudellisesti sitoviksi vuonna 1966 hyväksytyjen YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen sekä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan yleissopimuksen myötä.⁷⁵ Suomi on allekirjoittanut KP-sopimuksen ja TSS-sopimuksen vuonna 1967.⁷⁶ Myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen eräiseen lisäpöytäkirjaan sisältyy artikla, jossa säädetään valtion ja vanhempien välisestä kasvatusvastuusta. Ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen ensimmäisen pöytäkirjan 2. artiklassa säädetään, että valtion tulee kunnioittaa kasvatuksen ja opetuksen alan tehtäviä hoitaessaan vanhempien oikeutta valita lapsilleen omien uskonnollisten ja aatteellisten vakaumustensa mukainen kasvatus ja opetus.⁷⁷ Suomi on ratifioinut EIS:n vuonna 1990 ja se on samana vuonna myös astunut voimaan.⁷⁸ Uusin kansainvälinen sopimus, johon sisältyy säännös lasten kasvatukseen liittyen, on YK:n lapsen oikeuksien sopimus, joka on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Suomi on liittynyt sopimukseen vuonna 1991, ja tästä lähtien sopimus on Suomessa velvoittanut niin valtiota ja kuntia kuin lasten vanhempia ja muitakin aikuisia.⁷⁹ Sopimuksen 18. artiklan mukaan vanhemmat vastaavat yhteisesti lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä ja heillä on tästä myös ensisijainen vastuu. Lisäksi artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee, tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien takaa-

⁷⁴ <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> .

⁷⁵ http://www.slidefinder.net/i/ihmisoikeuksien_yleismaailmallinen_julistus_iyj_vuotta/3969433.

⁷⁶ http://www.ykliitto.fi/ihmisoikeusjulistus/vaikuttavuus/kp_ja_tsssopimukset .

⁷⁷ http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/967AD4C1-4689-4B23-AFA0-AC52D8C0780D/0/FIN_CONV.pdf, s. 14.

⁷⁸ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=8&DF=12/04/2011&CL=ENG>.

⁷⁹ http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet;jsessionid=5d54947a1667230cc6c93b792a18.

miseksi ja edistämiseksi, antaa vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän kasvatustehtävänsä hoidossa.⁸⁰

2.4. Nuorisorangaistus mukana nuoren kasvatuksessa

Vuonna 2006 on Rikosseuraamuslaitos laatinut valvojen loppuarviointien perusteella yhteenvedon rangaistuksen ensimmäisenä voimassaolovuotena loppuun suoritetuista nuorisorangaistuksista. Valtaosassa loppuarviointeja oli rangaistus katsottu tarkoituksenmukaiseksi sekä vakuuttavaksi ja vaikuttavaksi seuraamukseksi. Valvojat olivat katsooneet, että rangaistuksella oli ollut vahvistava vaikutus nuorten motivaatiossa muutokseen sekä nuoret olivat oppineet katsomaan asioita eri näkökulmista. Lisäksi katsottiin, että nuorten asenne rikoksia kohtaan oli muuttunut ja sosiaaliset taidot olivat lisääntyneet. Nuoret eivät myöskään useimmissa tapauksissa olleet syyllistyneet uusiin rikoksiin rangaistuksen aikana.⁸¹

Vogt-Airaksisen tutkimus puolestaan valottaa nuorten näkökulmaa nuorisorangaistukseen. Sen mukaan nuorisorangaistusaika ei ollut siihen tuomituille nuorille erillinen tai irrallinen osa muusta elämästä, vaan sen suorittaminen oli yhtenä osana nuoren normaalielämää. Nuoret eivät myöskään kokeneet, että seuraamuksella olisi juurikaan ollut vaikutusta heidän elämäänsä. Nuorten keskuudessa esiintyi kuitenkin myös positiivisia mielipiteitä rangaistuksen vaikutuksista ja jotkut olivatkin kokeneet rangaistuksen suorittamisen hyödyllisenä.⁸²

Sekä Rikosseuraamuslaitoksen yhteenveto että Vogt-Airaksisen tutkimus osoittavat, että nuorisorangaistuksella voidaan katsoa olevan kasvatuksellisia vaikutuksia. Nuorisorangaistukselle asetetut tavoitteetkin jo itsessään ilmentävät rangaistuksen kasvatuksellista elementtiä. Valvojat, sekä osa rangaistukseen tuomituista nuoristakin, ovat pitäneet rangaistusta positiivisia vaikutuksia omaavana sekä sellaisena seuraamuksena, jolla on ollut vaikutusta nuoren käyttäytymiseen. Kasvatuksen käsite tulee siis ilmi siten, että nuorisorangaistuksella pyritään vaikuttamaan nuoren käyttäytymiseen tulevaisuudessa ja tällä tavoin nuoresta pyritään tekemään ”yhteiskuntakelpoinen”. Tämä vaikuttaminen tapahtuu ennen kaikkea nuorisorangaistuksen sisältöön kuuluvien sosiaalista toimintakykyä edistävien tehtävien ja ohjelmien kautta. Nuorisorangaistus sisältää näin ollen

---

⁸⁰ http://www.lapsiasia.fi/lapsen_oikeudet/sopimusteksti.

⁸¹ <http://www.rikosseuraamus.fi/35203.htm>.

⁸² Vogt-Airaksinen, 2009, s. 427.

kasvatuksellisen elementin sekä kasvatuspsykologiselta että kasvatussociologiselta⁸³ näkökulmalta katsottuna. Nuoren valvojaksi määrätty henkilö toimii osaltaan rangaistuksen ajan nuoren kasvattajana. Valvoja on vuorovaikutuksessa nuoren kanssa valvontatapaamisissa ja niissä käytävissä erilaisissa keskusteluissa ja tätä kautta valvojan tehtävä voidaan nähdä kasvatuspsykologiselta näkökulmalta katsottuna nuoren kasvattamisena. Valvoja pyrkii kehittämään nuoren persoonallisuutta parempaan suuntaan. Mikäli nuori ei rangaistuksen suorittamisen jälkeen enää syyllisty uusiin rikoksiin, on rangaistukselle asetettu tavoite saavutettu. Nuori saattaa myös löytää elämälleen uuden suunnan, kun hän rangaistuksen myötä alkaa ajattelemaan asioita eri näkökannoilta ja muuttaa suhtautumistaan sekä käyttäytymistään. Tällöin rangaistus on osaltaan onnistunut myös nuoren kasvatuksessa.

---

⁸³ ks. luku 2.1.

3. NUORISORANGAISTUS

3.1. Mikä on nuorisorangaistus?

Nuorisorangaistus on erityinen alle 18-vuotiaille nuorille tarkoitettu rangaistus ja sitä koskeva laki nuorisorangaistuksesta (1196/2004,NRL) tuli voimaan vuonna 2005. NRL:ssa säädetään rangaistuksen sisällöstä ja täytäntöönpanosta. Samana vuonna lisättiin myös rikoslain 6 lukuun 10a §, jossa säädetään nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksistä.⁸⁴ Nuorisorangaistus voidaan tuomita alle 18-vuotiaana tehdystä yhdestä tai useammasta rikoksesta. Nuori on saattanut tehdä osan oikeudenkäynnin kohteena olevista rikoksista alle 18-vuotiaana ja osan täytettyään 18-vuotta. Nuori voidaan kuitenkin tällaisessa tilanteessa tuomita nuorisorangaistukseen koko käsiteltävänä olevasta rikollisuudesta, mikäli tämän katsotaan olevan perusteltua nuoren sosiaalisen selviytymisen ja rikosten ehkäisemistä painottavan erityispreventiivisen kriteerin näkökulmasta sekä muutoinkin rikosprosessuaalisesti tarkoituksenmukaista sekä nuorelle edullista.⁸⁵

Nuorisorangaistus voidaan periaatteessa ankaruudeltaan rinnastaa ehdolliseen vankeusrangaistukseen. On kuitenkin katsottu, että lähtökohtana voidaan pitää sitä, että nuorisorangaistusta ei tulisi tuomita tapauksissa, joissa ehdollinen vankeusrangaistus tuomittaisiin aivan vankeusasteikon alaosasta.⁸⁶ Käytännössä rangaistus on kuitenkin ehdollista vankeusrangaistusta tuntuvampi rangaistus ja sillä pyritään painokkaasti estämään nuoren uusintarikollisuus.⁸⁷ Intensiivisen aikataulunsa vuoksi nuorisorangaistus voi nuoren näkökulmasta olla tuntuvampi seuraamus kuin sen vaihtoehtona kyseeseen tuleva ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla

NRL 2 §:n 1 momentin mukaan nuorisorangaistusta voidaan tuomita neljästä kuukaudesta vuoteen ja tuomioistuimien päättää rangaistuksen kestosta yleisten rangaistuksen määräämistä koskevien sääntöjen perusteella. Nuorisorangaistuksen sisältö puolestaan suunnitellaan ja sovitetaan nuoren tarpeiden mukaiseksi.⁸⁸ Nuorisorangaistus koostuu valvontatapaamisista, sosiaalista toimintakykyä edistävästä tehtävistä ja ohjelmista ja

---

⁸⁴ Marttunen 2008, s. 276, 278.

⁸⁵ Matikkala 2010, s. 91.

⁸⁶ Marttunen 2008, s. 276, 282.

⁸⁷ HE 102/2004, Esityksen pääasiallinen sisältö.

⁸⁸ Marttunen 2008, s. 276.

niiden yhteydessä annettavasta tuesta ja ohjauksesta sekä työelämään ja työhön perehtymisestä.⁸⁹

3.2. Nuorisorangaistuksen kokeilu vuosina 1997–2004

Vuonna 1997 astui voimaan laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta. Lakivaliokunta oli jo useasti kiinnittänyt huomiota nuorille soveltuvien vaihtoehtoisten rangaistusten puuttumisesta Suomen rikosoikeudellisesta seuraamusjärjestelmästä. Tämän vuoksi se suhtautuikin myönteisesti rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän monipuolistamiseen sekä nuorisorangaistuksen kokeiluluontoiseen käyttöönottoon.⁹⁰ Alun perin oli tarkoitus, että laki olisi voimassa vuoden 1999 loppuun, mutta syksyllä 1999 kokeilua päätettiin jatkaa vuoden 2001 loppuun. Kokeilun jatkamiseen oli syynä lain vähäinen soveltaminen. Vuoden 2001 lopussa eduskunta päätti jatkaa kokeilua vielä kolmella vuodella eli vuoden 2004 loppuun.⁹¹ Kokonaisuudessaan nuorisorangaistuksen kokeilu oli siis voimassa vuodesta 1997 aina vuoden 2004 loppuun. Kokeilun ensisijaisena tarkoituksena oli saada tietoja ja kokemuksia tuomioistuinten halukkuudesta käyttää kyseistä seuraamusta. Lisäksi katsottiin, että tuona aikana voitaisiin kehittää yhteistyömuotoja sekä seuraamuksen sisältöä.⁹²

Kokeilu otettiin käyttöön seitsemässä käräjäoikeudessa, jotka olivat Espoon, Helsingin, Joensuun, Tampereen, Turun, Vaasan ja Vantaan käräjäoikeudet.⁹³ Kokeilualueeseen kuului siis viisi suurinta sekä kaksi keskisuurta kaupunkia, joissa asui n. kolmannes maan väestöstä ja joissa tehtiin kolmannes nuorten rikoksista.⁹⁴ Alueellista kokeilua perusteltiin, siihen liittyvistä yhdenvertaisuusongelmista huolimatta, ensinäkin sillä, että kokeilu saataisiin nopeammin ja tehokkaammin käyntiin. Toiseksi nuorisopalvelun suunnittelun ja järjestämisen katsottiin vievän paljon voimavaroja ja tämä seikka osaltaan puolsi myös alueellista kokeilua.⁹⁵

---

⁸⁹ ks. luku 3.3.

⁹⁰ LaVM 16/1996. Yleisperustelut. Nuorisorangaistuksen käyttöönotto.

⁹¹ Marttunen & Takala 2002, s. 1 – 2.

⁹² HE 109/1996. Yleisperustelut. 4. Kokeilun toteuttaminen ja siihen liittyvät ongelmat.

⁹³ Marttunen 2006, s. 299.

⁹⁴ Marttunen 2008, s. 277.

⁹⁵ HE 109/1996. Yleisperustelut. 4. Kokeilun toteuttaminen ja siihen liittyvät ongelmat.

Nuorisorangaistuksen kokeilun aikana nuorisorangaistuksen sisältö jakautui kahteen osaan, nuorisopalveluun ja valvontaan.⁹⁶ Nuorisopalvelu koostui valvonnan alaisena tehtävästä säännöllisestä, mutta palkattomasta työstä sekä sosiaalista toimintakykyä edistävästä tehtävistä. Valvonnan tehtävänä puolestaan oli rangaistukseen tuomitun tukeminen ja ohjaaminen.⁹⁷ Nuorisopalvelun katsottiin olevan luonteeltaan nuoremmille ikäluokille sovellettua yhdyskuntapalvelua, jonka tuntimäärä oli kuitenkin suhteellisen pieni. Nuorisopalvelu tuli myös järjestää siten, ettei se häirinyt tuomitun nuoren koulunkäyntiä, opiskelua tai ansiotyötä. Nuorisopalvelun sosiaalista toimintakykyä edistävästä tehtävistä mainitaan esim. erilaiset kurssit ja opetusohjelmat⁹⁸, jotka soveltuisivat nuoren elämäntilanteen selvittelyyn.⁹⁹ Valvonnan avulla pyrittiin ensisijaisesti varmistamaan ohjelman läpimeno, mutta keskeisen osan valvontaa muodosti myös rikoksen merkityksen selvittäminen nuorelle.¹⁰⁰ Lain nuorisorangaistuksen kokeilemisesta 2 §:n mukaan nuorisopalvelua tuomittiin vähintään 10 tuntia ja enintään 60 tuntia ja valvontaan tuomittiin vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään yhdeksi vuodeksi.¹⁰¹ Kokeilun aikana tuomituissa nuorisorangaistuksissa nuorisopalvelun pituus oli keskimäärin 34 tuntia ja valvonnan keskimääräinen pituus 8 kuukautta. Nykyään tällaista nuorisorangaistuksen sisältöä koskevaa jakoa nuorisopalveluun ja valvontaan ei enää ole.¹⁰²

Nuorisorangaistuksen kokeilua koskevissa tutkimuksissa rangaistuksen hyväksi ominaisuuksiksi olivat osoittautuneet sen konkreettisuus, intensiivisyys¹⁰³ sekä seuraamuksen tuoma mahdollisuus räätälöidä rangaistuksen sisältö nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaiseksi.¹⁰⁴ Nuorisorangaistusta koskien havaittiin kuitenkin myös monia epäkohtia. Muutamia epäkohtia mainitakseni, ensinäkin nuorisorangaistuksen tuomitsemista edeltävästä toimeenpanosuunnitelmasta ei ollut laissa ollenkaan säädetty, vaan sen laatiminen perustui lain esitöissä lausuttuihin suosituksiin. Tämän alustavan toimeenpanosuunnitelman laatimisesta tulisi siis säätää laissa.¹⁰⁵ Toiseksi katsottiin, että nuorisorangaistuksen suhdetta ehdolliseen vankeusrangaistukseen sekä siihen liitettävään valvontaan

⁹⁶ Marttunen & Takala 2002, s. 18.

⁹⁷ Lappi-Seppälä 2000, s. 226.

⁹⁸ Kurssien sisältöön voisivat kuulua esimerkiksi ammattiin, koulutukseen, työhön ja vapaa-aikaan liittyvät asiat. Lisäksi pähteiden käyttöön liittyviä ongelmia ja sosiaalipalveluihin, asumiseen, liikenteeseen sekä raha-asioiden hoitoon liittyviä kysymyksiä voitaisiin käsitellä kursseilla

⁹⁹ HE 109/1996. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuorisorangaistuksen kokeilemisesta

¹⁰⁰ Lappi-Seppälä 2000, s. 226

¹⁰¹ Marttunen & Takala 2002, s. 18.

¹⁰² Marttunen 2006, s. 301.

¹⁰³ Nuorta tavataan käytännössä n. 2 kertaa viikossa, ainakin rangaistuksen suorittamisen alkuaikoina. Vrt. yhdyskuntapalvelu, jossa saman verran tapaamisia kuukaudessa.

¹⁰⁴ Marttunen 2006, s. 302.

¹⁰⁵ Marttunen & Takala 2002, s. 122 – 123.

tulisi selventää.¹⁰⁶ Lisäksi on todettu, että nuoren kanta nuorisorangaistusta tuomittaessa tulisi ottaa tarkemmin huomioon. Nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen ei vaadita nuoren suostumusta. Voidaan kuitenkin olettaa, että nuoren etukäteen ilmaisemalla halukkuudella suorittaa nuorisorangaistus olisi tärkeä merkitys.¹⁰⁷ Näillä nuorisorangaistusta koskevilla tutkimustiedoilla on ollut suuri merkitys vuoden 2005 NRL:n valmistelussa sekä rangaistuksen kehittämisessä. Kaikkiin epäkohtiin, jotka tutkimuksessa tulivat ilmi, on kiinnitetty erityistä huomiota valmisteltaessa uutta lakia.¹⁰⁸

Kokeiluaikana nuorisorangaistuksia tuomittiin melko vähän. Ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla oli edelleen useimmissa tapauksissa valittu seuraamusmuodoksi.¹⁰⁹ Vuosittain esiintyi huomattavaa vaihtelua tuomittujen nuorisorangaistusten määrissä. Kokeilun alussa nuorisorangaistukseen tuomitseminen oli vähäistä, keskivaiheilla käyttö oli aktiivisempaa ja loppua kohden käyttö lähti jälleen laskuun. Kokeilujakson aikana tuomittiin yhteensä n. 400 nuorisorangaistusta.¹¹⁰

3.3. Rangaistuksen sisältö

Nuorisorangaistuksen sisältö on tarkoin ohjeistettu ja nuorta tavataan n. kaksi kertaa viikossa, ainakin rangaistuksen suorittamisen alussa. Nuorisorangaistus sisältää NRL 2 §:n 2 momentin mukaan valvontatapaamisia, sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta sekä perehtymistä työelämään ja työn tekemiseen.¹¹¹ Nuorisorangaistuksen toimeenpanoon kuuluvia tapaamisia saa olla enintään kahdeksan tuntia viikossa.¹¹² Viikoittainen tuntimäärä saattaa vaihdella rangaistuksen aikana täytäntöönpanon edellyttämällä tavalla.¹¹³ Rangaistuksen suorittaminen vaatii nuorelta sitoutumista, koska rangaistuksen täytäntöönpano on varsin intensiivistä. Tämä saattaa olla ongelmallista, koska nuorisorangaistukseen tuomitut nuoret ovat joutuneet rikoskierteeseen juuri sen vuoksi, että heillä on ollut vaikeuksia

¹⁰⁶ Marttunen & Keisala 2007, s. 3.

¹⁰⁷ Marttunen & Takala 2002, s. 124.

¹⁰⁸ Marttunen 2008, s. 278.

¹⁰⁹ Marttunen 2008, s. 291 – 292.

¹¹⁰ Marttunen 2006, s. 300.

¹¹¹ http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURJapptype=BlobServer&SSURIcontainer=Default&SSURISession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=dem51_1.pdf&SSURISscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1212930569687&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf, s. 3.

¹¹² Marttunen 2008, s. 288.

¹¹³ Keisala & Marttunen 2007, s. 4.

sisäistä yhteiskunnan sääntöjä.¹¹⁴ Seuraavissa luvuissa tarkastelen lähemmin nuorisorangaistuksen sisältöön kuuluvia osa-alueita.

3.3.1. Valvonta

NRL 2 §:n mukaan tuomittu on valvonnassa rangaistuksen ajan. Nuoren valvojana toimii Rikosseuraamuslaitoksen virkamies.¹¹⁵ Mikäli katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, voidaan valvojan avuksi määrätä tehtävään suostunut henkilö. Tällä henkilöllä tulee olla tehtävään soveltuva sosiaali-, nuoriso- tai kasvatustieteiden koulutus sekä kokemusta työskentelystä nuorten parissa.¹¹⁶ Keskeisellä sijalla valvonnan toteuttamisessa ovat nuoren ja valvojan väliset valvontatapaamiset. Valvonnalla ei kuitenkaan tarkoiteta yhtä erillistä nuorisorangaistuksen osaa, vaan tällä tarkoitetaan sitä, että tuomittu suorittaa kaikki muut nuorisorangaistukseen sisältyvät osat valvonnan alaisena. Valvonnan sisällön kannalta olennaisia ovat säännökset, jotka säätelevät valvojan tehtäviä ja nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuuksia. Nämä valvojan velvollisuudet ilmenevät NRL 11 §:stä. Valvojan tehtäviin kuuluu valvoa toimeenpanosuunnitelman ja siihen perustuvien määräysten noudattamista.¹¹⁷ Muita valvojan tehtäviä ovat valvottavan tukeminen ja ohjaaminen, yhteydenpito tuomittuun sekä riittävässä määrin myös hänen huoltajana toimivaan vanhempansa tai muuhun lailliseen edustajaansa sekä Rikosseuraamuslaitoksen informoiminen toimeenpanosuunnitelman määräysten rikkomisesta. Näitä tehtäviä suorittaessaan valvojan tulee toimia siten, ettei hänen toimenpiteistään aiheudu tarpeetonta haittaa tuomitulle tai hänen läheisilleen.¹¹⁸

Nuorisorangaistukseen tuomitun velvollisuuksia puolestaan ovat NRL 12 §:n mukaisesti toimeenpanosuunnitelman ja sen mukaisten määräysten noudattaminen sekä yhteydenpito valvojaan. Hallitus on esityksessään painottanut tuomitun velvollisuutta pitää yhteyttä valvojaansa, koska sen on katsottu olevan toimivan täytäntöönpanon edellytys.¹¹⁹ Lisäksi on säädetty, että tuomittu ei NRL 13 §:n mukaisesti rangaistuksen suorittamisen yhteydessä¹²⁰ saa käyttää alkoholia tai muita päihdyttäviä aineita eikä hän

¹¹⁴ Tapani & Tolvanen 2011, s. 262.

¹¹⁵ <http://www.rikosseuraamus.fi/15137.htm>.

¹¹⁶ Keisala & Marttunen 2007, s. 17.

¹¹⁷ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹¹⁸ KM 2003:2. s. 123.

¹¹⁹ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹²⁰ Tällä tarkoitetaan valvontatapaamisia sekä kaikkia muitakin nuorisorangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvia tilaisuuksia. Tuomitun katsotaan lisäksi olevan lain tarkoittamalla tavalla päihdyttävän aineen-

myöskään saa olla niiden vaikutuksen alaisena. Päihteiden käyttöä myös valvotaan.¹²¹ NRL 13 §:n mukaan, jos päihtymyksen epäillään johtuvan alkoholista voi Rikosseuraamuslaitoksen virkamies velvoittaa tuomitun suorittamaan puhalluskokeen. Tuomittua ei kuitenkaan voida pakottaa puhalluskokeeseen, mutta kokeesta kieltäytyminen voi yhdessä muiden päihtymystilaa koskevien havaintojen kanssa vaikuttaa päihtymystilasta tehtävään kokonaisarviointiin.¹²² Päihteiden käytön kontrolli perustuu valvojan päätelmiin todennäköisestä päihtymyksestä eikä tuomittua saa rutiininomaisesti velvoittaa puhalluskokeeseen mikäli hänessä ei esiinny ulkonaisia merkkejä¹²³ päihtymyksestä. Mikäli tuomitun epäillään olevan huumausaineiden vaikutuksenalaisena, voidaan testaaminen tässä tilanteessa suorittaa vain tuomitun suostumuksella. Lähtökohtana on, että päihtymystilaa koskevat havainnot tekee ja kirjaa tuomitun valvoja. Päihtymystilan toteamiseen liittyvät asiantuntemus- ja vastuuvaatimukset sekä tuomitun oikeusturva edellyttävät, että nimenomaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamies kirjaa havainnot.¹²⁴ Hallitus on esityksessään todennut, että vaikka päihteiden käytön kieltäminen on kirjattu lakiin, tulisi kieltäminen kuitenkin sen korostamiseksi ja tuomitun tietoon saattamiseksi sisällyttää myös toimeenpanosuunnitelmaan ja lisäksi kiellon merkitystä ja sisältöä tulisi erityisesti painottaa rangaistuksen suorittamisen alkaessa sekä tarvittaessa myös rangaistuksen suorittamisen aikana. Päihteiden käytön valvonta perustuu suurimmalta osin siihen, että päihdeongelmat ovat hyvin usein syynä siihen, että nuorisorangaistuksen täytäntöönpano epäonnistuu. Vastaavanlainen sääntely sisältyy myös yhdyskuntapalvelusta annettuun lakiin.¹²⁵

3.3.2. Sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat

Sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat käsittävät monta elämän eri osa-aluetta. Ne pitävät nykyään sisällään motivoivan keskustelutarjan, rikoskeskustelut, sosiaaliin taitoihin liittyvän ohjelman, suuttumuksen hallintaosion, liikenneosion, päihdeosion sekä yhteiskunnan perustoimintoja koskevan ohjelman.¹²⁶ Jokainen näistä osioista koostuu useasta tapaamiskerrasta, jotka ovat etukäteen suunniteltuja. Nämä

---

vaikutuksen alaisena myös silloin, jos hän on edellisenä päivänä nauttinut alkoholia ja on tästä johtuen selvästi havaittavassa vaikutustilassa.

¹²¹ Keisala & Marttunen 2007, s. 17.

¹²² HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹²³ Päihtymystilan merkkejä voivat olla esim. kävelyn tai muun liikehännän epävarmuus, katseen poikkeavuus, puheen epäselvyys ja alkoholin haju.

¹²⁴ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 17.

¹²⁵ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹²⁶ Marttunen 2008, s. 288.

tapaamiset sisältävät keskusteluja valvojan kanssa sekä itsenäisesti tai yhdessä valvojan kanssa tehtäviä kirjallisia harjoituksia em. teemoista ja niiden merkityksestä nuoren elämässä. Kun seuraamuksen sisältö kuitenkin suunnitellaan yksittäisen nuoren tarpeiden mukaiseksi, niin ainoastaan rikoskeskustelut sisältyvät jokaiseen nuorisorangaistukseen ja muita osioita käytetään nuoren tarpeiden mukaisesti.¹²⁷ Tehtävien ja ohjelmien tavoitteena on nuoren muutoksen tukeminen vaikuttamalla sellaisiin tekijöihin, jotka voisivat johtaa uusiin rikoksiin.¹²⁸ Rikoskeskustelut kuuluvat jokaiseen nuorisorangaistukseen ja ovat siten ylivoimaisesti eniten käytetty ohjelma. Muita osioita käytetään nuoren henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti. Seuraavaksi yleisimpiä rangaistuksessa käytettyjä osioita ovat olleet motivoivat keskustelut sekä suuttumuksen hallinta.¹²⁹

3.3.2.1. Rikoskeskustelut

Rikoskeskustelut sisältyvät jokaiseen nuorisorangaistukseen ja ne tulee käydä läpi vähintään ns. minimitasolla. Rikoskeskustelut on, muiden nuorisorangaistuksen ohjelmasioiden tapaan, jaettu erillisiin keskusteluteemoihin. Näistä teemoista valitaan nuoren tarpeiden mukaan tarpeellisimmat ja hyödyllisimmät.¹³⁰ Keskusteluteemoina ovat ominen tavoitteiden asettelu ja rikoksen uusimisriskin arviointi, nuoren oma sekä hänen läheistensä suhtautuminen rikoksiin, rikosten ja niihin liittyvän elämäntyylin seuraukset¹³¹, nuoren tunteiden sekä ajatusten yhteys nuoren tekemään rikokseen, ongelmatilanteet ja ongelmanratkaisu sekä viestintä sosiaalisena taitona.¹³² Viimeisen rikoskeskustelun tarkoituksena on arvioida aiempia tapaamiskertoja sekä motivoida nuorta jatkossa noudattamaan rikoksista vapaata ja päihteetöntä elämäntapaa. Lisäksi viimeisessä keskustelussa kerrataan erilaisissa tilanteissa vaihtoehtoisia käyttäytymistapoja sekä tilanteita, joissa rikoksen uusimisriski mahdollisesti lisääntyy.¹³³

3.3.2.2. Motivoivat keskustelut

Motivoivat keskustelut voidaan käydä nuoren kanssa ennen rikoskeskusteluja. Motivoivissa keskusteluissa käsitellään sen ongelman tunnistamista, joka liittyy rikokseen syy-

---

¹²⁷ Marttunen 2006, s. 299.

¹²⁸ <http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>.

¹²⁹ Keisala & Marttunen 2007, s. 6, 19.

¹³⁰ Keisala & Marttunen 2007, s. 6.

¹³¹ Seurauksia arvioidaan nuoren itsensä, hänen läheistensä sekä rikoksen uhrin näkökulmasta.

¹³² Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (b), s. 45 – 91.

¹³³ Keisala & Marttunen 2007, s. 9.

listymiseen sekä nuoren omaa halua ja tarvetta muuttaa omaa käytöstään ja elämäntilannettaan. Lisäksi voidaan nuoren kanssa laatia suunnitelma muutoksen toteuttamiseksi.¹³⁴ Motivoivien keskustelujen alussa selvitetään nuoren elämäntilannetta ja nuorella pyritään herättämään kiinnostus mahdollisuudesta muutokseen. Tämän jälkeen nuoren muutosmotivaatiota pyritään vahvistamaan muun muassa tarkastelemalla rikoksiin syylistymisen hyviä ja huonoja puolia, painottamalla rikosten kielteisiä seurauksia, korostamalla nuoren nykyisen elämän ja hänen haluamansa elämän välisiä eroja sekä tarkastelemalla lähemmin nuoren tulevaisuuden toiveita ja hänen läheistensä mielipiteitä. Lisäksi vahvistamalla nuoren luottamusta omiin kykyihinsä muuttua sekä laatimalla suunnitelma nuoren tavoitteista, toimenpiteistä, tukiverkostosta ja muutoksen esteistä nuorta kannustetaan aloittamaan ja jatkamaan muutosta.¹³⁵

3.3.2.3. Sosiaalisten taitojen kehittäminen

Sosiaalisia taitoja kehittävässä osiossa pyritään käsittelemään ja opettelemaan sellaisia taitoja, joita rikoksiin syylistyneiltä nuorilta puuttuu tai jotka ovat heidän kohdallaan heikkoja. Sosiaalisia taitoja opetellaan sen vuoksi, että niiden puuttumisen on todettu olevan yksi riskitekijä suhteessa uusintarikollisuuteen. Sosiaalisten taitojen opettelu on lisäksi todettu olevan hyödyllistä nuoren motivaation sekä osallistumisen edistämisen kannalta.¹³⁶ Osiossa voidaan käsitellä ja opetella esimerkiksi sitä miten tulisi vastata toisen henkilön suuttumukseen, tunteisiin ja syyttämiseen sekä miten tappelut voidaan välttää ja miten ryhmäpaineeseen tulisi reagoida.¹³⁷

3.3.2.4. Suuttumuksen hallinta

Nuoren kanssa käytävien suuttumuksen hallintaan liittyvien keskustelujen tarkoituksena on opettaa nuori tunnistamaan ja kontrolloimaan suuttumustaan, sekä tätä kautta vähentämään aggressiivista käyttäytymistään. Pyrkimyksenä on siis se, että erilaisiin tilanteisiin joutuessaan nuori oppisi pysäyttämään aggressiivisen reaktionsa ja valitsisi toisen käyttäytymisvaihtoehdon. Keskustelujen tavoitteena on myös, että nuori oppisi vähentämään kiihtymystään ja katsomaan suuttuttavaa tilannetta vaihtoehdoisella tavalla ja lisäksi yhtenä tärkeimpänä taitona olisi opetella se, ettei aisoihin tulisi suhtautua henki-

¹³⁴ <http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>.

¹³⁵ Keisala & Marttunen 2007, s. 9.

¹³⁶ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (a), s. 135.

¹³⁷ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (b), s. 97 – 98.

lökohtaisina.¹³⁸ Keskusteluissa pohditaan myös aggressiivisesta käyttäytymisestä aiheutuneita seurauksia.¹³⁹ Suuttumuksen hallintaan liittyviä keskusteluja on perustellusti sisällytetty sellaisten nuorten nuorisorangaistukseen, jotka olivat syyllistyneet väkivalta-rikoksiin.¹⁴⁰

3.3.2.5. Liikennekeskustelut

Liikennekeskustelujen tavoitteena on saada nuori motivoitumaan vastuulliseen liikennekäyttäytymiseen ja tähän pyritään vaikuttamalla tiettyihin tekijöihin, jotka voivat lisätä liikennerikoksiin syyllistymisen uusimisriskiä. Tällaisia tekijöitä ovat muun muassa tiedon puute, epäsosiaaliset asenteet, puutteellinen kyky tuottaa toimintavaihtoehtoja sekä tunteiden heikko tunnistaminen ja niiden kontrolli.¹⁴¹ Keskustelujen aluksi selvitetään millaisiin liikennerikoksiin nuori on syyllistynyt ja tämän tiedon pohjalta määritellään keskustelujen tavoitteet. Seuraavaksi pohditaan syitä, jotka ovat vaikuttaneet liikennerikoksiin syyllistymiseen sekä onko niihin syyllistymisen taustalla mahdollisesti laajemmasta toimintamallista ja lisäksi annetaan nuorelle tietoa liikenneturvallisuuden liittyvistä tekijöistä. Viimeisen keskustelun tarkoituksena on vähentää rikoksen uusimisriskiä siten, että esimerkkitilanteita apuna käyttäen lisätään nuoren toimintavaihtoehtoja ja lopuksi arvioidaan myös keskustelujen alussa asetettujen tavoitteiden saavuttamista.¹⁴²

3.3.2.6. Päihdekeskustelut

Päihdekeskusteluissa tavoitteena on selvittää onko nuorella mahdollisesti päihteiden ongelmakäyttöä ja nuorta pyritään motivoimaan päihteiden käytön hallintaan sekä lisäksi nuori voidaan tarvittaessa ohjata päihdepalvelujen piiriin.¹⁴³ Päihdekeskustelut voivat myös vaihtoehtoisesti sisältää tiedon lisäämistä päihteistä sekä hoitomahdollisuuksista ja lisäksi voidaan keskustella päihteiden käytön eri puolista, niiden käyttämiseen liittyvistä riskitilanteista sekä rikosten ja päihteiden välisestä yhteydestä.¹⁴⁴ Päihdekeskustelut ovat sisällyttäneet vain pieneen osaan tuomituista nuorisorangaistuksista, mutta keskus-

¹³⁸ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (a), s. 143.

¹³⁹ <http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>.

¹⁴⁰ Keisala & Marttunen 2007, s. 11.

¹⁴¹ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (a), s. 169.

¹⁴² Keisala & Marttunen 2007, s. 12.

¹⁴³ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (a), s. 181.

¹⁴⁴ <http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>.

telua päihteiden käytöstä on kuitenkin saattanut sisältyä myös muihin teemoihin liittyen.¹⁴⁵

3.3.2.7. Yhteiskuntaosio

Yhteiskuntaosiossa on tavoitteena edistää nuoren kiinnittymistä yhteiskuntaan.¹⁴⁶ Yhteiskuntaosioon liittyvissä tapaamisissa keskustellaan nuoren ongelmista, jotka liittyvät hänen suhtautumis- ja käyttäytymistapaansa yhteiskuntaa ja yhteisöllisyyttä kohtaan sekä pyritään edistämään nuoren tiiviimpää osallistumista yhteiskunnan toimintaan.¹⁴⁷ Yhteiskuntaosioon liittyvinä keskeisinä keskusteluteemoina voivat olla muun muassa velat, työelämä, opiskelu, kunnan peruspalvelut sekä oikeusturvaan liittyvät kysymykset. Keskusteluteemat valitaan asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Edellä mainituista teemoista voidaan kuitenkin myös keskustella, vaikka nuorella ei sillä hetkellä olisikaan ongelmia kyseiseen aiheeseen liittyen. Tällöin tavoitteena on lisätä nuoren tietoja oikeuksistaan ja tällä tavoin tukea nuoren osallisuutta yhteiskunnassa.¹⁴⁸

3.3.3. Työelämään ja työhön perehtyminen

NRL 2 §:n 2 momentin mukaan nuorisorangaistuksen tulisi sisältää myös työelämään ja työhön perehdyttämistä. Keskeisinä paikkoina tämän perehdyttämisen suorittamiseksi on katsottu olevan kuntien nuorisotoimen nuorisopajat. Perehtymispaikoista on tarkempia säädöksiä valtionneuvoston asetuksessa. Asetuksen nuorisorangaistuksesta 9 §:n mukaisesti työelämään ja työhön perehdyttäminen voi tapahtua julkisyhteisön tai julkisoikeudellisen yhdistyksen taikka muun voittoa tavoittelemattoman yhteisön tai säätiön tehtävissä. Lisäksi perehtymispaikkana voi myös toimia sellainen yhteisö tai säätiö, joka julkisen valvonnan alaisena tuottaa palveluja julkisyhteisölle, vaikka yhteisö tai säätiö tavoittelisi voittoa. Perehdyttämisen menestyksellistä läpivientiä on katsottu edistävän se, että toiminta liittyy nuoren elinympäristöön sekä hänen harrastuksiinsa tai muihin kiinnostuksen kohteisiin.¹⁴⁹ Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan ohjauksen yksikkö vahvistaa perehtymispaikan järjestäjän kanssa solmittavan sopimuksen muodon ja sopimuksessa tulee yksilöidä keskeisimmät perehtymistehtävät. Kysymykseen tulevat vain avustusluontoiset tehtävät taikka sellaiset itsenäisesti suoritettavat tehtävät, jotka

¹⁴⁵ Keisala & Marttunen 2007, s. 12.

¹⁴⁶ <http://www.rikosseuraamus.fi/33298.htm>.

¹⁴⁷ Keisala & Marttunen 2007, s. 13.

¹⁴⁸ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 2/2005 (a), s. 197.

¹⁴⁹ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

eivät sisällä taloudellista tai muuta huomattavaa vastuuta.¹⁵⁰ Tämä kyseinen osio voidaan jättää pois vain, mikäli sitä pidetään ilmeisen tarpeettomana tai se on erityisen vaikeasti järjestettävissä. Työelementti voidaan siis jättää pois nuorisorangaistuksesta vain poikkeuksellisesti.¹⁵¹ Tämän osion poisjättäminen koskee esim. sellaisia tapauksia, joissa tuomittu käy jo töissä tai joissa katsotaan, että tuomitun työkyky on hänen ikänsä tai olosuhteidensa vuoksi huono.¹⁵²

Nuorisorangaistuksen työosiota on kuitenkin käytetty hyvin harvoin. Silloin kun se on sisältynyt rangaistukseen, on kyse useimmiten ollut vain työelämään perehdyttämisestä eikä varsinaisesta työstä. Keskeisimpänä syynä tämän osion vähäiseen käyttöön on ollut se, että muut seuraamuksen ohjelmat ovat vieneet niin paljon aikaa, ettei työlle ja siihen perehdyttämiselle ole yksinkertaisesti jäänyt aikaa.¹⁵³ Toisena syynä tähän on ollut se, että useat nuorisorangaistukseen tuomitut nuoret ovat jo suorittaneet peruskoulun loppuun ja jatkaneet opintojaan tai hankkineet itse työpaikan nuorisorangaistuksen ulkopuolella.¹⁵⁴ Näiden syiden vuoksi työelämään ja työhön perehdyttämistä ei enää ole nähty tarkoituksenmukaisena.

3.3.4 Tukitoimet

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano keskeytyy usein nuoren päihdeongelman aiheuttamien vaikeuksien vuoksi ja päihde- ja mielenterveysongelmat ovat usein yhteydessä toisiinsa. Lisäksi rangaistuksen täytäntöönpanoa saattavat haitata myös sosiaaliset ongelmat, jotka liittyvät esimerkiksi toimeentuloon ja asumiseen. Tämän vuoksi Rikosseuraamuslaitos kiinnitti huomiota sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimien tarpeellisuuteen nuorisorangaistuksen täytäntöönpanossa ja tukitoimia koskeva säännös otettiin lakiin. NRL 3 §:n mukaan tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet tulee sovittaa yhteen nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon kanssa. Tukitoimet eivät kuitenkaan kuulu nuorisorangaistukseen, joten niihin liittyvät nuoren laininlyönnit eivät johda toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisesta aiheutuviin seuraamuksiin.¹⁵⁵

---

¹⁵⁰ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 11.

¹⁵¹ Marttunen 2008, s. 290.

¹⁵² HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹⁵³ Marttunen 2008, s. 290 – 291.

¹⁵⁴ Keisala & Marttunen 2007, s. 16.

¹⁵⁵ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

Nuoren elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävillä tukitoimilla tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimenpiteitä sekä tukea ja palveluita, joita saadaan viranomaisilta, jotka voivat auttaa nuorta asumiseen, toimeentuloon sekä opiskelemaan liittyen.¹⁵⁶ Rangaistuksen kanssa yhteen sovitettavaksi tulevat sellaiset sosiaali- ja terveydenhuollon toimet, jotka ovat käynnistyneet viimeistään siinä vaiheessa kun nuoren tekemä rikos on esitutkinnan kautta tullut sosiaaliviranomaisen tietoon. Tukitoimien kannalta on myös tärkeää, että ne jatkuvat vielä senkin jälkeen kun nuorisorangaistus on suoritettu loppuun.¹⁵⁷ Lain mukaan sosiaalilautakunnan on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin tilanteessa, jossa lapsi tai nuori käyttäytymisellään vaarantaa terveytensä tai kehityksensä. Mikäli lapsi, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon, vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään tulee sosiaalilautakunnan ottaa lapsi huostaan ja järjestää hänelle sijaishuolto, jos avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia ja huostaanoton arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.¹⁵⁸ Mikäli nuori on tuomitsemisen hetkellä sijoitettuna laitokseen, on se este nuorisorangaistuksen tuomitsemiselle. Nuorisorangaistuksen rooli onkin näissä tilanteissa vähäinen juuri nuoren sosiaalisen selviytymisen edistämisen ja uusien rikosten ehkäisemisen kannalta. Laitossijoitus ei ole kuitenkaan absoluuttinen este nuorisorangaistuksen käytölle, koska on tilanteita joissa nuorisorangaistus saattaa olla tarkoituksenmukainen lisä muiden viranomaisinterventioiden ohella.¹⁵⁹

---

¹⁵⁶ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

¹⁵⁷ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹⁵⁸ HE 109/1996. Yleisperustelut. 2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.

¹⁵⁹ Marttunen & Keisala 2007, s. 57.

4. RIKOSPROSESSIN AIKAISET SELVITYKSET

4.1. Seuraamusselvitys

Laki nuorista rikoksentekeijöistä (262/1940, NuorRikL) sisälsi aiemmin säännökset nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä. NuorRikL 23 §:n mukaan tuli virallisen syyttäjän, yleisen oikeuden ja vankilaoikeuden koettaa tarkoin perehtyä, paitsi tehtyyn rikokseen ja sen vaikuttamiin, nuoren rikoksentekeijän henkilöllisyyteen, hänen aikaisempiin elämänvaiheisiinsa ja niihin oloihin, joissa hän on elänyt. Tätä selvitystä kutsuttiin henkilötutkinnaksi. Nuorisorangaistuksen tuomitsemista edeltää yleensä kunnallisen sosiaalitoimen laatima henkilötutkinta¹⁶⁰. Vuoden 2011 alusta voimaan tullut laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010) on kuitenkin kumonnut NuorRikL:n. Uuden lain myötä henkilötutkinnan sijasta toimitetaan epäillyn sosiaalisen tilanteen selvittämistä koskeva menettely eli seuraamusselvitys¹⁶¹. Ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista toimitetaan aina laissa säädetty tilanteen selvittäminen¹⁶². Nykyään seuraamusselvityksen laatimisesta vastaa nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 5 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos. Aikaisemman NuorRikL:n todettiin olevan aikansa elänyt sekä monin paikoin epäselvä ja lakimuutoksella halutaan nopeuttaa nuoren tilanteeseen puuttumista sekä nuoren tarvitsemien tukijärjestelmien käyttöönottoa¹⁶³.

4.1.1. Laatiminen

Seuraamusselvityksen laatiminen lähtee liikkeelle siten, että syyttäjä esittää Rikosseuraamuslaitokselle pyynnön seuraamusselvityksen laatimisesta. Pyyntö selvityksen laatimisesta tulee esittää vain sellaisissa tapauksissa, joissa rikoksesta on nuorelle¹⁶⁴ odotettavissa sakkoa ankarampi rangaistus.¹⁶⁵ Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 5 §:n mukaisesti tulee Rikosseuraamuslaitoksen 30 vuorokauden kuluessa pyynnön saamisesta arvioida käytettävissään olevien tietojen perusteella miten seuraamusvalinnalla voitaisiin edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja vähentää rikosten uusimisriskiä. Arvion tekemiseksi hankkii ja kokoaa Rikosseuraamuslaitos tieto-

¹⁶⁰ <http://www.oikeus.fi/vksv/uploads/0r7qisigbqn6t2.pdf>, s.10.

¹⁶¹ LaVM 6/2010. Yleisperustelut.

¹⁶² Tapani & Tolvanen 2011, s. 255.

¹⁶³ <http://www.haaste.om.fi/Etusivu/Haasteenaihearkisto/Rikosprosessi/1302673722545>.

¹⁶⁴ Nuorella tarkoitetaan laissa henkilöä, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen 15–20-vuotiaana.

¹⁶⁵ <http://www.rikosseuraamus.fi/52533.htm>.

ja nuoren sosiaalisesta tilanteesta yhteistyössä sosiaaliviranomaisten kanssa.¹⁶⁶ Seuraamusselvityksen laatimista varten tarpeellisia tietoja tulisi sosiaaliviranomaisen lisäksi hankkia myös muilta viranomaisilta sekä yksityisiltä yhteisöiltä ja henkilöiltä. Rikosseuraamuslaitoksella on seuraamusselvitystä laatiessaan käytössään sosiaaliviranomaisen selvitys nuoren sosiaalisesta tilanteesta ja elinolosuhteista, erityisesti päihteiden käytöstä ja niihin liittyvästä kuntoutuksesta sekä mielenterveydestä ja mielenterveyspalveluiden käytöstä. Sosiaalisen tilanteen selvittämiseen liittyy olennaisesti myös nuoren ohjaaminen tarvitsemiensa sosiaalipalveluiden piiriin.¹⁶⁷

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittäminen edellyttää tiivistä yhteistyötä sekä sujuvaa tiedonkulkua eri viranomaisten ja muiden tahojen kesken. Lisäksi erityisen tärkeänä pidetään sitä, että sosiaaliviranomaisen ammattitaito sekä tieto nuoren elinolosuhteista ja tukitoimenpiteiden tarpeesta on käytettävissä seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä.¹⁶⁸

Rikosseuraamuslaitoksen tulee seuraamusvalintaa¹⁶⁹ koskevassa arvioinnissaan sekä seuraamusselvityksessään ottaa huomioon kaikki käytössään oleva, asiaan vaikuttava tieto.¹⁷⁰ Tällaisina tärkeinä asiaan vaikuttavina tietoina tulevat kysymykseen Rikosseuraamuslaitoksen mahdollisen aikaisemman asiakassuhteen yhteydessä epäilystä kertynyt tieto sekä tiedot epäillyn mahdollisesta aikaisemmasta rikollisuudesta ja hänelle aiemmin tuomituista rangaistuksista. Tärkeänä tiedonlähteenä toimii myös rikoksesta epäilty nuori itse.¹⁷¹

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 5 §:n 3 momentin mukaan laatii Rikosseuraamuslaitos seuraamusvalintaa koskevan arviointinsa perusteella seuraamusselvityksen. Laissa ei aseteta seuraamusselvitykselle sisältökohtaisia vaatimuksia, mutta sen tulee olla kirjallinen ja sen tulee sisältää olennaiset tiedot koskien

¹⁶⁶ Tapani & Tolvanen 2011, s. 257.

¹⁶⁷ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

¹⁶⁸ LaVM 6/2010. Yksityiskohtaiset perustelut. 1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

¹⁶⁹ Koska seuraamusselvitys tulee tehdä vain sakkoa ankarammin rangaistavista teoista, ovat seuraamusvalintaa koskevan arvioinnin kohteina ehdollinen vankeusrangaistus oheisseuraamuksineen, nuorisorangaistus sekä ehdoton vankeusrangaistus ja sen sijaista tuomittava yhdyskuntapalvelu.

¹⁷⁰ <http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm>.

¹⁷¹ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

nuoren rikoksesta epäillyn sosiaalista tilannetta¹⁷². Tällaisina olennaisina tietoina voidaan pitää tietoja muun muassa nuoren perhesuhteista, ystäväpiiristä, opiskelusta, terveydentilasta, päihteiden käytöstä, rikoksista ja mahdollisista epäsosiaalisista asenteista. Seuraamusselvitykseen tulisi lisäksi sisällyttää myös muu syyttäjän pyytämä selvitys tai lausunto, kuten esimerkiksi nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma. Seuraamusselvityksen laatii nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen virkamies. Virkamiehen apuna voi selvityksen laatimisessa toimia tehtävään suostunut ja soveltuva henkilö. Selvityksen laatimiseen osallistuvan henkilön osalta edellytetään, että hän on kyseisen nuoren hyvin tunteva henkilö¹⁷³, joka on aikaisemmin toiminut nuoren tukihenkilönä. Kyseisellä henkilöllä tulee tämän lisäksi olla tehtävän kannalta tarpeellinen koulutus ja työkokemus. Erityisestä syystä voidaan tehtävään määrätä muukin nuoren tilanteeseen perehtynyt henkilö, jolla voidaan katsoa olevan riittävä rikosoikeudellisen vastuun ja seuraamusjärjestelmän tuntemus ja, jonka Rikosseuraamuslaitos on muutenkin arvioinut sopivaksi tähän tehtävään.¹⁷⁴

4.1.2. Rikoksesta epäillyn nuoren ja huoltajan kuuleminen

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 7 §:n mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen on varattava nuorelle mahdollisuus tulla kuulluksi seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä. Rikosseuraamuslaitoksella on siis velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin nuoren kuulemiseksi, mutta nuorella ei kuitenkaan ole velvollisuutta osallistua tilanteensa selvittämiseen. Lähtökohtana on siten nuoren kuuleminen. Kuulemisen avulla viranomaiset voivat tarkistaa ja hankkia seuraamusselvityksen kannalta tarpeellisia tietoja. Samalla nuorelle rikoksesta epäillylle tarjoutuu mahdollisuus olla osallisena itseään koskevan selvityksen hankkimiseen ja lisäksi nuori voi tuoda esiin olosuhteisiinsa liittyviä seikkoja. Seuraamusselvitys voidaan kuitenkin laatia nuorta kuulematta tilanteissa, joissa nuori on kieltäytynyt kuulemisesta tai häntä ei ole tavoitettu sekä silloin, kun kuulemista pidetään ilmeisen tarpeettomana. Ilmeisen tarpeetonta nuoren kuuleminen voi olla esimerkiksi silloin, kun selvityksen tekijä ja nuori ovat tavanneet jo aikaisemmin ja tällöin nuorta on kuultu tai kuuleminen on suoritettu jollain muulla tavoin. Mikäli nuorta epäillään niin vakavasta rikoksesta, että seurauksena on

---

¹⁷² HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

¹⁷³ Esimerkiksi kunnan tai seurakunnan työntekijä.

¹⁷⁴ <http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm>.

mahdollisesti pitkä ehdoton vankeusrangaistus, ei kuulemista voida tällaisissakaan tilanteissa pitää tarpeellisenä. Mikäli nuorta kuullaan, voidaan kuuleminen suorittaa vapaamuotoisesti. Kuulemisen vapaamuotoisuudella tarkoitetaan sitä, että kuuleminen voidaan toteuttaa muun muassa tapaamisella, puhelinkeskustelulla tai kirjallista menettelyä käyttäen.¹⁷⁵

Nuoren rikoksesta epäillyn ollessa alle 18-vuotias tulee myös nuoren huoltajalle, edunvalvojalle tai muulle lailliselle edustajalle taikka muulle henkilölle, joka vastaa nuoren hoidosta ja kasvatuksesta, varata tilaisuus tulla kuulluksi seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä. Tällaisen henkilön kuuleminen on tarpeellista, koska hänellä saattaa olla tärkeää tietoa nuoren olosuhteista.¹⁷⁶ Lisäksi seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä tulisi kuulla tarvittavia viranomaisia ja asiantuntijoita, koska näiden selvitysten myötä saattaa nousta esille esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyviä kysymyksiä, joiden selvittäminen ja arvioiminen vaatii sellaista asiantuntemusta, jota selvityksen tekijällä ei itsellään ole.¹⁷⁷

4.1.3. Käsittely tuomioistuimessa

Nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti nuoren rikosta koskevan asian tullessa vireille tuomioistuimessa tulee tuomioistuimen tarvittaessa varmistaa, että seuraamusselvitys on käytettävissä tuomioistuin käsittelyssä. Tarkoituksena on varmistaa nuoren rikosta koskevan asian nopea käsittely tuomioistuimessa ja lisäksi menettelyllä voidaan välttää tarpeettomia pääkäsittelyn peruuttamisia ja lykkäämisiä.¹⁷⁸ Yleensä syyttävä liittyy seuraamusselvityksen käräjäoikeudelle toimitettavaan haastehakemukseen ja tästä pääsäännöstä voidaankin poiketa vain kiireellisissä tapauksissa¹⁷⁹. Jos seuraamusselvitys kuitenkin katsotaan kiireellisessä tapauksessa tarpeelliseksi, tulisi haastehakemuksen jättämisen yhteydessä tuomioistuimelle ilmoittaa, jos seuraamusselvitys ei ole vielä valmis. Mikäli syyttävä katsoo, ettei asiassa tarvita seuraamusselvitystä, tulee hänen ilmoittaa siitä haastehakemuksessa.¹⁸⁰ Tilan-

---

¹⁷⁵ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

¹⁷⁶ <http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm>.

¹⁷⁷ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

¹⁷⁸ <http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm>.

¹⁷⁹ Tapani & Tolvanen 2011, s. 259.

¹⁸⁰ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

teessa, jossa seuraamusselvitystä ei ole syyttäjän tuomioistuimelle toimittamissa asiakirjoissa eikä syyttäjä ole ilmoittanut sitä koskevan pyynnön tarpeettomuudesta tai tekemisestä, tulee tuomioistuimen tarkistaa onko seuraamusselvitys tehty tai onko se tekeillä. Tarvittaessa tuomioistuimen tulee pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen. Käytännössä asiassa puheenjohtajana toimiva tuomari on se henkilö, joka varmistaa, että seuraamusselvitys on käytettävissä, koska hänellä on vastuu asian asianmukaisesta valmistelusta ja käsittelystä. Varmistaminen tulisi tehdä mahdollisimman nopeasti, jotta asian nopea käsittely voidaan turvata. Varmistaminen tulee kuitenkin tehdä vain sellaisissa tapauksissa, joissa tuomarin arvion mukaan kyseisestä teosta saattaa seurauksena olla sakkoa ankarampi rangaistus ja nuoren arvioidaan syyllistyneen syytteen mukaiseen tekoon.¹⁸¹

Tuomioistuimen tulee varata seuraamusselvityksen laatineelle Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehelle tai hänen apunaan toimivalle henkilölle tilaisuus toimia tuomioistuimessa kuultavana käsiteltäessä nuoren rikosasiaa¹⁸². Kyse on selkeästi virallisesta läsnäoloroolistista ja tällainen läsnäolo voi tulla kyseeseen erityisesti tilanteissa, joissa seuraamusselvityksen laatija tahtoo varata itselleen mahdollisuuden tarvittaessa täydentää kirjallista selvitystään. Lisäksi läsnäolo voi olla tarpeen, jos selvityksen laatija voi ennakoita, että tuomioistuimella saattaa asian käsittelyn yhteydessä olla tarve esittää selvityksen laatijalle lisäkysymyksiä. Paikalle tulo on kuitenkin selvityksen laatijan harkinnan varassa.¹⁸³

4.2. Toimeenpanosuunnitelma

NRL 4 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitoksen tulee ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista, syyttäjän tai tuomioistuimen pyynnöstä, laatia nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelma rangaistuksen toimeenpanoa varten¹⁸⁴. Mikäli nuori itse haluaa toimeenpanosuunnitelman laadittavan, tulee hänen olla yhteydessä syyttäjään¹⁸⁵. Tämän toimeenpanosuunnitelman funktiona on arvioida nuorisorangaistuksen tuomitsemisen tarkoituksenmukaisuus¹⁸⁶. Toimeenpanosuunnitelmasta tulisi käydä ilmi nuorisoran-

¹⁸¹ <http://www.rikosseuraamus.fi/15308.htm>.

¹⁸² Tapani & Tolvanen 2011, s. 259.

¹⁸³ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä.

¹⁸⁴ Matikkala 2010, s. 94.

¹⁸⁵ <http://www.oikeus.fi/vksv/uploads/Or7qisigbqn6t2.pdf>, s. 11.

¹⁸⁶ <http://www.rikosseuraamus.fi/15137.htm>.

gaistuksen pääasiallinen sisältö ja tuomitseminen nuorisorangaistukseen tapahtuu tämän toimeenpanosuunnitelman perusteella¹⁸⁷. Toimeenpanosuunnitelman laatiminen perustuu sosiaaliviranomaisten ja rikosseuraamuslaitoksen yhteistyöhön. Tämä yhteistyö katsotaan välttämättömäksi seuraamuksen määräämisen sekä nuoren tarvitsemien sosiaali- ja terveydenhuollon toimien ja tukitoimien selvittämiseksi.¹⁸⁸ Lisäksi toimeenpanosuunnitelman laatimiseen osallistuvat em. tahojen kanssa itse nuori sekä hänen huoltajansa¹⁸⁹.

Toimeenpanosuunnitelma laaditaan seuraamusselvityksen perusteella, mutta vaikka nuorta olisi kuultu jo seuraamusselvityksen laatimisen yhteydessä, tulee nuorta kuitenkin NRL 4 §:n 2 momentin mukaan kuulla myös toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Nuorisorangaistuksen tuomitseminen ei kuitenkaan edellytä nuoren suostumusta, vaikka Rikosseuraamuslaitoksella onkin velvollisuus kuulla nuorta ennen nuorisorangaistuksen tuomitsemista. Nuoren henkilökohtainen kuuleminen on kuitenkin tarpeen, jotta voidaan arvioida rangaistuksen soveltuvuus ja tarkoituksenmukaisuus kyseessä olevalle nuorelle.¹⁹⁰ Lisäksi kuuleminen on välttämätöntä, jotta toimeenpanosuunnitelma voidaan laatia aikataulultaan sellaiseksi, etteivät esimerkiksi nuoren koulunkäynti, opiskelu tai työssäkäynti muodostu esteeksi rangaistuksen täytäntöönpanolle.¹⁹¹

Toimeenpanosuunnitelman tarkoituksena on esittää tuomioistuimelle perusteltu kanta siitä olisiko ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla tehostettuna riittävä rangaistus rikoksesta nuoren sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi ja uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi vai olisiko nuorisorangaistus puolestaan sellainen rangaistus, jolla todennäköisesti voitaisiin edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja vähentää nuoren riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Lisäksi toimeenpanosuunnitelmassa on tarkoituksena myös arvioida olisiko nuorella valmiutta noudattaa toimeenpanosuunnitelmaa ja sen määräyksiä sekä onko nuorelle tähän riittävästi yhteistyökykyä. Lisäksi tuomioistuimelle esitetään suunnitelma siitä, mitä nuorisorangaistuksen toimeenpano tulee sisältämään.¹⁹² Ennen rangaistuksen tuomitsemista laadittu toimeenpanosuunnitelma ei kuitenkaan voi olla täysin lopullinen. NRL 5 §:n mukaan toimeenpanosuunnitelmaa voidaankin täs-

¹⁸⁷ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹⁸⁸ KM 2003:2, s. 116.

¹⁸⁹ <http://www.rikosseuraamus.fi/15137.htm>.

¹⁹⁰ Marttunen & Keisala 2007, s. 12, 15.

¹⁹¹ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

¹⁹² Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 5.

mentää nuorisorangaistuksen tuomitsemisen jälkeen. Toimeenpanosuunnitelmaa voidaan täsmentää koskien sen yksityiskohtia, kuten tilaisuuksien ajankohtia sekä tehtävien, ohjelmien ja työhön perehtymisen tarkempaa sisältöä.¹⁹³

4.2.1. Sisältö

Toimeenpanosuunnitelmasta tulee käydä ilmi valvojan ja tuomitun väliseen yhteydenpitoon liittyvät määräykset, nuorisorangaistukseen kuuluvat sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat sekä työelämään ja työn tekemiseen perehtymistä koskeva osa. Toimeenpanosuunnitelmasta tulee siis käydä ilmi suunnitellun nuorisorangaistuksen sisältö pääpiirteissään. Käytännössä toimeenpanosuunnitelmaan siis kirjataan arvio seuraamusmuodon tarkoituksenmukaisuudesta, rangaistuksen tapaamisintensiiviteetti, lyhyet kuvaukset rangaistukseen sisällytettävistä toimintaohjelmista sekä suositus työelämää koskevan osan käytöstä.¹⁹⁴ Toimeenpanosuunnitelmaan tulee lisäksi kirjata ne rekisterit, henkilöt ja asiakirjat, joita on käytetty tietolähteinä suunnitelman laatimisessa. Em. tietolähteinä toimivat muun muassa rekisteritiedot sekä poliisilta ja sosiaaliviranomaiselta saadut tiedot.¹⁹⁵

Toimeenpanosuunnitelmassa kerrataan lyhyesti myös nuoren sosiaalinen tilanne. Sosiaalisen tilanteen kuvauksesta käyvät ilmi muun muassa nuoren ikä, perhetilanne, mahdollisesti suoritettu tai suunniteltu huostaanotto ja muut lastensuojelutoimenpiteet, koulutus sekä niin vanhat kuin uudetkin rikokset. Toimeenpanosuunnitelmasta käyvät ilmi myös seuraamuksen valinnassa huomioon otettavat seikat. Käytännössä näillä seikoilla tarkoitetaan toimeenpanosuunnitelman laatineen virkamiehen näkemystä siitä, onko nuorisorangaistuksen tuomitseminen kyseisessä tapauksessa perusteltua ja jos on, niin miksi.¹⁹⁶

Seuraamuksen valinnassa huomioon otettavat seikat sisältävät niitä tekijöitä, jotka ovat merkityksellisiä rikoksen uusimisriskin sekä rangaistuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. Näiden seikkojen lisäksi on tärkeää tuoda esille nuoren motivaatio sekä asennoituminen nuorisorangaistuksen suorittamiseen.¹⁹⁷ Nuorisorangaistuksen edellytykseksi näyttää käytännössä nousseen Rikosseuraamuslaitoksen seuraamussuosituksissa nuoren moti-

¹⁹³ Marttunen 2005, s. 390.

¹⁹⁴ Marttunen & Keisala 2007, s. 11 – 12.

¹⁹⁵ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

¹⁹⁶ Marttunen & Keisala 2007, s. 15.

¹⁹⁷ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

vaatio sekä kyky suoriutua seuraamuksesta. Näiden syiden vuoksi nuorisorangaistuksen ulkopuolelle jäävät paljon rikoksia tekevät ja kasautuvien sosiaalisten ongelmien kanssa kamppailevat nuoret eli juuri se kohderyhmä, jolle seuraamusmuoto alun perin tarkoitettiin.¹⁹⁸

Mikäli Rikosseuraamuslaitos päätyy seuraamuksen valinta koskevassa arvioinnissaan siihen, ettei nuorisorangaistuksen tuomitseminen kyseisessä tapauksessa ole perusteltua, ei suunnitelmaa toimeenpanon sisällöstä laadita¹⁹⁹. Kielteisen seuraamussuosituksen perusteluina on käytetty tavallisimmin sitä, että nuoren sosiaalinen tilanne ei edellytä nuorisorangaistuksen tuomitsemista eikä nuorella myöskään ole erityistä riskiä rikosten uusimiseen. Toimeenpanosuunnitelmissa nuoren hyvästä sosiaalisesta tilanteesta ovat kertoneet muun muassa se, että nuoren elämäntilanne on vakiintunut ja rikokset kuuluvat aiempaan huonompaan aikaan. Lisäksi nuoren elämäntilanne on vakaa ja siitä kertovat esimerkiksi se, että nuori opiskelee tai käy töissä ja on myös irtautunut aiemmasta kaveripiiristään sekä se, että nuorella on harrastuksia, hyvä sosiaalinen verkosto eikä nuorella ole päihdeongelmaa. Em. syiden lisäksi yksi tärkeimmistä syistä olla suosittelamatta nuorisorangaistusta on ollut se, että nuori on voimakkaiden tukitoimenpiteiden kohteena. Useimmissa tapauksissa kyse on ollut huostaanotosta ja/tai laitossijoituksesta. On katsottu, että mikäli nuori on intensiivisten tukitoimenpiteiden kohteena, voisi nuorisorangaistuksen tuomitseminen samanaikaisesti olla tarpeetonta ja joissain tapauksissa jopa vahingollista, koska nuoren voimavarat eivät ehkä riitä näihin kaikkiin.²⁰⁰

4.2.2. Laatiminen

Syyttäjän tulee toimittaa Rikosseuraamuslaitokselle pyyntö toimeenpanosuunnitelman laatimiseksi, mutta myös tuomioistuin voi esittää laatimispyynnön, vaikka syyttäjä ei sitä olisikaan esittänyt, mikäli tuomioistuin pitää nuorisorangaistusta vakavasti otettavana seuraamusvaihtoehtona.²⁰¹ Pyyntö toimeenpanosuunnitelman laatimisesta tulisi esittää mahdollisimman nopeasti sen jälkeen, kun edellytykset suunnitelman tekemiselle ovat olemassa.²⁰² Rikoksesta epäiltyä nuorta on kuultava toimeenpanosuunnitelman laatimisen yhteydessä. Toimeenpanosuunnitelmaa koskevan laatimispyynnön saavuttua

¹⁹⁸ Marttunen 2008, s. 299.

¹⁹⁹ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 5.

²⁰⁰ Marttunen & Keisala 2007, s. 27 – 29.

²⁰¹ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

²⁰² HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

Rikosseuraamuslaitokselle, tulee sen viipymättä lähettää nuorelle²⁰³ kirjallinen kutsu kuulemistilaisuuteen. Kutsuun liitetään nuorisorangaistuksesta kertova esite. Kuulemistilaisuudessa tulee nuorta riittävästi informoida mahdollisista kysymyksen tulevista rangaistusvaihtoehdoista ja erityisen tärkeää on informoida nuorta nuorisorangaistuksen sisällöstä sekä sen täytäntöönpanoon liittyvistä seikoista. Kuulemisessa tulee myös kartoittaa monipuolisesti nuoren näkemyksiä sekä elämäntilannetta.²⁰⁴ Toimeenpanosuunnitelman laatimiseksi nuorta tulee siis tavata ainakin kerran, mutta erillinen tapaaminen ei kuitenkaan välttämättä ole tarpeen tilanteissa, joissa nuori on jo ennestään kriminaalihuollon asiakas. Kuitenkin mikäli nuorta ei kuulemisen suorittamiseksi tavoiteta lainkaan, ei toimeenpanosuunnitelmaa voida laatia.²⁰⁵

Toimeenpanosuunnitelman laatimisvaiheelle on asetettu viisi tavoitetta. Tavoitteena on ensinäkin kuulla nuorta ja hänen huoltajaansa sekä arvioida ja kartoittaa nuoren sosiaalinen tilanne, jotta nuoren ongelmat voidaan tunnistaa ja niihin voidaan puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Lisäksi tavoitteena on arvioida nuoren rikoksen uusimiskäskyä. Mikäli nuorisorangaistus sitten katsotaan soveltuvaksi seuraamukseksi, on laatimisvaiheen tavoitteina lopuksi laatia kyseisen nuoren tarpeita vastaava toimeenpanosuunnitelma sekä motivoida nuorta rangaistuksen suorittamiseen.²⁰⁶

4.2.3. Toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkominen

Toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomiset ovat verrattain yleisiä ja vain harva nuorisorangaistukseen tuomittu nuori suorittaa rangaistuksensa täysin moitteettomasti. Syyinä tähän on se, että nuorisorangaistus on tarkoitettu tuomittavaksi poikkeuksellisen rikosalttiille nuorille. Nuorisorangaistuksen toimeenpano on kuitenkin jatkuvasti elävä prosessi ja pienehköt ehtojen rikkomukset sallitaan eikä liialliseen tiukkuuteen niiden osalta yleensä nähdä olevan aihetta.²⁰⁷ Nuorisorangaistuksen ehtojen rikkominen voi kohdistua joko toimeenpanosuunnitelmaan ja siihen perustuneeseen määräykseen tai päihteiden käyttöä koskevan kiellon rikkomiseen.²⁰⁸ Ilmoittamaton poissaolo rangaistukseen kuuluvasta tapaamisesta tai tilaisuudesta on yleisin toimeenpanosuunnitelman

---

²⁰³ Mikäli nuori on alle 18-vuotias, tulee myös nuoren huoltajalle lähettää yhteydenotto pyyntö kuulemistilaisuuden ja tavan sopimista varten.

²⁰⁴ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

²⁰⁵ Marttunen & Keisala 2007, s. 13.

²⁰⁶ Marttunen & Keisala 2007, s. 13.

²⁰⁷ Marttunen 2008, s. 310.

²⁰⁸ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 18.

rikkomisen tapa.²⁰⁹ Nuorisorangaistuksen ehtojen ja määräysten rikkomisesta ja niihin liittyvistä seuraamuksista säädetään NRL 16 – 17 §:ssä. Toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisen seurauksina voivat tulla kyseeseen suullinen tai kirjallinen huomautus, kirjallinen varoitus sekä toisen rangaistuksen tuomitseminen. Lisäksi nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi tuomittu voidaan NRL 15 §:n mukaisesti noutaa rangaistukseen sisältyvään valvontatapaamiseen tai muuhun täytäntöönpanoon sisältyvään tilaisuuteen.²¹⁰

Toimeenpanosuunnitelman ehtoihin ja määräyksiin liittyvien rikkomusten selvittäminen tulisi aina käynnistää viipymättä ja se tulisi myös tehdä huolellisesti. Tehtävä selvitys tulee kohdistaa tuomitun kyseessä olevaan tekoon sekä siihen millaisessa tilanteessa ja olosuhteisessa teko on tapahtunut ja selvityksen perusteella tulee voida päätellä onko rikkomusta tapahtunut. Selvityksestä tulee käydä ilmi myös rikkomuksen laji sekä sen vakavuus. Ehtojen ja määräysten rikkomisen selvittää rangaistuksen täytäntöönpanoa hoitava Rikosseuraamuslaitoksen valvoja tai mikäli valvoja on estynyt muu aluetoimiston virkamies. Mikäli ehtojen ja määräysten rikkominen on tapahtunut työelämään ja työhön perehtymiseen tarkoitettulla perehtymispaikalla tulee perehtymispaikan yhdyshenkilön viipymättä ilmoittaa epäilyistä rikkomuksesta valvojalle. Tämän jälkeen valvoja, tai tämän ollessa estyneenä muu virkamies tai apuvalvoja, menee perehtymispaikalle selvittämään rikkomusta²¹¹. Tutkittaessa epäiltyä rikkomusta tulee selvittää tasapuolisesti sekä tuomitun puolesta että häntä vastaan puhuvat tosiseikat ja esiin tulleita seikkoja tulee arvioida samankaltaisissa tapauksissa samalla tavalla. Lisäksi rikkomuksen selvittämiseen käytettävien toimenpiteiden laajuuden tulee olla oikeassa suhteessa epäillyn rikkomuksen vakavuuteen. Rikkomusta selvitetessä tulee tuomitulle varata tilaisuus tulla kuulluksi. Kuuleminen voi tapahtua joko kutsumalla tuomittu henkilökohtaisesti kuultavaksi tai puhelimitse, mikäli epäilty rikkomus vaikuttaa vähäiseltä ja rikkomuksesta aiheutuva todennäköinen seuraamus tulisi enintään olemaan kirjallinen huomautus. Puhelimitse kuulemista saattavat lisäksi puoltaa esimerkiksi tuomitun pitkä matka kuulemispaikkaan tai jokin muu vastaava syy.²¹²

---

²⁰⁹ Marttunen 2008, s. 310.

²¹⁰ Tapani & Tolvanen 2011, s. 267 – 268.

²¹¹ Siitä, että valvoja menee paikan päälle selvittämään rikkomusta voidaan poiketa, jos paikalle meneminen katsotaan ilmeisen epätarkoituksenmukaiseksi tai sille on ylivoimainen este. Tällaisiksi em. syiksi katsotaan esim. pitkä matka perehtymispaikalle, rikkomuksesta epäillyn poistuminen perehtymispaikalta tai kulkuneuvon puuttuminen.

²¹² Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 18.

4.2.3.1. Nouto

NRL 15 §:ssä on säädetty pakkokeinosta nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Sen mukaan, jos rangaistukseen tuomittu nuori ilman valvojan tiedossa olevaa hyväksyttävää syytä jättää saapumatta valvontatapaamiseen tai muuhun rangaistuksen täytäntöönpanoon kuuluvaan tilaisuuteen ja mikäli on todennäköistä, että nuori pyrkii välttelemään em. tilaisuuksia, voidaan nuori noutaa valvojan erikseen määräämään seuraavaan tällaiseen tilaisuuteen.²¹³ Mitään erityisen painavaa, lailliseen esteeseen rinnastettavaa syytä ei hyväksyttävältä poissaololta kuitenkaan edellytetä. Hyväksyttävän syyn poissaololle tulee olla sellainen, että nuorelta ei sen vuoksi voida kohtuudella edellyttää valvontatapaamiseen saapumista. Hyväksyttäviä syitä poissaololle voivat olla esimerkiksi lähiomaisen sairastuminen, työpaikkahaastattelu taikka työhön tai opiskeluun liittyvä kiireellinen läsnäolopakko. Nuoren tulee tällaisen syyn ilmettyä mahdollisimman pikaisesti ilmoittaa siitä valvojalle ennen valvontatapaamista.²¹⁴

Noutoa ei tulisi käyttää tilanteissa, joissa on epäselvää onko nuorella hyväksyttävä syy poissaololleen ja noutoon turvautuminen on muutenkin aina harkinnanvaraista. Ensimmäisestä poissaolosta voidaankin antaa vain huomautus. Joissain tilanteissa noudon käyttäminen jo ensimmäisen laiminlyönnin yhteydessä saattaa kuitenkin olla perusteltua, mikäli katsotaan, että nuori on jo etukäteen antanut ymmärtää suhtautuvansa velvollisuuksiensa täyttämiseen välinpitämättömästi tai jopa kielteisesti.²¹⁵ Lakivaliokunta on mietinnössään todennut, että nouto tulee kyseeseen vain tilanteissa, joissa on esimerkiksi nuoren aiemman käyttäytymisen perusteella todennäköistä, että hän ilman noutoa tulisi välttelemään myös myöhempää sovittua tapaamista. Näin ollen nouto ei tule kyseeseen sellaisessa tilanteessa, jossa nuori on yleensä osallistunut rangaistuksen täytäntöönpanoon sisältyviin tilaisuuksiin ja jolloin nuoren poissaoloa voidaan tässä tilanteessa pitää jossain määrin odottamattomana.²¹⁶

Noudon mahdollisuus saattaa edistää nuorisorangaistuksen suorittamista. Noudolla on selvä yhteys nuoren saapumatta jäämiseen ja tietoisuus noudon uhasta saattaakin estää aiheettomia poissaoloja.²¹⁷ NRL 15 §:n 3 momentin mukaisesti nuorisorangaistukseen tuomitulle nuorelle tuleekin rangaistuksen suorittamisen alkaessa ilmoittaa noudon

²¹³ Tapani & Tolvanen 2011, s. 267.

²¹⁴ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²¹⁵ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²¹⁶ LaVM 11/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²¹⁷ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

uhasta²¹⁸. Mikäli nuori kuitenkin jää saapumatta rangaistuksen täytäntöönpanoon sisältyvään tapaamiseen ilman valvojan tiedossa olevaa hyväksyttävää syytä ja kun valvoja tilannetta harkittuaan päätyy noudon pyytämiseen, määrää valvoja uuden tapaamisen, johon nuori noudetaan. Nuorelta ei tiedustella uuden ajankohdan soveltuvuutta eikä sitä myöskään ilmoiteta etukäteen. Näin toimitaan sen vuoksi, että nuoren mahdollisuus välttää noutoa vähenisi. Valvojan tulee kuitenkin uutta noutoon liittyvää ajankohtaa määrittäessään ottaa huomioon tietonsa valvottavan ajankäytöstä ja nouto tulee suorittaa sellaiseen aikaan, jolloin siitä aiheutuu nuorelle mahdollisimman vähän haittaa.²¹⁹

NRL 15 §:n 1 momentin mukaan poliisin on annettava virka-apua noudon toteuttamiseksi, jollei noutoa ole pidettävä selvästi epätarkoituksenmukaisena. Noudosta päättää pidättämiseen oikeutettu poliisimies Rikosseuraamuslaitoksen pyynnöstä. NRL 15 §:n 2 momentin mukaisesti noudettavaksi määrätty nuori saadaan ottaa kiinni ja säilöön enintään kuusi tuntia²²⁰ ennen kyseessä olevaa tilaisuutta eikä nuorta saa pitää kiinni tai säilössä yhtään pidempää aikaa kuin tilaisuuteen noutaminen edellyttää. Lisäksi nouto tulee pyrkiä suorittamaan siten, ettei nuori sen vuoksi joudu tarpeettomasti huomion kohteeksi.²²¹ Em. velvollisuus korostuu etenkin silloin, kun noutaminen tapahtuu muualta kuin nuoren kotoa. Tarpeettoman huomion kohteeksi joutuminen voidaan estää esimerkiksi siten, että noudon suorittaa siviilivaatteissa oleva poliisimies.²²²

Noudosta päättävällä poliisimiehellä ja noudon toteuttavalla poliisimiehellä on harkintavaltaa noutopyynnön noudattamisen suhteen. Poliisin tiedossa saattaa esimerkiksi olla jokin seikka, jonka perusteella poliisi saattaa katsoa, ettei noutoon kannata ryhtyä.²²³ Tällaisina syinä saattavat olla esimerkiksi se, että Rikosseuraamuslaitoksen ilmoittama osoite ei pidä paikkaansa tai tuomitun nuoren olinpaikka on ilmeisesti muuten tuntematon. Lisäksi noudon toteuttamisen yhteydessä saattaa tulla ilmi jokin syy, jonka vuoksi aloitettuja noutotoimenpiteitä ei ole syytä jatkaa. Tällaisia noudon toteuttamisen yhteydessä ilmi tulleita seikkoja saattavat olla esimerkiksi se, että nuori on niin voimakkaasti päihtynyt tai muuten niin sekavassa tilassa, ettei noudolla mahdollisesti tulisi saavut-

²¹⁸ Tapani & Tolvanen 2011, s. 267.

²¹⁹ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 20.

²²⁰ Hallitus on esityksessään (102/2004) todennut, että kiinnipitämisen ja säilössä pitämisen aika ei voi olla pitkä, kun otetaan huomioon kohdehenkilön nuori ikä. Lain sallimaa kuuden tunnin aikaa ei tulisi hallituksen esityksen perustelujen mukaan käyttää täysimääräisesti, jos noudon toteuttaminen ei sitä edellytä.

²²¹ Marttunen 2008, s. 311.

²²² HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²²³ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 20.

tamaan sillä tavoitettuja tarkoituksia.²²⁴ Mikäli poliisi ei ryhdy noutotoimenpiteisiin tai jo aloitettuja toimenpiteitä ei saateta loppuun, tulee poliisin ilmoittaa tästä Rikosseuraamuslaitokselle. Tällöin Rikosseuraamuslaitos voi poliisin ilmoituksen yhteydessä tai tämän ilmoituksen perusteella pyytää noutoa uudeksi ajankohdaksi, jos poliisin tiedossa on ajankohta jolloin noudon este päättyy.²²⁵

4.2.3.2. Suullinen ja kirjallinen huomautus

NRL 16 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen tulee antaa nuorelle suullinen tai kirjallinen huomautus, jos nuori ei noudata toimeenpanosuunnitelmaa tai siihen sisältyviä määräyksiä taikka nuori on rangaistuksen suorittamisen yhteydessä päihteiden vaikutuksen alaisena. Rangaistuksen ehtojen rikkomistilanteessa edetään yleensä niin, että nuorta joko puhutellaan ehtojen rikkomiseen liittyen epävirallisemmin tai nuorelle annetaan varsinainen suullinen huomautus. Se miten asiassa rikkomuksen johdosta edetään, määräytyy sen mukaan kuinka vakavasta toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkomisesta on kyse ja lisäksi asiaan vaikuttaa myös se kuinka nuori suhtautuu annettuihin sanktioihin.²²⁶ Ero puhuttelun ja varsinaisen suullisen huomautuksen välillä tulee esille siinä, että puhuttelusta ei tehdä kirjallista merkintää tai tieto siitä kirjataan korkeintaan tietoihin toimeenpanon sujumisesta, kun taas suullisesta huomautuksesta tehdään päätös²²⁷. Joissain tapauksissa suullisella puhutteluluonteisella huomautuksella voidaan painokkaasti tuoda esille moittiminen sekä huomion kiinnittäminen siihen mitä seurauksia moitittavan menettelyn jatkamisella on²²⁸.

Kun pidetään silmällä rangaistuksen täytäntöönpanon menestyksellistä toteutumista, on olennaista, että moitittavaan menettelyyn, kuten poissaoloihin, myöhästymisiin sekä rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvistä tehtävistä ja toimenpiteistä kieltäytymiseen, puututaan välittömästi.²²⁹ Monissa toimeenpanoissa rangaistuksen sääntöjen rikkomisen on päättynyt suullisen huomautuksen antamiseen eikä jatkotoimenpiteisiin ole ollut tarvetta ryhtyä. Mikäli nuori kuitenkin edelleen jatkaa rangaistuksen sääntöjen rikkomista, voidaan nuorelle antaa useampia suullisia huomautuksia ja kirjallinen huomautus tai varoitus. Kirjallinen varoitus tulee antaa, kun nuorelle on annettu useita huomautuksia.

²²⁴ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²²⁵ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

²²⁶ Keisala & Marttunen 2007, s. 29.

²²⁷ Marttunen 2008, s. 310.

²²⁸ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²²⁹ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

Nimittäin jollei rikkomusten toistuessa käytetä tuntuvampia sanktioita, menettävät huomautukset merkityksensä.²³⁰ Lisäksi, jotta uskottavuus nuorisorangaistuksen sanktiojärjestelmään säilyisi, tulisi saman nuorisorangaistuksen aikana huomautuksia antaa harkiten ja lukumäärältään rajoitetusti²³¹.

4.2.3.3. Kirjallinen varoitus

NRL 16 §:n 1 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitoksen tulee antaa nuorisorangaistukseen tuomitulle nuorelle kirjallinen varoitus, jos nuori ei ojennu hänelle annetusta huomautuksesta tai mikäli nuori muutoin vakavasti rikkoo toimeenpanosuunnitelman ehtoja tai siihen perustuvia määräyksiä. Kirjallinen varoitus annetaan vain yhden kerran ja sen antaminen edellyttää, että nuorelle on jo aikaisemmin annettu kirjallisia huomautuksia.²³² Nuorelle tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi ennen varoituksen antamista²³³. Nuoren kuulemisen tarkoituksena on se, että nuorella on tällöin tilaisuus tuoda esiin puolestaan puhuvat velvollisuuksien rikkomiseen liittyvät seikat ennen kuin varoitus annetaan. Nuoren kuuleminen voi tapahtua vapaamuotoisesti esimerkiksi puhelimitse, kirjallisesti tai tapaamisella.²³⁴

Varoituksen antamisen yhteydessä nuorelle tulee NRL 16 §:n 2 momentin mukaisesti ilmoittaa, että tulevaisuudessa tapahtuva toimeenpanosuunnitelman ehtojen rikkominen voi johtaa asian tuomioistuinkäsittelyyn ja toisen rangaistuksen tuomitsemiseen²³⁵. Kyseisen ilmoittamisvelvollisuuden merkitys korostuu, koska suorittamatta jääneestä nuorisorangaistuksen osasta on mahdollista tuomita nuorisorangaistusta ankarampaan rangaistukseen eli ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja tämän vuoksi ilmoittamisen yhteydessä tuleekin kiinnittää erityistä huomiota tähän vaihtoehtoon. Mikäli ehdottoman vankeusrangaistuksen uhka tuodaan selvästi esille, voidaan nuoren motivaation suorittaa rangaistus loppuun olettaa lisääntyvän.²³⁶

---

²³⁰ Keisala & Marttunen 2007, s. 29 – 30.

²³¹ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

²³² Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 19.

²³³ Marttunen 2008, s. 311.

²³⁴ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²³⁵ Marttunen 2008, s. 311.

²³⁶ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 19.

4.2.3.4. Toisen rangaistuksen tuomitseminen

Mikäli nuorisorangaistukseen tuomittu nuori ei aloita nuorisorangaistuksen suorittamista, jättää suorittamisen kesken tai ei ojennu varoituksesta eikä nuorella ole tähän menettelyynsä hyväksyttävää syytä tulee Rikosseuraamuslaitoksen NRL 16 §:n 3 momentin mukaisesti ryhtyä toimenpiteisiin asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi. Laissa mainittuna hyväksyttävän syynä em. laiminlyönneille voivat olla esimerkiksi terveydentilaan, opiskeluun tai työhön liittyvät syyt²³⁷. Rikosseuraamuslaitoksen tulee laatia asiasta selvitys syyttäjälle ja lisäksi Rikosseuraamuslaitos voi kieltää rangaistuksen täytäntöönpanon aloittamisen tai keskeyttää sen. NRL 17 §:n 1 momentin mukaan syyttäjän tulee viipymättä saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, mikäli syyttäjä asiasta tehdyn selvityksen perusteella katsoo, että nuori on menetellyt tavalla, joka voi johtaa sijaisrangaistuksen tuomitsemiseen.²³⁸

NRL 18 §:n 1 momentin mukaan, jos tuomioistuin toteaa, että nuorisorangaistukseen tuomittu nuori on jättänyt rangaistuksen suorittamisen aloittamatta, suorittamisen kesken tai ei ole ojentunut hänelle annetusta varoituksesta, tuomitaan nuori suorittamatta jääneen rangaistuksen osan sijasta muuhun rangaistukseen. Tuomioistuimen tulee uuden rangaistuksen lajia valitessaan NRL 18 §:n 2 momentin mukaisesti ottaa huomioon tuomitun ikä, suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osa, moitittavan menettelyn vakavuus sekä nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen alun perin johtaneen rikoksen laatu.²³⁹ Toinen ja neljäs kriteeri, eli suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osa sekä nuorisorangaistuksen tuomitsemiseen alun perin johtaneen rikoksen laatu, liittyvät selvimmin alkuperäiseen rikokseen ja sen rankaisemiseen. Kun taas kolmas kriteeri, eli moitittavan menettelyn vakavuus, liittyy nuorisorangaistukseen liittyvien velvollisuuksien rikkomiseen. Sijaisrangaistuksena tuomittavan rangaistuksen lajivalinta tehdään kokonaisarvioinnin perusteella em. kriteerien pohjalta.²⁴⁰

Lainsäätäjä ei ole nuorisorangaistuksen sijasta tuomittavan rangaistuksen lajia valittaessa sulkenut pois mitään rangaistuslajia. Jopa ehdoton vankeusrangaistuskin voi tulla kyseeseen.²⁴¹ Nuorisorangaistuksen suorittamatta jääneen osan sijasta nuori voidaan tuomita ehdolliseen vankeusrangaistukseen oheisseuraamuksilla tehostettuna tai ehdot-

²³⁷ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²³⁸ Tapani & Tolvanen 2011, s. 268.

²³⁹ Keisala & Marttunen 2007, s. 32.

²⁴⁰ Matikkala 2010, s. 95.

²⁴¹ Matikkala 2010, s. 95.

tomaan vankeusrangaistukseen. Sijaisrangaistuksena ei tulisi yleensä tuomita nuorisorangaistusta selvästi lievempää sakkorangaistusta, mutta tämä voi kuitenkin tulla poikkeuksellisesti kyseeseen tilanteessa, jossa suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen osa on vähäinen.²⁴² Pääsääntöisesti sijaisrangaistukseksi tuomitaan ehdollista vankeutta. Kuitenkin NRL 18 §:n 3 momentin mukaan suorittamatta jääneen nuorisorangaistuksen sijasta voidaan tuomita myös ehdoton vankeusrangaistus, mikäli nuorisorangaistus on jäänyt kokonaan tai suurimmilta osin suorittamatta²⁴³ ja jos ehdottoman vankeuden tuomitsemiselle on muutenkin edellisessä kappaleessa luetellut harkintaperusteet huomioon ottaen kokonaisuutena arvioiden erityistä syytä.²⁴⁴ Mahdollisuutta ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen tulisi kuitenkin käyttää vain ääritilanteissa. Tämä mahdollisuus otettiin lakiin vain nuorisorangaistuksen suorittamista tehostavaksi uhaksi eikä siksi, että nuoria haluttaisiin toimeenpanosuunnitelman rikkomisen vuoksi lähettää vankilaan.²⁴⁵

NRL 19 §:n mukaan tuomioistuimen tulee uutta rangaistusta tuomitessaan kohtuuden mukaan ottaa huomioon jo suoritettu nuorisorangaistuksen osa uutta rangaistusta alentavana seikkana²⁴⁶. Uuden rangaistuksen mittaamisessa tulee pyrkiä arvioimaan miten rangaistus tuossa rangaistuslajissa olisi alun perin mitattu ja tämän jälkeen kyseisestä sijaisrangaistuksena tuomitusta uudesta rangaistuksesta tehdään kohtuullinen vähennys jo suoritettun nuorisorangaistuksen perusteella²⁴⁷. Tuomittaessa nuori ehdottomaan vankeusrangaistukseen nuorisorangaistuksen sijaisrangaistuksena katsotaan kahden nuorisorangaistuspäivän vastaavan yhtä päivää ehdotonta vankeutta, jollei tästä ole erityistä syytä poiketa ottaen huomioon jo suoritettun nuorisorangaistuksen sisältö. Mikäli nuorisorangaistuksen sijaisrangaistuksena tuomitaan ehdollinen vankeusrangaistus, vastaa yksi nuorisorangaistuspäivä yhtä päivää ehdollista vankeutta. Kuten edellä jo on todettu, ei nuorta nuorisorangaistuksen sijasta tulisi tuomita sakkorangaistukseen. Mikäli näin kuitenkin tehdään, niin katsotaan, että yksi nuorisorangaistuspäivä vastaa yhtä päivä-sakkoa.²⁴⁸

²⁴² HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²⁴³ Hallitus on esityksessään (102/2004) todennut, että nuorisorangaistus voidaan katsoa olevan huomattavassa määrin suorittamatta etenkin silloin, kun yli puolet siitä on suorittamatta. Ko. edellytyksen täyttäisi myös se, että pitkäkestoisesta rangaistuksesta on jäänyt suorittamatta useita kuukausia, vaikka suoritamatta jäänyt osa ei olekaan yli puolta rangaistuksesta

²⁴⁴ Tapani & Tolvanen 2011, s. 269.

²⁴⁵ Keisala & Marttunen 2007, s. 32.

²⁴⁶ Keisala & Marttunen 2007, s. 32.

²⁴⁷ Matikkala 2010, s. 96.

²⁴⁸ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

5. NUORISORANGAISTUKSEN TUOMITSEMINEN JA TÄYTÄNTÖÖNPANO

5.1. Tuomitsemisen edellytykset

Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen ensimmäisenä edellytyksenä on, että rikoksesta syytetty nuori on rikoksen tekohetkellä ollut 15–17-vuotias. Toisena tuomitsemisen edellytyksenä on, että tuomioistuimien pitää sakkorangaistusta riittämättömänä, mutta toisaalta ehdotonta vankeusrangaistusta liian ankarana seuraamuksena nuoren teosta. Lisäksi tuomioistuimen tulee harkita voidaanko nuorisorangaistuksella edistää nuoren sosiaalista selviytymistä sekä ehkäistä nuoren syyllistymistä uusiin rikoksiin.²⁴⁹ Rangaistuksen tuomitsemisharkinta sisältää näin ollen sekä moitittavuusharkinnan että tarkoituksenmukaisuusharkinnan. Moitittavuusharkinta asettaa nuorisorangaistuksen aseman seuraamusten ankaruusasteikolla ehdollisen vankeusrangaistuksen tasolle. Tämä puolestaan osoittaa, että kyseeseen tulevat rikokset eivät ole sovitettavissa sakolla, mutta eivät myöskään edellytä ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Tarkoituksenmukaisuusharkintaa koskeva edellytys puolestaan koskee rajanvetoa nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä.²⁵⁰

Ehdollinen vankeus valvonnalla tehostettuna voi tulla sovellettavaksi silloin kun nuoren ongelmat ovat hoidettavissa nuorisorangaistusta vähemmän tuntuvalle seuraamuksella. Tuolloin onkin kyse siitä, että nuorella katsotaan olevan tarvetta saada ehdollisen vankeuden valvonnalle ominaista ohjausta ja tukea. Nuorisorangaistusta tulisi puolestaan käyttää ehdollisen vankeuden sijasta silloin kun nuorella on korkea rikoksen uusimisriski. Nuorisorangaistukseen tulisikin tuomita niitä nuoria, joiden kohdalla katsotaan, ettei ehdollinen vankeus valvontoineen ilmeisestikään ole riittävä varoitus rikollisen toiminnan jatkamisen suhteen.²⁵¹ Lakiehdotuksesta annetuissa lausunnoissa onkin erityisesti painotettu yhtenäisen tuomioistuinikäytännön varmistamista siten, että rajanvetoon nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä annetaan lain esitöissä riittävän yksityiskohtaisia tulkintasuosituksia. Nimittäin pelkästään lain perusteella rajanvetoa on mahdotonta tehdä.²⁵²

---

²⁴⁹ <http://www.rikosseuraamus.fi/15137.htm#top>.

²⁵⁰ Marttunen & Keisala 2007, s. 41.

²⁵¹ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

²⁵² Marttunen 2005, s. 392.

5.1.1. Moitittavuusharkinta

RL 6 luvun 10a §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan nuorisorangaistuksen tuomitseminen edellyttää, että sakko on rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja tekijän aikaisemmat rikokset huomioon ottaen riittämätön rangaistus eivätkä painavat syyt vaadi ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Em. seikkojen punnitsemista tuomioistuin harkinnassa kutsutaan moitittavuusharkinnaksi.²⁵³

Rikoksen vakavuudella viitataan ulkoiseen teon kuvaukseen ja ennen kaikkea rikoksesta aiheutuneeseen seuraukseen. Teon moitittavuus- ja törkeysarvosteluun vaikuttaa lisäksi myös tekijän syyllisyys, joka RL:ssa mainitaan yhtenä rangaistuksen mittaamisperusteena. Tekijän syyllisyydestä puhuttaessa on kyse nimenomaan teosta ilmenevästä syyllisyydestä eikä esimerkiksi tekijän elämäntapaan liittyvästä tekijäsyyllisyydestä. Ratkaisevaa syyllisyyden arvioimisessa on tekijän suhtautuminen tekoonsa, johon saattaa liittyä esimerkiksi häikäilemättömyyttä tai piittaamattomuutta teon seurauksista. Tekijän aikaisemmillä rikoksilla puolestaan tarkoitetaan rikoksia, joista syytetty on tuomittu rangaistukseen ennen kuin hän teki nyt kyseessä olevan rikoksen. On otettava huomioon myös se, että nuori voidaan, esimerkiksi rikoskierteen katkaisemiseksi, tuomita nuorisorangaistukseen myös silloin, kun hän ei ole aikaisemmin syyllistynyt rikoksiin mikäli nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksen muutoin täyttyvät. Em. tapauksessa arvioitaessa rikoskierteen olemassaoloa voidaan ottaa huomioon myös nuoren toiminta ennen rikosoikeudellisen vastuuikärajan saavuttamista.²⁵⁴

Tuomioistuimen tulee moitittavuusharkintaa suorittaessaan pitää mielessä kaksi lain tarkoitusperistä johdettavaa periaatteellisen tason johtopäätöstä suhteessa sakkoon sekä ehdottomaan vankeuteen. Näitä ovat ankaroittamiskielto sekä lievemmän kohtelun mahdollistaminen. Uuden sosiaalistamiseen ja rikosten ehkäisyyn tähtäävän seuraamuksen käyttöönotto saattaa käytännössä merkitä seuraamuskäytännön ankaroitumista ja tästä kansainväliset kokemukset antavat varoittavan esimerkin. Esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa ehdottoman vankeusrangaistuksen vaihtoehtoisiksi seuraamuksiksi tarkoitettuja nuorisoseuraamuksia tuomittiin niiden käyttöönoton jälkeen aluksi ennakoitua enemmän ja ne osin korvasivat myös vankeutta lievempiä seuraamuksia.²⁵⁵ Suomen nuorisorangaistuslainsäädännöllä ei kuitenkaan ole pyritty seuraamusjärjestelmän anka-

²⁵³ Marttunen 2008, s. 279.

²⁵⁴ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

²⁵⁵ Marttunen & Keisala 2007, s. 42.

roittamiseen eikä nuorisorangaistusta tulisikaan sen sosiaalistavilla ja preventiivisillä perusteilla tuomita tilanteissa, joissa rikoksesta vakiintuneen käytännön mukaan seuraisi sakkorangaistus²⁵⁶. Em. ankaroittamiskiellon ”rikkominen” ei kuitenkaan uuden NRL:n soveltamiskäytännössä ole ollut ongelma²⁵⁷.

Lievemmän kohtelun mahdollistaminen liittyy puolestaan siihen missä määrin nuorisorangaistus voidaan tuomita sellaisissa tapauksissa, joissa aikaisemmin on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus. Nuorisorangaistus on käytännössä intensiivisen aikataulunsa vuoksi nuoren näkökulmasta tuntuvampi seuraamus kuin sen vaihtoehtona kyseeseen tuleva ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla ja tästä syystä onkin mahdollista, että tapauksissa, joissa aikaisemmin on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, tuomitaan nykyään nuorisorangaistus. Muun muassa em. tilanteita silmällä pitäen lainsäätäjät avasi myös mahdollisuuden keskeytetyn nuorisorangaistuksen muuntamiselle vankilarangaistukseksi.²⁵⁸ Tämä kannanotto merkitsee sitä, että ehdottoman vankeuden tuomitsemisen edellytyksenä olevaa painavien syiden kriteeriä tulee tulkita eri tavoin eri tilanteissa. Kun nuorisorangaistuksen tuomitseminen olisi muiden kriteerien valossa mahdollista, edellytetään painavien syiden vaatimukselta hieman enemmän kuin sellaisessa tilanteessa, jossa vaihtoehtona olisi ehdollinen vankeusrangaistus.²⁵⁹

5.1.2. Tarkoituksenmukaisuusharkinta

RL 6 luvun 10a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuimen tulee ottaa kantaa myös nuorisorangaistuksen tarkoituksenmukaisuuteen eli siihen, olisiko nuorisorangaistus perusteltu uusien rikosten ehkäisemiseksi sekä tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämisen kannalta²⁶⁰. Tämän kyseisen harkinnan kriteeri on muotoiltu samalla tavoin kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen valvontamääräyksellä, joten, kuten edellä on jo mainittu, rajanvetoa nuorisorangaistuksen ja valvonnalla tehostetun ehdollisen vankeusrangaistuksen välillä ei voida muodostaa pelkästään lakia lukemalla. Kriteereitä tähän rajanvetoon tulee näin ollen etsiä lain esitöistä.²⁶¹

---

²⁵⁶ Marttunen 2005, s. 393.

²⁵⁷ Marttunen & Keisala 2007, s. 42.

²⁵⁸ Marttunen 2008, s. 281 – 282.

²⁵⁹ Marttunen & Keisala 2007, s. 43.

²⁶⁰ Tapani & Tolvanen 2011, s. 161.

²⁶¹ Marttunen & Keisala 2007, s. 45.

Tarkoituksenmukaisuusharkinnassa on ensisijaisesti pystyttävä tekemään ero nuorisorangaistuksen ja ehdollisen vankeusrangaistuksen valvonnan välillä. Käytännössä tämä onnistuu arvioimalla sosiaalista selviytymistä ja rikosten ehkäisemistä suhteessa nuorisorangaistuksen ja toisaalta valvonnan sisältöön. Tätä arviointia suoritettaessa ovat keskeisessä asemassa seuraamusselvitys sekä toimeenpanosuunnitelma.²⁶²

Harkinnassa tulisi ensimmäiseksi pohtia kuinka intensiivisten toimenpiteiden tarpeessa kyseinen nuori on ja liittyykö hänen elämäntilanteeseensa jotain sellaista, jonka perusteella hänen voidaan olettaa olevan intensiivisten toimenpiteiden tarpeessa. Mikäli nuorella ei katsota olevan suurempia ongelmia ja kyse on yksittäisestä rikoksesta, tulisi seuraamuksena lähtökohtaisesti olla ehdollinen vankeusrangaistus ilman valvontaa.²⁶³ Mikäli nuorella kuitenkin esiintyy ongelmia, jotka vaativat niihin puuttumista, tulee kysyä onko ehdollinen vankeusrangaistus valvontoineen riittävä nuoren sosiaalisen selviytymisen edistämisen ja uusien rikosten ehkäisemisen kannalta²⁶⁴. Jos katsotaan, että nuoren ongelmat ovat hoidettavissa nuorisorangaistusta vähemmän intensiivisellä seuraamuksella, tulee ehdollinen vankeus valvontoineen sovellettavaksi. Mikäli nuoren tilanne kuitenkin katsotaan sellaiseksi, ettei ehdollisen vankeuden valvonta ole riittävän intensiivinen, tulee nuori tuomita nuorisorangaistukseen.²⁶⁵ Erot näiden kahden seuraamuksimuodon intensiivisyyden välillä ovat selkeät. Nuorisorangaistuksessa nuorta tavataan ainakin rangaistuksen alussa muutamia kertoja viikossa, kun taas ehdollisen vankeuden valvontaan sisältyy vain muutama tapaaminen kuukaudessa.²⁶⁶

Toiseksi harkinnassa tulee ottaa huomioon rikoksen uusimisriski²⁶⁷. Hallitus on esityksessään todennut, että nuorisorangaistusta tulisi käyttää ehdollisen vankeuden asemasta tilanteissa, joissa nuoren rikosten uusimisriski on korkea. Tuomioistuimien voi uusimisriskiä arvioidessaan ottaa huomioon nuoren elämäntilanteen, hänelle aikaisemmin tuomitut rangaistukset sekä nuoren toiminnan ennen rikosoikeudellisen vastuukärajan saavuttamista. Aikaisemmin tuomittu ehdollinen vankeusrangaistus puoltaa nuorisorangaistuksen käyttöä.²⁶⁸ Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen tyyppitapauksena voidaankin pitää tilannetta, jossa nuori on tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja hän on tästä

---

²⁶² <http://www.oikeus.fi/vksv/uploads/0r7qisigbqn6t2.pdf>, s. 15.

²⁶³ Marttunen 2005, s. 394.

²⁶⁴ Marttunen & Keisala 2007, s. 46.

²⁶⁵ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

²⁶⁶ Marttunen & Keisala 2007, s. 46.

²⁶⁷ Marttunen 2005, s. 394.

²⁶⁸ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

huolimatta jatkanut rikollista toimintaansa ehdollisen vankeuden valvonnan aikana²⁶⁹. Nuorisorangaistus voidaan kuitenkin tuomita myös nuorelle, jolle ei ole tuomittu aikaisempaa ehdollista vankeusrangaistusta, jos se katsotaan tarpeelliseksi nuoren rikoskierteen katkaisemisen vuoksi²⁷⁰.

Kolmanneksi harkinnassa tulee arvioida nuoren yhteistyövalmiutta- ja kykyä²⁷¹. Tätä arvioitaessa tulee pohtia onko nuorella riittävästi yhteistyökykyä sekä valmiutta noudattaa toimeenpanosuunnitelmaa sekä sen perusteella annettuja määräyksiä²⁷². Mikäli nuori ei kutsusta huolimatta saavu toimeenpanosuunnitelman laatimistilaisuuteen tai osoittaa siellä yhteistyökyvyttömyytensä, Rikosseuraamuslaitos ei suosita nuorisorangaistuksen tuomitsemista eikä sitä tällöin tule myöskään tuomita²⁷³. Nuoren yhteistyökykyä arviotaessa myös nuoren käyttäytyminen tuomioistuimessa tulee ottaa huomioon, jolloin vältetään nuorisorangaistuksen muuttaminen myöhemmin toiseksi rangaistukseksi. Nuoren oman suhtautumisen ja kannan huomioon ottaminen on tärkeää niin käytännöllisistä kuin seuraamuksen vaikuttavuuteenkin liittyvistä syistä. Uusintarikollisuutta koskevien tutkimusten mukaan nuoren tulevaisuudessa tapahtuvaan käyttäytymiseen voidaan vaikuttaa ainoastaan silloin, kun nuoren osallistuminen toimintaohjelmiin tapahtuu nuoren omasta tahdosta.²⁷⁴

Viimeisenä tarkoituksenmukaisuusharkinnassa tulee harkita rangaistuksen todennäköistä vaikuttavuutta ja siis sitä, voidaanko nimenomaan nuorisorangaistuksella edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä uusintarikollisuutta²⁷⁵. Tilanne saattaa olla esimerkiksi sellainen, että nuori on jo tuntuvien lastensuojelutoimenpiteiden²⁷⁶ ja niihin liittyvien terveydenhuollon toimenpiteiden kohteena tekemiensä rikosten perusteella tai muutoinkin. Tällaisessa tilanteessa sosiaalisen selviytymisen edistäminen ja uusintarikollisuuden ehkäiseminen ei välttämättä edellytä nuorisorangaistuksen tuomitsemista, koska rangaistuksella ei voida millään tavoin vaikuttaa nuoreen.²⁷⁷

---

²⁶⁹ Marttunen 2008, s. 285.

²⁷⁰ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

²⁷¹ Marttunen & Keisala 2007, s. 47.

²⁷² Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 5.

²⁷³ Marttunen 2005, s. 394.

²⁷⁴ <http://www.oikeus.fi/vksv/uploads/Or7qisigbqn6t2.pdf>, s. 16.

²⁷⁵ Marttunen 2008, s. 285.

²⁷⁶ Nuori on esimerkiksi huostaan otettuna lastensuojelulaitoksessa.

²⁷⁷ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

5.2. Rikollisuus ja rikokset

Nuorisorangaistus on tarkoitettu tuomittavaksi nuorille, joiden tausta ja elämäntilanne ovat vaikeita. Näin ollen nuorisorangaistuksen tyyppitapauksena onkin yhteistyöhön kykenevä ja halukas nuori, jonka taustalta löytyy aikaisempia rikoksia, joista on tuomittu sakkorangaistuksia ja ehdollisia vankeusrangaistuksia. Usein nuoren taustalta löytyy myös lastensuojelun toimenpiteitä, kuten sijoituksia²⁷⁸. Nuorelle aikaisemmin tuomitut rangaistukset vaikuttavat ratkaisevasti seuraamuksen määräämiseen ja mitä ankarampi rangaistuslaji on kyseessä, sitä suurempi vaikutus on myös aikaisemmin tuomituilla rangaistuksilla. Sellaiset rangaistukset, jotka eivät näy rikosrekisteriotteessa, kuten rangaistusmääräyssakot ja tuomioistuinsakot, eivät kuitenkaan välttämättä tule tuomioistuimen tietoon. Myös em. rangaistukset saattavat kuitenkin tulla tuomioistuimen tietoon seuraamusselvityksen ja toimeenpanosuunnitelman kautta. Juuri siitä syystä, että nämä em. sakkorangaistukset eivät kattavasti tule tuomioistuimen tietoon, eivät sakot lähtökohtaisesti vaikuta seuraamusharkinnassa, mutta nuorten jutuissa niillä kuitenkin saattaa olla vaikutusta. Sakkorangaistusten vaikutus seuraamuksen valinnassa voi tulla ilmi kun punnitaan nuorisorangaistuksen ja ehdollisen valvonnan tarkoituksenmukaisuutta.²⁷⁹ Suurimmalla osalla nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista on esiintynyt aikaisempaa rikollisuutta ja joka neljännellä nuorisorangaistukseen tuomitulla nuorella aikaisempia tuomioita onkin neljä tai enemmän. Aikaisemman rikollisuuden yleisyydestä kertoo myös se, että noin puolet nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista on aikaisemmin tuomittu yhdestä kolmeen rangaistukseen ja vain neljänneksellä tuomituista ei ole aikaisempia rangaistuksia.²⁸⁰

Nuorisorangaistukseen tuomittujen nuorten yleisimpiä rikoksia ovat olleet pahoinpitely, törkeä pahoinpitely, ryöstö, varkaus sekä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus. Yli puolessa tapauksista, joissa nuori on tuomittu nuorisorangaistukseen, on päärikoksena ollut väkivaltarikos.²⁸¹ Poliisitilastojen valossa tarkasteltuna 15–17-vuotiaiden tilastoidut pahoinpitelyrikokset ovatkin lisääntyneet viimeisen kahdenkymmenen²⁸² vuoden ajanjaksona, mutta tultaessa 2000-luvulle ovat tilastoidut pahoinpitelyt myöskin laskeneet jonkin verran. Esimerkiksi vuonna 2001 pahoinpitelystä epäiltyjä 15–17-vuotiaita nuo-

²⁷⁸ Lähes puolet nuorisorangaistukseen tuomituista nuorista onkin jossain vaiheessa ollut sijoitettuna lastensuojelulaitokseen.

²⁷⁹ Marttunen 2008, s. 301 – 302.

²⁸⁰ Marttunen & Keisala 2007, s. 59.

²⁸¹ Marttunen 2008, s. 306.

²⁸² Tarkasteltava ajanjakso 1990–2010.

ria oli 2 668 ja vuonna 2010 epäiltyjen määrä oli 2 349. Varkausrikosten osalta 15–17-vuotiaiden teot ovat vähentyneet voimakkaasti 1990-luvulla, mutta ovat taas viime vuosina kääntyneet pienoiseen nousuun.²⁸³ Nuorisorangaistustuomiot sisältävät keskimäärin kolme syyksiluettua rikosta ja reilussa viidennessä tapauksista tuomio on koskenut vain yhtä syyksiluettua rikosta. Useissa tapauksissa tuomioissa on myös kyse sellaisista rikoksista, jotka on tehty saman päivän aikana ja tällöin voidaan harvoin puhua rikoskierteestä. Läheskään aina tuomittaessa nuori nuorisorangaistukseen ei siis liene tarpeellista puhua rikoskierteeseen joutuneista nuorista, vaikka rangaistuksen kohderyhmänä usein puhutaankin olevan juuri rikoskierteessä olevat nuoret.²⁸⁴ Toimeenpanosuunnitelmista ja niiden sisältöä kuvaavista aineistoista on käynyt ilmi, että nuoret ovat lähes poikkeuksetta humalassa kun he syyllistyvät rikoksiin²⁸⁵.

5.3. Täytäntöönpano

NRL 6 §:n 1 momentin mukaan nuorisorangaistuksen täytäntöönpano tulee aloittaa viipymättä, kun tuomion on tullut lainvoimaiseksi tai kun se on pantavissa täytäntöön kuin lainvoimainen tuomion, jollei täytäntöönpanon aloittamiselle ole hyväksyttävästä syystä johtuvaa estettä. Hyväksyttävänä esteenä on laissa mainittu tuomitun sairaus, varusmies- tai siviilipalveluksen suorittaminen tai muu näihin rinnastettava este. Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan NRL 6 §:n 2 momentin mukaisesti aloittaa myös ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman, jos tuomittu kirjallisesti suostuu täytäntöönpanoon ja on tyytynyt siihen, että hänet on tuomittu nuorisorangaistukseen.²⁸⁶ Suostumuksen antaminen on säädetty tehtäväksi kirjallisesti todisteluvaikeuksien välttämiseksi. Hallitus on lisäksi esityksessään todennut, että kirjallisella suostumuksella voidaan suullista suostumusta paremmin varmistaa myös se, että nuori itse ymmärtää suostumuksensa merkityksen.²⁸⁷

Nuorisorangaistuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1284/2004, NrA) 3 §:n 2 momentin mukaisesti Rikosseuraamuslaitoksen tulee viipymättä tuomion täytäntöönpanokelpoisuudesta tiedon saatuaan toimittaa täytäntöönpanokirja nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta vastaavalle Rikosseuraamuslaitoksen alueelliselle yhdyskuntaseuraamustoimistolle. Lisäksi NrA 4 §:n mukaisesti mikäli tuomittu antaa NRL 6 §:n 2

²⁸³ Salmi 2011, s. 220 – 222.

²⁸⁴ Marttunen 2008, s. 306.

²⁸⁵ Marttunen & Keisala, s. 63.

²⁸⁶ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 11 – 12.

²⁸⁷ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2 Laki nuorisorangaistuksesta.

momentissa säädetyin suostumuksen täytäntöönpanon aloittamista varten, tulee tästä viipymättä ilmoittaa Rikosseuraamuslaitokselle, jonka puolestaan tulee ilmoittaa siitä edelleen asian ratkaiseelle tuomioistuimelle. Näillä säännöksillä pyritään nuorisorangaistuksen täytäntöönpano saamaan mahdollisimman joutuisaksi.²⁸⁸ Rikosseuraamuslaitos huolehtii NRL 7 §:n mukaisesti nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta.

Täytäntöönpanoasiakirjojen²⁸⁹ saavuttua tulee alueellisen yhdyskuntaseuraamustoimiston kirjeitse ilmoittaa tuomitulle se päivämäärä, jonka aikana tuomitun tulee viimeistään ottaa yhteys toimistoon rangaistuksen aloittamiseksi. Tässä vaiheessa on tärkeää saada yhteys nuoreen, jotta hänen kanssaan voidaan sopia ajankohta ensimmäiselle tapaamiselle. Päivä, jona tuomittu ensimmäisen kerran ilmoittautumismääräyksen mukaisesti saapuu aluetoimistoon, on nuorisorangaistuksen alkamispäivä.²⁹⁰

Mikäli nuorisorangaistukseen tuomittua ei tavata eikä hänen olinpaikkaansa saada selville tulee Rikosseuraamuslaitoksen NRL 8 §:n mukaisesti antaa tuomitusta etsintäkuulutus. Etsintäkuulutuksessa tuomittua kehoitetaan rangaistuksen täytäntöönpanoa varten ottamaan yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen viimeistään siinä mainittuna määräpäivänä. Lisäksi etsintäkuulutuksessa tulee ilmoittaa, että mikäli tuomittu ei määrättyllä tavalla ota yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen, pannaan vireille menettely muun rangaistuksen tuomitsemiseksi nuorisorangaistuksen sijasta.²⁹¹

Mikäli kyse on tilanteesta, jossa täytäntöön pannaan useita nuorisorangaistuksia samalla kertaa, lasketaan nuorisorangaistukset NRL 9 §:n mukaisesti täytäntöönpanossa yhteen. Nuorisorangaistusten yhteisenä enimmäiskestona voi kuitenkin tällaisissa tilanteissa olla yksi vuosi kuusi kuukautta. RL 7 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan samalla kertaa tuomitavista rikoksista määrätään vain yksi nuorisorangaistus.²⁹² Pantaessa täytäntöön useaa nuorisorangaistusta²⁹³ samaan aikaan tulee harkita missä määrin on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista, että nuori suorittaa nuorisorangaistuksiin sisältyvän täysin saman rangaistuksen osan useaan kertaan. Sillä, että nuori suorittaa, esimerkiksi täysin saman

²⁸⁸ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 12.

²⁸⁹ Täytäntöönpanoasiakirjoja ovat täytäntöönpanomääräys ja täytäntöönpanokirja. Täytäntöönpanokirjana käytetään tuomioistuimen päätöstulostetta ja se toimitetaan tuomioistuimesta Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnon oikeudelliseen yksikköön.

²⁹⁰ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

²⁹¹ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²⁹² Frände 2005, s. 394 – 395.

²⁹³ Kyseessä tilanteet, joissa nuorisorangaistus tuomittu erillisistä rikoksista, jotka on käsitelty eri oikeudenkäynneissä.

Rikosseuraamuslaitoksen työskentelyohjelman kahteen kertaan, ei välttämättä saada aikaan mitään merkittäviä muutoksia tai voidaan katsoa, ettei sillä ole mitään lisäarvoa, mutta toisaalta samojen osien suorittamisen ajallisella välilläkin on merkitystä. Nuorisorangaistusten samanaikainen täytäntöönpano tulisi kuitenkin joka tapauksessa toteuttaa siten, ettei se muodostu nuorelle kohtuuttoman raskaaksi eikä se vaaranna rangaistusten menestyksellistä suorittamista.²⁹⁴

5.3.1. Keskeyttäminen

NRL 14 §:ssä säädetään, että Rikosseuraamuslaitos voi väliaikaisesti keskeyttää nuorisorangaistuksen tai sen jäljellä olevan osan täytäntöönpanon enintään yhdeksi vuodeksi, jos rangaistuksen suorittamiselle loppuun rangaistusaikana on este. Keskeyttämisen syyinä ei kuitenkaan voi olla NRL 16 §:n 3 momentissa tarkoitettu vakava toimeenpanosuunnitelman ehtojen tai sen perusteella annettujen määräysten rikkominen. Pykälässä säädetyn enimmäisajan täytyttyä jatkuu rangaistuksen suorittaminen esteestä huolimatta yhtäjaksoisesti rangaistusajan loppuun. Väliaikainen keskeyttämisspätös tulee tehdä tilanteissa, joissa rangaistuksen täytäntöönpano esteen vuoksi estyy vähintään kahdeksi viikoksi. Päätös keskeyttämisestä voidaan tehdä määräajaksi tai keskeytyksen päättämispäivä voidaan jättää myös avoimeksi.²⁹⁵ Nuorisorangaistuksen väliaikainen keskeyttäminen koskee tilanteita, joissa rangaistusta ei sen täytäntöönpanoajana ilmenneen esteen vuoksi saataisi kokonaan suoritettua loppuun rangaistusaikana. Esteenä rangaistuksen suorittamiselle voi olla esimerkiksi tuomitun sairaus, laitoshoido tai pakollinen oleskelu ulkomailla. Keskeyttäminen koskee vain tilanteita, joissa rangaistuksen suorittaminen on jo ehditty aloittaa. Lisäksi koska nuorisorangaistuksen osalta pyritään nopeaan täytäntöönpanoon, ei täytäntöönpanoa tulisi keskeyttää pidemmäksi aikaa kuin on tarpeen. Saman nuorisorangaistuksen täytäntöönpano voidaan kuitenkin keskeyttää useammankin kerran, mutta keskeytysten yhteinen kesto ei saa ylittää yhtä vuotta.²⁹⁶

5.3.2. Päättäminen

Nuorisorangaistuksen täytäntöönpano päättyy kun rangaistus on suoritettu loppuun, tuomittu kuolee tai kun tuomioistuin tuomitsee nuoren rangaistuksen suorittamatta jääneen osan sijasta muuhun rangaistukseen. Mikäli nuori tuomitaan nuorisorangaistuksen

---

²⁹⁴ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

²⁹⁵ Rikosseuraamuslaitos: Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2005, s. 16.

²⁹⁶ HE 102/2004. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki nuorisorangaistuksesta.

sijasta muuhun rangaistukseen, on päättymisajankohtana se päivämäärä, jona tuomioistuimien on tehnyt päätöksen muusta rangaistuksesta. Jos taas rangaistuksen suorittaminen päättyy nuoren kuolemaan, merkitään päättymispäiväksi kuolinpäivä.²⁹⁷ NrA 10 §:n 1 momentin mukaisesti tulee nuorisorangaistuksen täytäntöönpanosta huolehtineen alueellisen yhdyskuntaseuraamustoimiston arvioida rangaistuksen täytäntöönpanon nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon päätyttyä ja lisäksi NrA 10 §:n 2 momentin mukaan aluetoimiston tulee täytäntöönpanon päätyttyä lähettää rangaistuksen täytäntöönpanokirja ja toimeenpanokirja Rikosseuraamuslaitokselle sekä ilmoitus Oikeusrekisterikeskukselle nuorisorangaistuksen suorittamisesta loppuun.

---

²⁹⁷ <http://www.rikosseuraamus.fi/31500.htm>.

6. NUORISORANGAISTUKSEN VAIHTOEHTO: EHDOLLINEN VANKEUS VALVONNALLA

6.1. Ehdollinen vankeus ja valvonta

RL 2 b luku sisältää säännökset ehdollisen vankeuden sisällöstä ja RL 6 luvussa puolestaan säädetään rangaistuslajin valinnasta ehdottoman ja ehdollisen vankeuden välillä sekä valvonnasta ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena²⁹⁸. Vuonna 2009 sakko oli tavallisin alle 18-vuotiaille tuomittu rangaistus ja sakon käyttö onkin nuorten kohdalla yleisempää kuin keskimäärin. Ehdollinen vankeusrangaistus puolestaan on toiseksi yleisen nuorille tuomittu seuraamus, heti sakkorangaistuksen jälkeen. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitaan noin joka kuudes niistä nuorista, joiden osalta tekoja käsitellään tuomioistuimissa.²⁹⁹

Ehdollinen vankeusrangaistus otettiin Suomessa käyttöön vuonna 1918 ja se onkin vanhin rikoslain tuntema vapaudessa täytäntöön pantava seuraamus. Ehdollisella vankeudella tarkoitetaan sitä, että tuomioistuin tuomitsee kylläkin tekijän vankeusrangaistukseen, mutta vankeusrangaistus määrätään ehdolliseksi tietyn koeajan ajaksi. Tuomitun käyttäytyminen puolestaan määrää sen, tuleeko rangaistus jatkossa pantavaksi täytäntöön.³⁰⁰

RL 6 luvun 9 §:n mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, ellei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottoman vankeuden tuomitsemista. Lajivalintaa ehdottoman ja ehdollisen vankeuden välillä ohjaavina perusteina mainitaan kyseissä pykälässä rikoksen vakavuus ja teosta ilmenevä tekijän syyllisyys.³⁰¹ Myös rikoksentekijän ikä vaikuttaa ehdollisen vankeusrangaistuksen käyttöön. RL 6 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöä on näin pyritty rajoittamaan nuorimpien ikäryhmien kohdalla.³⁰²

Mikäli lajivalinnassa päädytään ehdollisen vankeuden tuomitsemiseen, lykkääntyy rangaistuksen täytäntöönpano koeajaksi. Ehdollisen vankeuden koeaika on RL 2 b luvun 3 §:n 1 momentin mukaan vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa tuo-

²⁹⁸ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 7.

²⁹⁹ Marttunen 2011, s. 375 – 376.

³⁰⁰ Lappi-Seppälä 2006, s. 110.

³⁰¹ Tapani & Tolvanen 2011, s. 127, 129.

³⁰² Lappi-Seppälä 2006, s. 111.

mion julistamisesta tai antamisesta. Tuomioistuimen tulee ilmoittaa ehdolliseen vankeuteen tuomitulle koeajan päättymispäivä sekä ne perusteet, joiden nojalla rangaistus voidaan määrätä pantavaksi täytäntöön.³⁰³ Tuomioistuin voi määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu koeaikana syyllistyy uuteen rikokseen josta hänet tuomitaan ehdottomaan vankeuteen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Uusi rikos voi johtaa ehdollisen vankeuden määräämiseen täytäntöön-pantavaksi vain silloin kun se on tehty ennen koeajan päättymistä. Ratkaisevaa uuden rikoksen kohdalla on siis se koska rikos on tehty, eikä se koska sen seuraus on ilmennyt.³⁰⁴

Jos ehdollista vankeutta ei katsota riittävän ankaraksi rangaistukseksi, voidaan sen ohessa RL 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaisesti tuomita sakkoa tai, jos ehdollinen vankeus on vuotta pitempi, voidaan oheisseuramuksena tuomita vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Lisäksi RL 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan. Nuori rikosentekijä määrätään valvontaan, jos sen voidaan katsoa edistävän tekijän sosiaalista selviytymistä ja ehkäisevän uusiin rikoksiin syyllistymistä.³⁰⁵ Valvonnan tarpeellisuus arvioidaan Rikosseuraamuslaitoksen tekemän seuraamusselvityksen³⁰⁶ perusteella. Valvontaan määräämisen kriteerit ovat asiallisesti hyvin samanlaiset kuin nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytykset. Valvonta on ollut nuorilla ehdollisen vankeuden oheisseuramuksena oikeusjärjestelmässämme vuodesta 1943 alkaen, jolloin tuli voimaan laki nuorista rikosentekijöistä³⁰⁷.

Ehdollista vankeutta koskeva laki muuttui syyskuussa 2001. Ennen tätä ehdolliseen vankeuteen tuomittu nuori oli automaattisesti valvonnan alaisena, ellei oikeus erikseen määrännyt, ettei häntä tarvitse valvontaan asettaa. Edellytyksenä sille, että nuori jätettiin määräämättä valvontaa, oli se, että tuomioistuin katsoi nuoren ojentuvan ilman valvontaakin. Nykyään valvonnasta on tehtävä nimenomainen ratkaisu eli se ei siis enää automaattisesti sisälly nuorelle tuomittuun ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Vuoden 2001 uudistuksen myötä valvonnan tuomitseminen on vähentynyt huomattavasti; valvottavien nuorten määrä on laskenut noin 40 prosenttia. Valvontojen vähentyminen saattaa osin johtua puutteellisesta viranomaistyöstä. Aikaisemmin nuori nimittäin saattoi

³⁰³ Tapani & Tolvanen 2011, s. 131.

³⁰⁴ HE 177/2000. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.1. Rikoslaki.

³⁰⁵ Frände 2005, s. 383 – 384.

³⁰⁶ Ks. luku 4.1.

³⁰⁷ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 7.

joutua valvontaan ikään kuin ”vahingossa”, koska ellei tuomioistuimien lausunut valvonnasta mitään, nuori joutui valvontaan. Nykyään edellä mainitut ”vahingot” eivät enää ole mahdollisia, koska nuori on erikseen tuomittava valvontaan.³⁰⁸

Tavallisimpia rikoslajeja ehdollisvalvottavien kohdalla ovat olleet omaisuusrikokset, liikennejuopumukset ja väkivaltarikokset. Rikoslajien ikäryhmittäinen tarkastelu osoittaa, että väkivaltarikollisuus on yleisempää nuoremmassa ikäryhmässä. Liikennejuopumusten osuus puolestaan on suurin juuri kortin saaneiden 18–20-vuotiaiden ikäryhmässä.³⁰⁹ Valvonnan katsotaan olevan tarpeen erityisesti sellaisen nuoren kohdalla, joka on jo aikaisemmin tuomittu rangaistuksiin tai joka saa ensimmäisen tuomionsa useista rikoksista, joista voidaan päätellä, että nuorella on vaikeuksia noudattaa yhteiskunnan sääntöjä. Valvonta puolestaan ei ole tarpeen, jos nuoren ennuste on hyvä. Hyvän ennusteen mittareina toimivat nuoren kotiolot, ystäväpiiri, harrastukset, opiskelu ja työ.³¹⁰

6.1.1. Valvonnan kesto

RL 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden ja kolmen kuukauden ajaksi. Esitöissä valvonta-ajan säätämistä laissa on perusteltu yksityiskohtaisemmin.³¹¹ Hallitus on esityksessään todennut, että kun pyritään parantamaan nuoren rikoksenteikijän elämänvalmiuksia sekä hänet koitetaan saamaan omaksumaan rikokseton elämäntapa, on puuttumis- ja tukitoimenpiteiden oikealla ajoituksella olennainen merkitys. Keskeistä nuorten rikosasioiden käsittelyssä on rikokseen reagoiminen mahdollisimman nopeasti. Sama myönteinen vaikutus voidaan nähdä myös sillä, että mahdollisen seuraamuksen täytäntöönpano käynnistetään ilman tarpeetonta viivytystä. Edellä sanottu vuoksi on katsottu, että ehdollisen vankeuden valvonnassa tuki- ja kontrollitoimenpiteiden vaikutus on tehokkaimmillaan valvonnan alkuvaiheessa. Se on selkeä viesti nuorelle siitä, että tilanteeseen on puututtu ja hänellä on myös itsellään mahdollisuus vaikuttaa omien asioidensa järjestämiseen. Mikäli valvonnan alussa toteutetut ja käynnistetetyt toimet tuottavat myönteisiä tuloksia, voidaan valvonnallinen ote muuttaa suoranaisesta vaikuttamisesta enemmänkin tilanteen seuraamisen suuntaan. Edellä mainituista syistä

---

³⁰⁸ Marttunen 2011, s. 379.

³⁰⁹ Harrikari 2010, s. 40.

³¹⁰ Tapani & Tolvanen 2011, s. 282.

³¹¹ Tapani & Tolvanen 2011, s. 282.

sekä valvojien resurssien kannalta on siis perusteltua, että valvonta-aika rajoitetaan yhden vuoden ja kolmen kuukauden pituiseksi.³¹²

Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta (634/2010) sisältää säännökset muun muassa valvonnan täytäntöönpanosta. Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen tulee viipymättä toimittaa ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittua valvontaa koskeva päätösilmoitus Rikosseuraamuslaitokselle. Lain 2 §:n 2 momentin mukaisesti ehdollisen vankeuden valvonnan täytäntöönpano³¹³ tulee aloittaa viipymättä, kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi tai kun tuomittu on kirjallisesti suostunut valvonnan täytäntöönpanon aloittamiseen ja on tyytynyt tuomioon siltä osin kuin hänet on tuomittu valvontaan. Myös RL:n mukainen valvonta-aika alkaa kulua siitä, kun tuomittu on antanut em. suostumuksensa tai kun tuomio on tullut lainvoimaiseksi valvontaa koskevalta osaltaan. Valvonta-aika päättyy viimeistään silloin, kun ehdollisen vankeuden koeaika loppuu.³¹⁴ Hallitus on esityksessään katsonut, että valvonnan täytäntöönpanon kannalta saattaisi syntyä ongelmallisia tilanteita silloin, kun tuomittu hakee muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun ja kun valitusasian käsittely saattaa kestää pitkänkin ajan. Ongelmana on tällöin se, että koeaika alkaa kulua heti käräjäoikeuden tuomion antamisesta tai julistamisesta, mutta valvonta-aika alkaa kulua vasta lainvoimaisesta tuomiosta. Tämän vuoksi on säädetty, että valvonta-aika päättyy viimeistään silloin, kun ehdollisen vankeuden koeaikakin loppuu.³¹⁵ Tällä tavoin on siis estetty sellaisten tilanteiden syntyminen, että ehdollisen vankeuden koeaika olisi jo loppunut, mutta valvonta-aika edelleen jatkuisi.

6.1.2. Valvonnan sisältö

Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 5 §:ssä säädetään valvonnan sisällöstä ja valvontasuunnitelmasta. Pykälän ensimmäisen momentin mukaan valvonta sisältää valvojan ja valvottavan välisiä säännöllisiä tapaamisia ja näissä tapaamisissa seurataan valvottavan olosuhteita ja niissä mahdollisesti tapahtuvia muutoksia. Tapaamisten tarkoituksena on parantaa valvottavan kykyä elää rikoksetonta elämää. Lisäksi valvontaan voidaan sisällyttää myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä tai rikoksettomaan elämään ja elämänvalmiuksien parantamiseen valmentavia toimintaohjelmia. Valvonta-

³¹² HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.3. Rikoslaki.

³¹³ Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 3 §:n mukaan valvonnan täytäntöönpanosta huolehtii Rikosseuraamuslaitos.

³¹⁴ Tapani & Tolvanen 2011, s. 283.

³¹⁵ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

tapaamisia ja valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa kuukausittain olla enintään 12 tuntia, mutta kuukausittainen tuntimäärä voi kuitenkin valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.³¹⁶ Erityisestä syystä kuukausittainen tuntimäärä voi kuitenkin olla enintään 24 tuntia. Tällaisena erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi valvonnan osana järjestettävää standardoitua toimintaohjelmaa, joka soveltuu nuoren tilanteeseen.³¹⁷

Valvontatapaamisten lajit voidaan jakaa kahdeksaan luokkaan: yksilötapaamisiin, perhetapaamisiin, asiakasryhmätapaamisiin, viranomaiskokouksiin, palvelupaikkatapaamisiin, luvattomiin poisjäänteihin, muuhun yhteydenpitoon valvottavan kanssa sekä yhteydenpitoon ilman valvottavaa. Valvontatapaamiset ovat pääasiassa olleet lajiltaan yksilötapaamisia. Toiseksi yleisin tapaamisten laji oli muu yhteydenpito valvojan kanssa. Yksilötapaamisiin osallistuvat valvottava sekä valvoja ja näissä tapaamisissa valvottava saa yksilöllistä huomiota. Muulla yhteydenpidolla puolestaan tarkoitetaan varsinaisten tapaamisten ohella puheluita, tekstiviestejä ja kirjeitä.³¹⁸

Valvontatapaamisissa käsitellään erityisesti valvottavan tekemään rikokseen liittyviä taustatekijöitä sekä rikoksen seurauksia³¹⁹. Valvojan ja valvottavan välisillä rikokseen liittyvillä keskusteluilla pyritään kartoittamaan em. rikoksen taustatekijöitä ja sen seurauksia sekä löytämään sellaisia toimintamalleja ja käyttäytymistapoja, joiden avulla nuori voisi välttää rikoksentekotilanteita. Tällaiset keskustelut ovatkin valvontatapaamisten tärkeä osa. Valvottavaa tulee myös avustaa yhteydenotoissa viranomaisiin ja muihin tahoihin, jotka ovat tarpeellisia nuoren elämäntilanteen järjestämisen kannalta ja hänet tulee ohjata tarvittavien tukitoimien ja palveluiden käyttäjäksi. Lisäksi valvottavaa tulee hänen tarpeidensa mukaan ohjata ja tukea esimerkiksi työhön, asumiseen, opiskeluun ja raha-asioden hoitamiseen liittyvissä sekä muissa vastaavanlaisissa asioissa, joilla on merkitystä valvottavan sosiaalisen selviytymisen ja lainmukaiseen elämään pyrkimisen kannalta. Jokaisessa tapauksessa valvonnan yksityiskohtainen sisältö kuitenkin määräytyy kyseisen valvottavan tarpeiden mukaan.³²⁰

---

³¹⁶ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

³¹⁷ LaVM 6/2010. Yksityiskohtaiset perustelut. 2. Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

³¹⁸ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 33 – 34, 40.

³¹⁹ Tapani & Tolvanen 2011, s. 285.

³²⁰ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2 Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

Valvonnan keskeisenä työvälineenä toimii tilannearvion perusteella laadittu suunnitelma³²¹. Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 5 §:n 2 momentin mukaisesti valvonnan tarkempi sisältö käy ilmi valvontasuunnitelmasta, joka Rikosseuraamuslaitoksen tulee laatia viipymättä valvonnan alkaessa. Valvottavalle on varattava tilaisuus osallistua valvontasuunnitelman laatimiseen ja mikäli valvottava on alle 18-vuotias, tulee osallistumismahdollisuus varata myös valvottavan huoltajalle.³²² Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (5/2011) 7 §:n mukaan valvoja vastaa valvontasuunnitelman laatimisesta ja hänen tulee yhteistyössä sosiaaliviranomaisen kanssa huolehtia siitä, että valvontasuunnitelma tukee valvottavalle mahdollisesti laadittua hoito-, huolto- tai kuntoutussuunnitelmaa. Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan valvojan ja apuvalvojan tulee perehtyä valvottavan olosuhteisiin ja hankkia valvonnan kannalta välttämättömät tiedot valvottavalta tai tarvittaessa muiltakin henkilöiltä ja tahoilta. Valvonnan onnistuminen edellyttää luonnollisesti sitä, että valvoja ja apuvalvoja ovat selvillä valvottavan olosuhteista.³²³

Yleisenä lähtökohtana valvontatapaamisissa olisi Rikosseuraamuslaitoksen ohjeistuksen mukaan, että valvottavia tavattaisiin ensimmäisen kolmen kuukauden aikana kahden viikon välein eli kaksi kertaa kuukaudessa³²⁴. Tämän jälkeen tapaamiset voidaan vähentää yhteen tapaamiskertaan kuukaudessa. Käytännössä tähän ohjeistuksen mukaiseen tapaamistiheyteen ei ole päästy ja vain harvoissa valvonnoissa asetettu tavoite on toteutunut. Ensimmäisen kolmen kuukauden aikana hyväksytyjä tapaamisia on ollut vain noin kerran kuussa. Mikäli tapaamiselle on hyväksyttävä este, kuten esimerkiksi valvottavan sairaus, kulkuneuvon puuttuminen tai opiskelusta tai työstä johtuva syy, voidaan tapaaminen poikkeuksellisesti korvata muunlaisella yhteydenpidolla.³²⁵

6.1.3. Valvonnan päättyminen

Valvonnan päättymissyyt voidaan jaotella kolmeen luokkaan. Valvonta voi päättyä sen lakkauttamiseen, koeajan kulumisella loppuun tai sitten jonkin muun syyn johdosta.³²⁶

Valvonnan lakkauttaminen on harvinaista. 15–17-vuotiaiden kohdalla vain alle joka viides valvonta lakkautettiin ja 18–20-vuotiaiden ikäryhmässä vain joka kymmenes val-

³²¹ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 35.

³²² Tapani & Tolvanen 2011, s. 285.

³²³ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2 Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

³²⁴ Harrikari 2010, s. 85.

³²⁵ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 33, 44 – 45.

³²⁶ Harrikari 2010, s. 78.

vonta lakkautettiin ennen koeajan päättymistä. Lisäksi valvonta voi päättyä kun ehdollinen vankeusrangaistus pannaan täytäntöön uuden rikoksen johdosta tai kun valvottava kuolee.³²⁷

Ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 11 §:n mukaan Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan kahden edellytyksen täytyessä. Ensimmäisenä edellytyksenä lakkauttamiselle on, että valvonta on kestänyt vähintään kuusi kuukautta. Toisena edellytyksenä puolestaan on, että on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole enää tarpeen. Valvonta voi olla tarpeetonta esimerkiksi silloin, kun valvottavan hyvän käytöksen tai parantuneiden olosuhteiden nojalla on selvää, ettei valvonta enää ole tarpeen valvonnan tarkoituksen saavuttamiseksi.³²⁸ Hyvällä käytöksellä lakkauttamisen edellytyksenä viitataan ensisijaisesti siihen, ettei valvottava ole koeaikana syyllistynyt uusiin rikoksiin. Lisäksi lakkauttamista voi tukea se, että valvottavan elämänolosuhteet ovat vakiintuneet ja ihmissuhteet ovat kehittyneet. Kun valvoja tekee lakkautusesitystä Rikosseuraamuslaitokselle, tulee hänen myös olla vakuuttunut siitä, ettei riskiä rikosten uusimiseen ole näköpiirissä.³²⁹

Valvonta voi päättyä myös koeajan päättymiseen, valvottavan kuolemaan, valvonnan siirtoon muuhun Pohjoismaahan tai valvottavan rangaistuksen täytäntöönpanoon uuden rikoksen johdosta. Lisäksi valvonta voi päättyä myös hovioikeuden kumotessa aiemman tuomion tai muuttaessa sitä, koska valvonta usein aloitetaan vaikka tuomio ei vielä ole lainvoimainen. Hovioikeudessa syyte voidaan esimerkiksi kokonaan hylätä, antaa sakkoja, tuomita ehdollinen vankeus ilman valvontaa tai jopa tuomita ehdotonta vankeutta. Nämä em. päättymistavat ovat kuitenkin hyvin harvinaisia. Valvonnan päättymisestä tulee ilmoittaa oikeudelliseen yksikköön silloin, kun päättymisen syynä on tuomioistuimen määräys ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanosta tai valvottavan kuolema. Kun valvonta päättyy koeajan loppumiseen, valvonnan lakkauttamiseen, siirtoon muuhun Pohjoismaahan tai tuomion muuttumiseen hovioikeudessa, ei ilmoitusta tarvitse lähettää.³³⁰

---

³²⁷ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 26.

³²⁸ HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

³²⁹ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 27.

³³⁰ Väkiparta & Marttunen 2009, s. 30 – 31.

6.2. Nuorisorangaistus vai ehdollinen vankeus valvonnalla?

Nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytykset sekä valvontaan määräämisen kriteerit ovat hyvin lähellä toisiaan. Nuorisorangaistus voidaan tuomita, jos ehdotonta vankeutta pidetään liian ankarana seuraamuksena ja tuomioistuimen harkinnan mukaan nuorisorangaistuksella voidaan edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä nuoren syyllistymistä uusiin rikoksiin. Nuori voidaan puolestaan määrätä ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan, jos sen voidaan katsoa edistävän nuoren sosiaalista selviytymistä ja ehkäistä näin nuoren syyllistymistä uusiin rikoksiin. Tosiasiassa kriteerit ovat lähes identtiset. Se miten kriteerejä sitten tulkitaan, on eri asia. Nuorisorangaistus on suunnattu rikosalttiille ja rikoskierteeseen joutuneille nuorille, kun valvontaan puolestaan voidaan määrätä myös nuori, jolla ei välttämättä ole aikaisempia rikoksia. Nuorisorangaistus ja valvonta ovat myös sisällöllisesti melko samanlaisia, mutta nuorisorangaistus on sisällöltään hieman monipuolisempi. Molemmat sisältävät kuitenkin valvontaa ja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia, nuorisorangaistus sisältää lisäksi työelämään ja työhön perehtymisen osion. Jokainen valvonta ei tosin välttämättä sisällä sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Seuraamukset eroavat kuitenkin merkittävästi intensiivisyytensä perusteella. Nuorisorangaistus on huomattavasti intensiivisempi seuraamus aikataulunsa puolesta. Nuorisorangaistuksessa nuorta tavataan 1-2 kertaa viikossa, kun valvonnassa nuorta puolestaan tavataan vain 1-2 kertaa kuukaudessa. Tämän vuoksi nuorisorangaistus voidaan nähdä ankarampana seuraamuksena kuin ehdollinen vankeus valvonnalla.

Luvussa 5.1.2. on käsitelty nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytysten harkinnan yhteydessä suoritettavaa tarkoituksenmukaisuusharkintaa. Tarkoituksenmukaisuusharkinnassa pohditaankin nimenomaan sitä kysymystä kumpi seuraamus, nuorisorangaistus vai ehdollinen vankeus valvonnalla, olisi sopiva seuraamus kyseessä olevan nuoren kohdalla. Harkittaessa kumpi seuraamuksista tulisi tuomita, tulee tuomioistuimen pohtia kuinka intensiivisten toimenpiteiden tarpeessa nuori on, kuinka korkea on rikoksen uusimisriski, millainen on nuoren yhteistyövalmius- ja kyky, seuraamuksen todennäköistä vaikuttavuutta sekä sitä kummalla seuraamuksella voitaisiin paremmin edistää nuoren sosiaalista selviytymistä ja estää uusintarikollisuutta.³³¹ Käytännössä tapauksissa, joissa katsotaan nuoren elämäntilanteen olevan sellainen, että hän olisi intensiivisten toimenpiteiden tarpeessa ja nuoren rikoksen uusimisriski katsotaan korkeaksi, tulisi hänet tuo-

---

³³¹ Marttunen 2008, s. 284 – 285.

mita nuorisorangaistukseen ennemmin kuin ehdolliseen vankeuteen valvonnalla. Nuorisorangaistukseen tuomitseminen kuitenkin lisäksi edellyttää, että nuorella katsotaan olevan sekä yhteistyökykyä että yhteistyövalmiutta kyseisen seuraamuksen suorittamiseen. Mikäli yhteistyökykyä ei nuorelta löydy, ei nuorisorangaistuksen tuomitsemisella luultavasti ole minkäänlaista vaikutusta. Nuorisorangaistuksen suorittaminen kun vaatii nuorelta enemmän sitoutumista kuin ehdollisen vankeuden valvonta, koska nuorisorangaistus on niin paljon intensiivisempi. Tämän vuoksi luultavasti nuori useammin tuomitaan ehdolliseen vankeuteen valvonnalla kuin nuorisorangaistukseen. Hallituskin on esityksessään todennut, että nuorisorangaistus on tarkoitettu lähinnä rikoskierteessä oleville nuorille, joiden *arvioidaan soveltuvan* nuorisorangaistuksen suorittamiseen³³². Kuitenkin vaikka nuorisorangaistus yleisesti tuomitaan jo aiempaa rikollista taustaa omaavalle nuorelle, niin voidaan tekijä kuitenkin tuomita nuorisorangaistukseen myös rikoskierteen katkaisemiseksi, vaikka hänellä ei olisikaan taustalla aiempaa rikollisuutta.³³³

Tuomittujen nuorisorangaistusten määrä on viime vuosina pysynyt vähäisenä verrattuna ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen. Tilastokeskuksen tilastojen mukaan vuonna 2008 tuomittiin 11 nuorisorangaistusta, vuonna 2009 14 nuorisorangaistusta ja vuonna 2010 rangaistusten lukumäärä oli 20. Vastaavat lukumäärät ehdollisen vankeuden kohdalla 15–17-vuotiaiden osalta ovat olleet 614 vuonna 2008, 577 vuonna 2009 ja 590 vuonna 2010. 15–17-vuotiaiden kohdalla valvonta on viime vuosina kuulunut ehdolliseen vankeuteen joka toisessa tapauksessa. Nuorisorangaistus ei vielä selvästikään ole löytänyt paikkaansa nuorten rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä ja nuorisorangaistukseen valikoitumisessa on ollut ongelmia. Kuten tilastotkin osoittavat, on nuorisorangaistuksella määrällisesti edelleen marginaalinen asema nuorten rikosoikeudellisessa seuraamusjärjestelmässä ja sen kanssa samaan ankaruusluokkaan sijoittuva ehdollinen vankeusrangaistus on edelleen ensisijainen seuraamus nuorten keskivakavassa rikollisuudessa.³³⁴

---

³³² HE 229/2009. Yksityiskohtaiset perustelut. 1.2. Laki ehdollisen vankeuden valvonnasta.

³³³ HE 102/2004, Yksityiskohtaiset perustelut, 1.1 Laki rikoslain muuttamisesta.

³³⁴ Marttunen 2011, s. 379, 382.

7. NUORISORANGAISTUKSEN TARPEELLISUUS, KÄYTETTÄVYYS JA TULEVAISUUS

Suoritin tutkielmaani varten kyselytutkimuksen koskien nuorisorangaistusta. Kyselyni suuntasin käräjäoikeuden tuomareille. Lähetin kyselyni sähköpostitse käräjäoikeuksiin, suurimmassa osassa virastosähköpostiin, jossa käräjäoikeuden sisäisesti päätettiin kuka oli sopivin tuomari vastaamaan kyselyyn. Tämän jälkeen käräjätuomarit toimittivat minulle vastauksensa sähköpostitse. Lähetin kyselyn viiteentoista käräjäoikeuteen. Lähetin kyselyn Espoon käräjäoikeuteen, Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuteen Seinäjoen kansliaan, Helsingin käräjäoikeuteen, Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen, Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen Hämeenlinnan kansliaan, Keski-Pohjanmaan käräjäoikeuteen, Keski-Suomen käräjäoikeuteen Jyväskylän kansliaan, Kymenlaakson käräjäoikeuteen Kouvolan kansliaan, Lapin käräjäoikeuteen Rovaniemen kansliaan, Oulun käräjäoikeuteen, Pirkanmaan käräjäoikeuteen, Pohjanmaan käräjäoikeuteen, Pohjois-Karjalan käräjäoikeuteen, Pohjois-Savon käräjäoikeuteen Kuopion kansliaan sekä Varsinais-Suomen käräjäoikeuteen Turun kansliaan. Vastauksia tuli kymmenestä käräjäoikeudesta ja viidestä en saanut vastausta. Helsingin, Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan käräjäoikeuksista tuli vastaukset kahdelta eri käräjätuomarilta, muista käräjäoikeuksista tuli yksi vastaus. Yhteensä vastauksia sain siis 13 kappaletta. Lapin käräjäoikeuteen lähettämäni kyselyyn vastasi käräjätuomari Sodankylän kansliasta, vaikka kyselyn olinkin lähettänyt Rovaniemen kansliaan ja tämä johtui siitä, että kyseinen tuomari oli ainut tuomari Lapin käräjäoikeudessa, joka oli joskus tuominnut henkilön nuorisorangaistukseen.

Kyselytutkimukseni tavoitteena oli saada käytännön toimijoiden näkökulma nuorisorangaistuksen käytettävyyteen, tarpeellisuuteen sekä tulevaisuuden näkymiin. Kyseiset teemat ovat mielestäni ajankohtaisia tarkastelukohteita juuri sen vuoksi, että nuorisorangaistusta on käytetty niin vähän lain voimaantulon jälkeen. Ensimmäisellä kysymyksellä pyrin kartoittamaan nuorisorangaistuksen tunnettuisuutta käräjätuomareiden keskuudessa. Toisen ja kolmannen kysymyksen tarkoituksena oli puolestaan kartoittaa rangaistuksen tarpeellisuutta osana rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ja sitä mistä rangaistusmuodon vähäinen käyttö mahdollisesti johtuu.. Neljäs kysymys käsitteli nuorisorangaistuksen tarpeellisuutta suhteessa ehdollisen vankeuden valvontaan. Tämän kysymyksen näin tarpeelliseksi nuorisorangaistuksen tarpeellisuuden tarkastelussa sen vuoksi, että nuoria tuomitaan niin paljon juuri ehdolliseen vankeuteen. Kun pohditaan ehdollisen vankeuden etuja suhteessa nuorisorangaistukseen, voidaan sitä kautta myös

pohtia nuorisorangaistuksen tarpeellisuutta seuraamuksena sekä osaksi myös sitä millä tavoin nuorisorangaistusta voisi seuraamusmuotona mahdollisesti parantaa. Viidennellä kysymyksellä puolestaan pyrin selvittämään seuraamusmuodon käytettävyyttä ja sitä millä keinoin sitä voisi parantaa. Lisäksi viidennellä kysymyksellä pyrin tiedustelemaan käräjätuomareiden näkemystä seuraamusmuodon tulevaisuuteen.

Kyselytutkimukseni kysymykset olivat seuraavat:

1. Onko nuorisorangaistus mielestänne tuttu/tunnettu rangaistusmuoto tuomareiden keskuudessa yleisesti?
2. Pidätkö nuorisorangaistusta tarpeellisena seuraamuksena alle 18-vuotiaille nuorille?
3. Vuonna 2005 kun laki nuorisorangaistuksesta tuli voimaan tuomittiin tilastokeskuksen mukaan 41 nuorisorangaistusta ja vuonna 2009 tuomittiin 14 nuorisorangaistusta. Mistä luulette kyseisen seuraamusmuodon vähäisen käytön johtuvan?
4. Nuorisorangaistuksen käyttöönoton jälkeenkin ehdollinen vankeusrangaistus valvonnalla on yhä huomattavasti yleisempi seuraamusmuoto tuomittaessa alle 18-vuotiaita rangaistukseen. Mitä etuja näette ehdollisella vankeusrangaistuksella olevan suhteessa nuorisorangaistukseen?
5. Millä keinoilla nuorisorangaistuksen käytettävyyttä voisi mielestänne parantaa? Onko seuraamusmuodolla tulevaisuutta vai luuletteko, että sen käyttö pysyy jatkossakin vähäisenä?

7.1. Tunnettavuus ja tarpeellisuus

Kyselytutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että nuorisorangaistus on kylläkin sinänsä yleisesti tunnettu rangaistusmuoto tuomareiden keskuudessa, mutta sen sisältö ja käyttöala eivät välttämättä ole niinkään tuttuja. Tuomarit siis tiedostavat tämän rangaistusmuodon olemassaolon, mutta he eivät välttämättä tiedä mitä rangaistus käytännössä pitää sisällään. Tämän katsottiin johtuvan lähinnä siitä, että nuorisorangaistuksesta ei ole kokemuksia käytännössä, koska nuorisorangaistuksia ei juurikaan tuomita.

Suurin osa vastaajista piti nuorisorangaistusta tarpeellisena seuraamuksena alle 18-vuotiaille nuorille. Vain yhdessä vastauksessa seuraamusta ei pidetty lainkaan tarpeellisena ja yhdessä seuraamuksen tarpeellisuuteen ei osattu ottaa kantaa. Yleisenä näke-

myksenä tuntui olevan, että vaikka seuraamusta pidetään tarpeellisena, niin katsotaan sen soveltamisen tulevan ajankohtaiseksi vasta siinä vaiheessa kun nuori on jo aikaisemmin tuomittu useampaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Selvästi kävi myös ilmi se seikka, että tuomarit pitävät nuorisorangaistusta ehdollista vankeusrangaistusta selvästi ankarampana seuraamuksena. Nuorisorangaistuksen katsotaan tulevan kysymykseen vasta ikään kuin viimeisenä varoituksena ennen siirtymistä ehdottomiin vankeusrangaistukseen. Oikeuskirjallisuudesta käy kuitenkin ilmi, että nuorisorangaistus on tarkoitettu ikään kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen vaihtoehdoksi, mikäli nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytykset täyttyvät, koska ne voidaan ankaruudeltaan rinnastaa toisiinsa. Eräissä vastauksessa kuitenkin todettiin, että nuorisorangaistus on ehdotonta vankeutta parempi vaihtoehto, mikäli nuoren ongelmat eivät ole hoidettavissa vähemmän tuntuvilla seuraamuksilla. Nuorisorangaistusta siis pidetään pikemminkin ehdottoman kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen vaihtoehtona.

7.1.1. Mistä seuraamuksen vähäinen käyttö johtuu?

Nuorisorangaistuksen vähäiselle käytölle nähtiin olevan useita eri syitä. Päälimmäisenä syynä vähäiselle käytölle nähtiin kuitenkin olevan se, että tuomioistuimelle ei tule esityksiä rangaistuksen tuomitsemisesta. Mikäli toimeenpanosuunnitelmaa ei ole laadittu asian tullessa syyttäjältä tuomioistuimeen ja toimeenpanosuunnitelman laatiminen tulee esille vasta oikeudenkäynnin jo alettua, on asian lykkäämiskynnys korkea, koska lykkäämisen myötä asian käsittelyaika pitkittyy ja tuomarin oma työmäärä lisääntyy.

Etelä-Pohjanmaan alueella³³⁵ vähäisen käytön syiksi nähtiin se, että nuorten tekemät rikokset ovat pääosin rattijuopumuksia, kulkuneuvon kuljettamisia oikeudetta sekä pahoinpitelyjä, joiden kohdalla rangaistukset ovat vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sakkorangaistuksia. Lisäksi Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden alueella noudatetaan nopean puuttumisen periaatetta. Poliisilaitoksella on sosiaalityöntekijä, joka on mukana nuoren asian käsittelyssä jo esitutkintavaiheessa sekä usein myös oikeudenkäynnissä. Myös nuoren kumpikin vanhempi tai ainakin toinen näistä on usein läsnä oikeudenkäynnissä. Näistä tukitoimista johtuen nuoren rikoskierre ei pääse helposti edes alkamaan. Muistakin vastauksista kävi ilmi, että nuorten alle 18-vuotiaiden rikoksentehtäjien kohdalla suurin osa rikoksista on sovitettavissa sakoilla tai ehdollisella vankeusrangaistuksella.

³³⁵ Etelä-Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiirissä ei ole ikinä tuomittu yhtään nuorisorangaistusta.

Eräissä vastauksessa todettiin myös, että ensikertalaiselle ei mielellään avaa rikosrekisteriä, jos vain on mahdollisuus rangaistuksen osalta venyä sakkoon. Pääkaupunkiseudulla vähäisen käytön syyksi on nähty myös se, että vastaajien tavoittaminen toimeenpanosuunnitelman laatimista varten on haastavaa. Nuorisorangaistusta kun ei voi tuomita, jos sitä varten ei ole pystytty laatimaan toimeenpanosuunnitelmaa. Em. syiden lisäksi vähäisen käytön nähtiin johtuvan muun muassa siitä, että nuorisorangaistus edellyttää nuoren omaa sitoutumista, joten se ei yksinkertaisesti sovi kaikille nuorille. Nuorisorangaistuksen kohderyhmä siis nähtiin hyvin pieneksi. Myös puutteellinen tiedottaminen nähtiin eräänä syynä seuraamuksen vähäiseen käyttöön ja todettiin, että kaikki muutokset olennaisimpiin rikoslainsäädännön alueisiin tulisi saattaa tuomioistuinlaitoksen tietoon laajamittaisella koulutuskampanjalla. Muuten lakiin tehdyt muutokset eivät juuri vaikuta tuomitsemiskäytäntöihin.

7.1.2. Ehdollisen vankeuden edut suhteessa nuorisorangaistukseen

Suurimpana etuna ehdollisella vankeudella, valvonnalla tai ilman, nähtiin olevan se, että se on seuraamusmuotona kevyempi, käytännöllisempi ja käyttöalaltaan laajempi. Nuorisorangaistus puolestaan nähdään sisällöltään vaativammaksi ja sen katsotaan vaativan nuorelta enemmän panostusta ja osallistumista. Nuorisorangaistuksen vaativuudesta kertoo myös se, että jos kyseessä on nuori, jota ei aikaisemmin ole tuomittu rikoksesta rangaistukseen ja rikoksen uusimisriski nuoren kohdalla tuntuu vähäiseltä, nähdään nuorisorangaistus tällaisessa tilanteessa liian raskaaksi seuraamukseksi. Lisäksi, jos sosiaaliset tukitoimet ja elämänhallinta ovat nuoren kohdalla kunnossa, katsotaan ehdollinen vankeus mahdollisine valvontoineen riittäväksi ja vähemmän tuntuvaksi seuraamukseksi. Ehdollisen vankeuden etuna nähtiin myös se, että sen täytäntöönpano ei ole niin työlästä kuin nuorisorangaistuksen täytäntöönpano ja nuorisorangaistuksen toimeenpanosuunnitelman laatiminen on varsin työlästä. Vaikka ehdollisella vankeudella nähdäänkin olevan em. etuja suhteessa nuorisorangaistukseen, todettiin eräissä vastauksissa kuitenkin, että nuorisorangaistus olisi monipuolisuutensa vuoksi lähes aina nuoren kannalta parempi vaihtoehto kuin ehdollinen vankeus valvonnalla.

7.2. Käytettävyyden parantaminen ja seuraamuksen tulevaisuus

Nuorisorangaistuksen käytettävyyden parantamiseen tuomareilla oli muutamiakin ehdotuksia. Ensinäkin koulutuksen järjestämisellä koskien kyseistä seuraamusmuotoa nähtäisiin olevan positiivinen vaikutus sen käytettävyyden lisäämisessä ja parantamisessa. Katsottiin, että asiasta tulisi järjestää yhteistä koulutusta sekä syyttäjille että tuomioistuimille ja tässä koulutuksessa tulisi muun muassa tuoda esille nuorisorangaistuksen mahdollisia etuja ehdolliseen vankeusrangaistukseen verrattuna. Kun nuorisorangaistuksen edut olisivat tuomareiden ja syyttäjien tiedossa, voisi se lisätä seuraamusmuodon käytettävyyttä myös käytännössä. Toiseksi tavoitteena tulisi olla syyttäjien aktivoiminen ja se, että syyttäjät jo haastehakemusta laatiessaan ottaisivat huomioon nuorisorangaistuksen mahdollisuuden. Kyseistä seuraamusmuotoa tulisi myös ”markkinoida” syyttäjille ja tuomioistuimille paremmin ja seuraamusmuodon sisällöstä ja käyttökohteista tulisi tiedottaa paremmin, jotta se tulisi tuomarikunnan tietoisuuteen.

Lisäksi eräässä vastauksessa todettiin, että seuraamuksen käytettävyys voisi lisääntyä, jos tuomarit luopuisivat pitämästä nuorisorangaistusta ehdottoman vankeusrangaistuksen vaihtoehdona ja jos syyttäjät hankkisivat aktiivisemmin toimeenpanosuunnitelmia. Em. keinojen lisäksi mainittiin, että avainasemassa seuraamuksen käytettävyyden parantamisessa ja lisäämisessä ovat Rikosseuraamuslaitos ja syyttäjät. Edellä mainittujen tahojen tulisi huolehtia toimeenpanosuunnitelmien hankkimisesta jo ennen asian saapumista tuomioistuimeen huomattavasti useammassa tapauksissa kuin nykyisin.

Mitä tulee seuraamuksen tulevaisuuteen, ei sitä yleisesti nähty kovin valoisenä. Suurin osa vastaajista katsoi, että nuorisorangaistuksen käyttö tulee jatkossakin pysymään vähäisenä, ellei siihen tehdä jotain muutoksia. Seuraamusmuodon laajemmalle käytölle ei nähty olevan perusteita. Katsottiin, että seuraamuksen käyttö pysyy jatkossakin vähäisenä muun muassa sen vuoksi, että käytäntö on mennyt siihen, ettei seuraamusta juurikaan käytetä eikä näköpiirissä ole mitään sellaista, mikä johtaisi käytännön muuttumiseen. Yhtenä syynä käytön jatkumiselle vähäisenä nähtiin myös se, että alle 18-vuotiaiden kohdalla on harvinaista, että harkitaan ehdottoman vankeuden tuomitsemista ja sitä kautta jouduttaisiin arvioimaan nuorisorangaistuksen tuomitsemista. Nuorisorangaistuksen nähdään jatkossakin sijoittuvan ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen välimaastoon, ja vain hyvin pieni osa alle 18-vuotiaista syyllistyy sellaiseen rikollisuuteen, josta harkittaisiin ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Tässäkin

tulee taas esiin se, kuinka nuorisorangaistusta pidetään ehdottoman vankeusrangaistuksen vaihtoehtona. Muutamassa vastauksessa ehdotettiin myös, että nuorisorangaistus tulisi korvata arestityyppisellä seuraamuksella.

8. NUORTEN RANGAISTUKSET RUOTSISSA JA ENGLANNISSA

8.1. Ruotsi

Tässä luvussa käsittelen Ruotsin oikeusjärjestelmään sisältyviä seuraamuksia, jotka voidaan tuomita nuorelle rikosentekijälle³³⁶ Ruotsin rikoskaaren (1962:700, BrB) mukaan. Ruotsissa, kuten Suomessakin, alle 15-vuotiaat lapset eivät ole rikosoikeudellisesti vastuussa rikoksistaan eikä heitä siis voida tuomita rikosten johdosta Rikoskaaren mukaisiin rangaistuksiin³³⁷. BrB 1 luvun 6 §:n mukaisesti rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuoden iässä. Rikoskaari sisältää kolme erityistä 15–20-vuotiaille nuorille suunnattua seuraamusmuotoa: nuorisohoito (ungdomsvård), nuorisopalvelu (ungdomstjänst) ja suljettu nuorisohoito (sluten ungdomsvård). Nuorisohoidon ja nuorisopalvelun toimeenpanosta 15–17-vuotiaiden kohdalla vastaa sosiaalipalvelu ja 18–20-vuotiaiden kohdalla kriminaalihuolto³³⁸. Edellä mainittujen seuraamusten lisäksi nuori, samoin kuten aikuisetkin, voidaan tuomita sakkoihin, suojeluvalvontaan (skyddstillsyn) sekä ehdolliseen vankeusrangaistukseen.³³⁹ Lisäksi nuori voidaan myös tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, mutta tuomioistuimen tulee niin pitkään kuin mahdollista välttää ehdottoman vankeuden tuomitsemista nuoren kohdalla³⁴⁰.

8.1.1. Nuorisohoito (Ungdomsvård)

Vuonna 2007 uudistettiin Ruotsin seuraamusjärjestelmää ja aikaisemmin voimassa ollut seuraamus määräminen sosiaalipalvelun sisäiseen hoitoon (överlämnande till vård inom socialtjänsten) muutettiin nuorisohoidoksi. Nuorisohoitoon tuomitsemisen edellytykseksi lisättiin tällöin myös vaatimus siitä, että nuorella tulee olla erityinen hoitotarve, jotta kyseinen rangaistus voidaan tuomita. Vaatimus erityisen hoitotarpeen olemassaolosta ei sisältynyt nuorisohoitoa edeltävään seuraamukseen.³⁴¹ BrB 32 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan alle 21-vuotiaana rikoksen tehnyt henkilö voidaan tuomita nuorisohoitoon, jos hänellä katsotaan olevan erityinen tarve hoitoon tai muihin toimenpiteisiin ja tällainen hoito tai toimenpide voi olla nuoren avuksi. Lisäksi hoidon ja toimenpiteiden tulee täh-

³³⁶ Nuorella rikosentekijällä tarkoitetaan alle 21-vuotiasta henkilöä.

³³⁷ Brå Rapport 2008:11, s. 5.

³³⁸ <http://www.jonkoping.se/toppmeny/socialtjanst/barnungdomarochforaldrar/barnochungdomssektioner/ungdomsvardtjanst.4.16f89d9912d13b91acc80004617.html>.

³³⁹ Brå Rapport 2011:10, s. 22.

³⁴⁰ http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=2&id=11.

³⁴¹ Brå Rapport 2011:10, s. 15.

dätä nuoren haitallisen kehityksen ehkäisemiseen. Seuraamuksella siis tähdätään siihen, että nuori hoidon tai muiden toimenpiteiden avulla johdatetaan jälleen toimivaksi yhteiskunnan jäseneksi. Toimenpiteet, joilla pyritään estämään nuoren uusintarikollisuus, ovat tässä yhteydessä selvästikin tärkeitä.³⁴²

Mikäli rikoksenteijä on alle 18-vuotias, tulee syyttäjän viimeistään syytteen nostamisen yhteydessä arvioida voiko nuorisohoidon tuomitseminen tulla kysymykseen ja jos näin on, tulee syyttäjän pyytää seuraamusta koskien nuoren kotikunnan sosiaalipalvelulta lausunto. Käytännössä tuomiota edeltää periaatteessa aina sosiaalipalvelun lausunto sekä nuorisohoidon että nuorisopalvelun kohdalla. Lausunnon tulee sisältää selvitys sosiaalipalvelun aikaisemmista toimenpiteistä sekä arviointi siitä, onko kyseisellä nuorella erityistä hoitotarvetta. Lausunnossa sosiaalipalvelun tulee myös ilmoittaa, minäkälaisia toimia nuoren kohdalla suunnitellaan, jos nuoren nähdään olevan hoidon tarpeessa. Lisäksi lausunnosta tulee käydä ilmi myös suunniteltujen toimien laji, laajuus sekä kesto.³⁴³ BrB 32 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan nuorisohoito voidaan tuomita vain siinä tapauksessa, että sosiaalipalvelun suunnittelemat toimenpiteet voidaan katsoa riittäviksi ottaen huomioon itse rikollinen teko ja sen vakavuus sekä nuoren aikaisempi rikollisuus. Mikäli toimenpiteisiin ryhdytään sosiaalipalvelulain³⁴⁴ perusteella, tulee toimet selostaa nuorisopimuksessa. Nuorisopimuksen laatii sosiaalilautakunta, ja sen sisältö tulee käydä ilmi tuomiosta. Mikäli toimenpiteisiin taas ryhdytään pakkoteitse erityisiä määräyksiä nuorten hoidosta koskevan lain³⁴⁵ perusteella, laatii sosiaalilautakunta seuraamuksen suorittamista varten hoitosuunnitelman, joka liitetään tuomioon.³⁴⁶

Nuorisohoito voi pitää sisällään erilaisia toimenpiteitä. Hoitotoimenpiteet ovat suunnitellen samanlaisia kuin seuraamuksen aiemman muodon, määrääminen sosiaalipalvelun sisäiseen hoitoon, aikana³⁴⁷. Eniten käytetty toimenpide, joka sisällytetään seuraamukseen, on keskustelut. Keskustelu voidaan toteuttaa joko yksityisenä keskusteluna tai sitten ryhmässä muiden samassa tilanteessa olevien nuorten kanssa tai nuoren vanhempien tai muiden läheisten ollessa läsnä. Keskusteluissa voidaan käsitellä erilaisia aiheita. Aiheina voivat olla esimerkiksi nuoren näkemykset rikollisuuteen, nuoren päihteiden-

³⁴² Regeringes proposition 2005/06:165, s. 56 – 57.

³⁴³ Brå Rapport 2011:10, s. 29.

³⁴⁴ Socialtjänstlagen (2001:453)

³⁴⁵ Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52)

³⁴⁶ Regeringens proposition 2005/06:165, s. 59.

³⁴⁷ Brå Rapport 2011:10, 41.

käyttö tai yleisemmin keskustelu nuoren tilanteesta.³⁴⁸ Toinen hyvin usein käytetty toimenpide on ohjelmatoiminta³⁴⁹. Ohjelmatoiminta voi pitää sisällään muun muassa jäsenneltyjä keskustelutarjoja, suuttumuksen hallinnan harjoittelua, keskusteluja nuoren vanhempien kanssa sekä erilaisia tutustumiskäyntejä esimerkiksi syyttäjien luo, laitokseen tai sairaalan ensiapuosastolle. Se, mitä ohjelmatoiminta pitää sisällään ja millaiseksi se muotoutuu, vaihtelee kunnittain. Voimakkaimpana seuraamukseen sisältyvänä toimenpiteenä pidetään nuoren sijoittamista perhekotiin tai laitokseen. Sijoittaminen voi tapahtua joko vapaaehtoisesti tai sitten pakottamalla.³⁵⁰ Em. toimenpiteiden lisäksi seuraamus voi sisältää huumetestausta, yhdysenkilön- tai perheen määräämisen sekä perheen mukaan ottamista toimenpiteisiin.³⁵¹

Nuorisohoitoon sisältyvät toimenpiteet ovat hieman samankaltaisia kuin Suomessa nuorisorangaistukseen sisältyvät sosiaalista toimintakykyä edistävät tehtävät ja ohjelmat. Nekin pitävät sisällään keskusteluja rikollisuudesta, suuttumuksen hallinnasta sekä päihitteiden käytöstä. Suomessa nuorisorangaistukseen ei kuitenkaan sisälly niin voimakasta toimenpidettä kuin mikä on nuorisohoitoon mahdollisesti sisältyvä sijoittaminen. Toki lapsi voidaan huostaanottaa ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto lastensuojelulain (417/2007) 40 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla silloin, kun lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla. Itse nuorisorangaistus ei kuitenkaan pidä sisällään sijoittamisen mahdollisuutta.

8.1.2. Suljettu nuorisohoito (Sluten ungdomsvård)

Suljettu nuorisohoito on ainut Ruotsin rikoskaareen mukainen rangaistus, joka suunnattu erityisesti 15–17-vuotiaille nuorille. Se on tarkoitettu tuomittavaksi nuorille, jotka syyllistyvät vakaviin rikoksiin ja se tuomitaan ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta. Suljettu nuorisohoito on siis ehdottoman vankeusrangaistuksen vaihtoehto. Se on rangaistus, jonka nuori suorittaa erityisessä nuorisokodissa. Rikoksen laadusta riippuen rangaistukseen voidaan tuomita vähintään 14 päiväksi ja enintään neljäksi vuodeksi.³⁵² Toiminta näissä erityisissä nuorisokodeissa tähtää lähinnä nuoren hoitoon. Tämän vuok-

³⁴⁸ Brå Rapport 2005:13, s. 27 – 28.

³⁴⁹ Brå Rapport 2011:10, s. 69.

³⁵⁰ Brå Rapport 2005:13, s. 28 – 30.

³⁵¹ Brå Rapport 2011:10, s. 42.

³⁵² <http://www.stat-inst.se/om-sis/verksamhet/sluten-ungdomsvard-lsu/>.

si ei ole katsottu tarpeelliseksi yksityiskohtaisesti säätää tuomitun oikeuksista ja velvollisuuksista samalla tavoin kuin säännellään vankeusrangaistuksen täytäntöönpanossa.³⁵³

Laki suljetun nuorisohoidon täytäntöönpanosta³⁵⁴ (1998:603, LSU) sisältää säännökset rangaistuksen täytäntöönpanosta. LSU 2 §:n mukaan suljetun nuorisohoidon täytäntöönpano tulisi toteuttaa siten, että se edistää nuoren sopeutumista yhteiskuntaan ja ehkäisee vapaudenriiston mahdollisia vahingollisia seurauksia. LSU 3 §:n mukaisesti rangaistuksen täytäntöönpanosta vastaa Valtion laitoshallitus³⁵⁵ ja täytäntöönpano tulee suunnitella ja toteuttaa yhteistyössä tuomitun kotikunnan sosiaalilautakunnan kanssa. On tärkeää, että sosiaalipalvelu on osallisena täytäntöönpanossa koko sen keston ajan, koska sosiaalipalvelulla on kokonaisvaltainen vastuu nuoresta, joka on vaarassa altistua rikolliselle elämäntyyli³⁵⁶. LSU 3 §:n mukaisesti jokaiselle tuomitulle nuorelle tulee laatia yksilökohtainen täytäntöönpanosuunnitelma. Suunnitelma käsittää toimenpiteet, jotka toteutetaan sekä sinä aikana, jonka nuori on nuorisokodissa että sen jälkeen kun tuomittu on vapautettu laitoksesta. Tutkimukset ovat osoittaneet, että nuoret tarvitsevat hoitotoimenpiteitä päihteiden väärinkäyttöön, rikollisuuteen sekä ongelmiin ihmissuhteissa ja koulunkäynnissä. Nuoret, jotka on tuomittu suljettuun nuorisohoitoon osallistuvat nuorisokodin sääntömääräiseen hoitotoimintaan ja käyvät Valtion laitoshallituksen koulua. Nuoren tekemällä rikoksella sekä hänen karkaamisalttiudellaan on suuri merkitys sen suhteen millaiseksi hoito muotoutuu ja mitä se pitää sisällään.³⁵⁷

Rangaistusajan loppupuolella on Valtion laitoshallituksella mahdollisuus sijoittaa tuomittu nuorisokodin ulkopuolelle ja tätä kutsutaan ns. vapauttamiseksi. Näin nuori voi valmistautua elämään vapaudessa. Vapautusaikana nuori voi asua avoimella osastolla, jonkinlaisessa vapautusasunnossa, perhekodissa tai muussa vastaavassa asunnossa.³⁵⁸ Nuorta ei kuitenkaan voida sijoittaa omaan asuntoon tai vanhempien kotiin, koska se voisi vaarantaa vapauttamisen tarkoituksen toteutumisen³⁵⁹. Koska suljettuun nuorisohoitoon tuomitut nuoret ovat syyllistyneet erittäin vakaviin rikoksiin ja useilla heistä on myös ongelmia päihteiden kanssa, on tärkeää, että vapauttaminen on hyvin suunniteltu ja rakennettu. Tämä ei kuitenkaan yksistään riitä vaan vapauttamisen tulee lisäksi toteu-

³⁵³ Regeringens proposition 2010/11:107, s. 9.

³⁵⁴ Lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård

³⁵⁵ Statens institutionsstyrelse (SiS)

³⁵⁶ Regeringens proposition 2010/11:107, s. 10.

³⁵⁷ <http://www.stat-inst.se/om-sis/verksamhet/sluten-ungdomsvard-lsu/>.

³⁵⁸ <http://www.stat-inst.se/om-sis/verksamhet/sluten-ungdomsvard-lsu/>.

³⁵⁹ Regeringens proposition 2010/11:107, s. 11.

tua valvotuissa olosuhteissa. Tämän vuoksi vapauttamisen jälkeen tuomitun valvontaan voidaan käyttää elektronista apuvälinettä, jalkapantaa. Elektronisen valvonnan käyttöönotto mahdollistaa yhä useamman nuoren kohdalla sijoittamisen nuorisokodin ulkopuolelle sekä mahdollisuuden osallistua toimenpiteisiin, kuten koulutukseen tai työharjoitteluun, laitoksen ulkopuolella. Näin voidaan valvoa missä nuori kulloinkin on ja noudattaako hän seuraamuksen ehtoja.³⁶⁰

8.1.3. Nuorisopalvelu (Ungdomstjänst)

BrB 2 § sisältää säännöksen nuorisopalvelun tuomitsemisesta. Jotta nuori voidaan tuomita nuorisopalveluun edellyttää se kolmen vaatimuksen täyttymistä. Ensimmäinen nuoren on tullut rikoksen tehdessään olla alle 21-vuotias. Toiseksi nuoren tulee itse suostua nuorisopalvelun tuomitsemiseen ja kolmanneksi tuomioistuimen tulee katsoa nuorisopalvelun soveltuvan nuorelle, ottaen huomioon hänen henkilönsä sekä hänen yleiset olosuhteensa. Syinä sille, että nuorisopalvelua ei katsota nuorelle sopivaksi, voivat olla esimerkiksi nuoren päihdeongelmat, puutteellinen kehitys tai taipuvaisuus väkivaltaisuuksiin.³⁶¹ Suurin osa tuomioista sisältää sosiaalipalvelun lausunnon, jossa on myös otettu kantaa nuorisopalvelun sopivuuteen kyseiselle nuorelle ja lisäksi se usein sisältää myös nuoren oman näkemyksen seuraamuksesta³⁶². Nuorisopalvelun tuomitseminen tulee periaatteessa kyseeseen lähinnä 15–17-vuotiaiden nuorten rikoksentekijöiden kohdalla. Kun kyseessä on yli 18-vuotias rikoksentekijä, tulee nuorisopalvelun tuomitseminen kyseeseen vain siinä tapauksessa, että seuraamuksen tuomitsemiselle on olemassa erityisiä syitä. Tällaisesta erityisestä syystä voi olla kysymys esimerkiksi tilanteessa, jossa nuori on tehnyt rikoksen ollessaan alle 18-vuotias ja seuraamuksen tuomitseminen tämän rikoksen johdosta tulee ajankohtaiseksi hyvin pian sen jälkeen kun nuori on täyttänyt 18-vuotta.³⁶³

Nuorisopalvelu sisältää BrB 2 §:n mukaisesti palkatonta työntekoa tai osallistumista muuhun järjestettyyn toimintaan. Näitä em. toimia seuraamus voi sisältää vähintään 20 ja enintään 150 tuntia. Sosiaalipalvelulain 5 luvun 1 b §:n 2 momentin mukaan sosiaalilautakunta päättää tarkemmin tuomitun nuorisopalvelun sisällöstä laatimalla työnteko-

---

³⁶⁰ Regeringens proposition 2010/11:107, s. 18 – 20.

³⁶¹ Socialstyrelsen 2009, s. 97, 100

³⁶² Brå Rapport 2011:10, s. 31.

³⁶³ Regeringens proposition 2005/06:165, s. 77.

suunnitelman ja määräämällä nuorelle työnhajaajan.³⁶⁴ Se millaisissa työpaikoissa nuorisopalvelu suoritetaan, riippuu suurelta osin kunnissa vallitsevista olosuhteista. Esi-merkkeinä mahdollisista työpaikoista mainitaan kunnalliset ja valtiolliset toimipaikat, aatteelliset yhdistykset, uskontokunnat sekä muut vastaavat toimipaikat, joiden toiminta ei sisällä kaupallista tarkoitusta. Listassa ei mainita yksityisiä yrityksiä mahdollisina nuorisopalvelun mukaisina työpaikkoina, mutta tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että ne olisivat poissuljettu vaihtoehto.³⁶⁵ Sosiaalihuoltolain käsikirjan mukaan harkittaessa nuorisopalvelun mukaisia työpaikkoja yksityisiin työnantajiin turvautumiselle ei ole olemassa mitään muodollisia esteitä³⁶⁶. Ennen työskentelyn aloittamista tulee sosiaalilautakunnan tehdä arvio suunnitellusta työpaikasta ja sen sopivuudesta ja mikä tärkeintä, tulee sosiaalilautakunnan valvoa kuinka nuori nuorisopalvelunsa tässä paikassa suorittaa.³⁶⁷ Suomessa nuorisorangaistukseen sisältyvä työelämään ja työhön perehdyttämisen osio muistuttaa hieman nuorisopalvelua. Se pitää sisällään samankaltaista työntekoa kuten nuorisopalvelukin.

Vuodesta 2007 lähtien nuorisopalvelu on voitu tuomita erillisenä seuraamuksena. Ennen vuotta 2007 nuorisopalvelu oli mahdollista tuomita ainoastaan yhdessä nuorisohoidon kanssa. Uudistuksen tarkoituksena oli vähentää tuomittujen sakkorangaistusten määrää.³⁶⁸ Lainmuutoksen jälkeen nuorisopalvelua onkin seuraamuksena tuomittu ahkerasti, kun taas nuorisohoidon osuus tuomituissa seuraamuksissa on puolestaan vähentynyt. Nuorisopalvelusta onkin tullut tavallisin 15–17-vuotiaille nuorille tuomittava seuraamus.³⁶⁹ Ne nuoret, jotka tänä päivänä tuomitaan nuorisopalveluun, saivat aikaisemmin sakkorangaistuksia tai heidän tuomittiin nuorisohoitoon³⁷⁰.

8.1.4. Muut rangaistukset

Edellisissä luvuissa on käsitelty pelkästään nuorille rikoksentekeijöille suunnattuja rangaistuksia. Näiden lisäksi nuoret voidaan kuitenkin, kuten aikuisetkin, tuomita sakkorangaistukseen, suojelevalvontaan, ehdolliseen vankeusrangaistukseen sekä ehdottoomaan vankeusrangaistukseen.³⁷¹ Sakkorangaistus voidaan määrätä joko tiettyinä ra-

³⁶⁴ Socialstyrelsen 2009, s. 97, 102.

³⁶⁵ Brå Rapport 2011:10, s. 59.

³⁶⁶ Socialstyrelse 2009, s. 104.

³⁶⁷ Regeringens proposition 2005/06:165, s. 69.

³⁶⁸ Brå Rapport 2011:10, s. 6.

³⁶⁹ http://www.bra.se/extra/pod/?action=pod_show&id=1120&module_instance=12.

³⁷⁰ Brå Rapport 2011:10, s. 6.

³⁷¹ <http://www.brottsrummet.se/Bazment/30.aspx>.

hasummana, esim. 800 kruunua, tai päiväsakkoina. Päiväsakon rahamäärä määräytyy tuomitun tulojen mukaisesti.³⁷² BrB 25 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan päiväsakkoja voidaan tuomita vähintään 30 ja korkeintaan 150 kappaletta. Sakkorangaistus on tavallisin nuorille tuomittu seuraamus³⁷³.

Suojeluvalvonta (skyddstillsyn) tuomitaan sellaisissa tapauksissa, joissa katsotaan, ettei sakkorangaistusta ole pidettävä riittävänä seuraamuksena. Suojeluvalvonta on vapaudessa suoritettava rangaistus ja siinä tuomittu tuomitaan kolmen vuoden koeaikaan, josta ensimmäisen vuoden tuomittu on valvonnassa.³⁷⁴ Joissain tapauksissa tuomioistuimien voi tuomita myös pidemmän valvonta-ajan. Kriminaalihuollon avohuollosta vastaava yksikkö vastaa valvonnasta.³⁷⁵ Valvontavuoden tarkoituksena on edistää tuomitun sopeutumista yhteiskuntaan sekä ehkäistä tuomitun syyllistymistä uusiin rikoksiin. Lisäksi avohuollon tulee antaa tuomitulle hänen tarvitsemaansa tukea.³⁷⁶

Suojeluvalvontaan voidaan yhdistää yhdyskuntapalvelu, vankeusrangaistus tai erityinen hoitosuunnitelma³⁷⁷. Suojeluvalvontaan liitettävä yhdyskuntapalvelu sisältää palkatonta työntekoa, jonka tuomittu suorittaa vapaa-ajallaan. Yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita 40–240 tuntia. Vankeutta suojeluvalvonnan yhteydessä voidaan tuomita korkeintaan kolme kuukautta.³⁷⁸ Erityinen hoitosuunnitelma, ns. sopimushoito, suojelupalveluun voidaan puolestaan liittää sellaisissa tapauksissa, joissa kyseisen henkilön kohdalla rikollisuuden katsotaan pääasiassa liittyvän päihteiden väärinkäyttöön. Kun suojelupalveluun liitetään erityinen hoitosuunnitelma tarkoittaa se sitä, että tuomittu on osan valvonta-ajasta jonkinlaisessa hoidossa, joko avohoidossa tai hoidossa suljetussa laitoksessa.³⁷⁹ Kriminaalihuoltolaitoksen määräysten mukaan henkilön katsotaan olevan hoidon tarpeessa, jos hänellä on päihdeongelma, peliongelma, taipuvaisuutta varasteluun, henkilö on syyllistynyt seksuaalirikoksiin tai lähisuhdeväkivaltaan tai henkilö on muutoin hoidon tarpeessa. Muina hoitoa vaativina ongelmina nähdään esimerkiksi nuorten epäsosiaalisuus, syyllistyminen väkivaltarikoksiin sekä psyykkiset ongelmat.³⁸⁰

³⁷² <http://www.domstol.se/Brott--straff/Foljder-av-brott/Boter/>.

³⁷³ Brå Rapport 2011:10, s. 22.

³⁷⁴ Brå Rapport 2010:10, s. 19.

³⁷⁵ <http://kriminalvarden.se/sv/Frivard/Skyddstillsyn/>.

³⁷⁶ Brå Rapport 2010:10, s. 19.

³⁷⁷ Brå Rapport 2010:10, s. 19.

³⁷⁸ <http://kriminalvarden.se/sv/Frivard/Skyddstillsyn/>.

³⁷⁹ Brå Rapport 2010:10, s. 19.

³⁸⁰ Kriminalvårdens författningssamling 2006, s. 2.

BrB 27 luvun 1 §:n mukaan henkilö voidaan tuomita ehdolliseen vankeusrangaistukseen tilanteessa, jossa tuomioistuin katsoo sakkorangaistuksen riittämättömäksi seuraamukseksi rikoksesta. Ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitulle määrätään kahden vuoden koeaika. Lisäksi ehdolliseen vankeusrangaistuksen ohella voidaan tuomita päiväsakkoja ja/tai yhdyskuntapalvelua.³⁸¹ Jo kauan aikaa on Ruotsin kriminaalipolitiikassa yhtenä perusperiaatteena ollut se, että nuoret rikoksentekijät tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain poikkeustapauksissa. Tämä periaate koskee erityisesti alle 18-vuotiaita nuoria. Periaatetta noudatetaan vielä tänäkin päivänä.³⁸² Tämän vuoksi BrB 30 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan rikoksen alle 18-vuotiaana tehnyt voidaankin tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain, jos siihen on erityisen painavia syitä. Lisäksi henkilö, joka on tehnyt rikoksen täytettyään 18-vuotta, mutta olleessaan kuitenkin alle 21-vuotias, voidaan em. pykälän 2 momentin mukaisesti tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, jos siihen on teon vakavuus tai muut syyt huomioon ottaen erityisiä syitä.

8.2. Englanti

Englannissa, toisin kuin esimerkiksi Suomessa ja Ruotsissa, on erilliset nuorisotuomioistuimet (youth courts), jotka käsittelevät nuorten rikosasioita. Lisäksi lasten huoltoa ja suojelua koskevat asiat käsitellään erillisessä tuomioistuimessa, perheoikeudessa (family court).³⁸³ Englannissa ja Walesissa lapset ja nuoret ovat rikosoikeudellisesti vastuussa tekemistään rikoksista täytettyään 10-vuotta. Rikosoikeudellinen vastuuikäraja on siis 10. Vastuuikäraja on yksi Euroopan matalimmista.³⁸⁴ Nuorisotuomioistuimet käsittelevät 10–17-vuotiaita koskevat rikosasiat. Alle 14-vuotiata kutsutaan lapsiksi ja 14–17-vuotiaista on kyse silloin, kun puhutaan nuorista henkilöistä.³⁸⁵

8.2.1. Toimenpiteet ennen tuomioistuinkäsittelyä

Tilanteissa, joissa poliisi uskoo, että heillä on tarpeeksi todisteita nuoren rikoksesta, jotta nuori voidaan tuomita rangaistukseen, tulee kysymykseen kolme toimintavaihtoehtoa. Poliisi voi joko antaa nuorelle nuhtelun (reprimand) tai varoituksen (final warning) tai sitten voidaan päättää syytteen nostamisesta. Nuhtelu ja varoitus ovat siis poliisin

³⁸¹ <http://www.brottsrummet.se/Bazment/30.aspx>.

³⁸² Regeringens proposition 2005/06:165, s. 48.

³⁸³ Hill, Lockyer & Stone 2006, s. 12.

³⁸⁴ Davis 2010, s. 140.

³⁸⁵ Youth Court Bench Book 2010, s. 1.

toimenpiteitä, joihin voidaan turvautua ennen asian saattamista nuorisotuomioistuimen käsittelyyn.³⁸⁶ Yleensä sallitaan yhden nuhtelun ja yhden varoituksen antaminen nuorelle ennen asian saattamista tuomioistuimen käsittelyyn. Kolmannesta rikoksesta seuraa yleensä syytteen nostaminen. Käytännöt tässä suhteessa vaihtelevat kuitenkin paikkakunnittain. Joskus annetaan useampi nuhtelu ja joskus varoituksiakin annetaan myös sellaisille nuorille, jotka ovat niitä jo aikaisemmin saaneet.³⁸⁷

Edellytyksiä nuhtelun antamiselle on kolme. Ensinnäkin nuoren tulee olla 10–17-vuotias ja toiseksi hänen tulee olla ensikertalainen, joka siis tarkoittaa sitä, että nuori ei aikaisemmin ole syyllistynyt rikokseen. Kolmanneksi kyse ei saa olla vakavasta rikoksesta ja nuoren tulee myöntää syyllisyytensä kyseessä olevaan rikokseen. Nuhtelu voidaan antaa nuorelle joko heti tai sitten nuori voidaan määrätä myöhemmin tulemaan nuhdeltavaksi. Nuhtelu annetaan suullisesti ja lisäksi siitä annetaan nuorelle myös kirjallinen versio.³⁸⁸ Myös Suomessa on käytössä hyvin samankaltainen toimenpide. Poliisilla on mahdollisuus lievissä rikoksissa antaa rikoksesta epäilylle huomautus. Suomessa poliisin huomautukset eivät kuitenkaan ole saaneet kovin merkittävää asemaa puuttuessa lasten ja nuorten rikokseen.³⁸⁹

Varoitus annetaan yleensä vasta nuoren toisesta rikoksesta, mutta se voidaan antaa myös ensimmäisestä rikoksesta. Varoitus voidaan antaa jo ensimmäisestä rikoksesta silloin kun rikos on niin vakava, ettei nuhtelua ei katsota riittäväksi toimenpiteeksi, mutta rikos ei kuitenkaan ole niin vakava, että sen perusteella tulisi nostaa syyte.³⁹⁰ Varoituksen antamisen yhteydessä poliisilla on velvollisuus ohjata nuori nuorisorikostyöryhmän (Youth Offending Team, YOT)³⁹¹ pakeille. YOT:n velvollisuutena on laatia arvio nuoresta rikoksentehtäjästä ja useimmissa tapauksissa työryhmä järjestää väliintulo-ohjelma, jonka tarkoituksena on estää nuoren uusintarikollisuus. Osallistuminen väliintulo-ohjelmaan on vapaaehtoista.³⁹² Mikäli nuori kuitenkin päättää olla osallistumatta kyseiseen ohjelmaan, saattaa se myöhemmin osoittautua haitalliseksi, jos nuori tuomitaan jonkin toisen rikoksen johdosta. Varoitus on yleensä nuorelle ikään kuin viimeinen

³⁸⁶ Davis 2010, s. 161.

³⁸⁷ Audit Commission 2004, s. 16 – 17.

³⁸⁸ Davis 2010, s. 161 – 162.

³⁸⁹ Marttunen 2008, s. 208.

³⁹⁰ Davis 2010, s. 163.

³⁹¹ Nuorisorikostyöryhmä on olemassa jokaisessa paikallisessa viranomaisessa. Jokainen työryhmään kuuluu edustajia poliisista, ehdonalaisvalvoista, sosiaaliviranomaisista, terveydenhuollosta sekä opetuksen alalta. Lisäksi työryhmään saattaa kuulua työntekijöitä, jotka työskentelevät huumeiden- ja alkoholin väärinkäyttäjien kanssa sekä psykiatreja, psykologeja ja muiden alojen edustajia.

³⁹² Youth Justice Board 2004, s. 5.

varoitus ennen syytteen nostamista. Mikäli nuori varoituksen antamisen jälkeen edelleen jatkaa syyllistymistä rikoksiin, tulee hän lopulta päätymään nuorisotuomioistuimen eteen.³⁹³

Em. toimenpiteiden lisäksi kokeiluasteella on ehdollinen varoitus (youth conditional caution). Tarkoituksena on ottaa kyseinen toimenpide käyttöön asteittain. Aluksi toimenpidettä sovelletaan vain 16–17-vuotiaisiin nuoriin ja sitä sovelletaan vain viidellä³⁹⁴ alueella Englannissa. Ehdollinen varoitus on tuomioistuimen ulkopuolinen järjestely, jolla pyritään vähentämään vähäisiin rikoksiin syyllistyneiden nuorten saattamista oikeuden eteen. Toimenpiteen voi määrätä sekä poliisi että syyttäjälaitos mikäli nuorta ei aikaisemmin ole tuomittu rikoksesta, nuori myöntää syyllisyytensä ja suostuu kyseiseen toimenpiteeseen. Ehdolliseen varoitukseen voidaan liittää ehtoja, jotka sisältävät säännöksiä kuntoutuksen tukemisesta sekä korvausten tai rangaistuksen suorittamisen tukemisesta. Lisäksi ehdolliseen varoitukseen voidaan liittää sakkoja ja/tai läsnäolovaatimus, joka voi sisältää tietyn toiminnan suorittamista korkeintaan 20 tuntia.³⁹⁵

8.2.2. Yhdyskuntaseuraamukset

Aikaisemmin Englannin oikeusjärjestelmä sisälsi pitkän lista nimenomaan nuorille tarkoitetuista avohuollon seuraamuksista. 30. marraskuuta 2009 nuorille tarkoitettuna seuraamuksena otettiin kuitenkin käyttöön nuorten kuntoutusmääräys (Youth Rehabilitation Order), joka korvasi suurimman osan aiemmista seuraamuksista. Nuorten kuntoutusmääräys on korvannut seuraavat seuraamukset: toimintasuunnitelmamääräys (Action Plan Order), liikkumisrajoitus (Curfew Order), valvontaseuraamus (Supervision Order), yhdyskuntarangaistus (Community Punishment Order), yhdyskuntarehabilitaatiomääräys (Community Rehabilitation Order), toimintakeskusmääräys (Attendance Centre Order) sekä huumehoito- ja testausmääräys (Drug Treatment and Testing Order). Edellä luetellut seuraamukset voivat kuitenkin tulla yhä kyseeseen sellaisten nuorten kohdalla, jotka ovat syyllistyneet rikokseen ennen 30. marraskuuta 2009.³⁹⁶ Kuntoutusmääräyksen lisäksi nuorille suunnattuja yhdyskuntaseuraamuksia Englannissa ovat neuvontamääräys

³⁹³ Davis 2010, s. 163.

³⁹⁴ Toimenpide on käytössä Cambridgeshiressa, Hampshiressa, Humbersidessa, Merseysidessa sekä Norfolkissa.

³⁹⁵ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/youth-conditional-caution-pilot-scheme.htm>.

³⁹⁶ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/youth-rehabilitation-order.htm>.

(Referral Order), korvausmääräys (Reparation Order), sakkorangaistus, ehdonalainen vapautus (Conditional Discharge), täydellinen vapautus (Absolute Discharge) sekä alkoholin käyttökieltomääräys (Drinking Banning Order).³⁹⁷

8.2.2.1. Nuorten kuntoutusmääräys (Youth Rehabilitation Order)

Kuntoutusmääräys on yleinen nuorille rikoksenteijöille suunnattu avohuollon seuraamus. Se tuli voimaan 30. marraskuuta 2009. Seuraamus edustaa yksilökohtaiseen riski- ja tarveharkintaan perustuvaa lähestymistapaa nuorten seuraamusvalikoimassa. Kuntoutusmääräys mahdollistaa seuraamuksen sisällön kokoamisen erilaisista seuraamukseen liitettävistä osioista, joilla pyritään vaikuttamaan nuoren rikolliseen käyttäytymiseen.³⁹⁸ Jotta nuorelle voidaan tuomita kuntoutusmääräys, tulee käsiteltävänä olevan rikoksen olla niin vakava, että sen johdosta seuraamuksena tulee kysymykseen yhdyskuntaseuraamus, mutta vankeusrangaistus ei kuitenkaan ole tarpeellinen. Ennen kuntoutusmääräyksen tuomitsemista tulee tuomioistuimen hankkia tietoa lapsen tai nuoren perheolosuhteista ja harkita kyseisen seuraamuksen mahdollisia vaikutuksia näihin olosuhteisiin. Lisäksi tuomioistuimen tulee varmistaa, ettei mikään seuraamukseen liitettävistä osioista ole ristiriidassa tuomitun uskonnollisen vakaumuksen kanssa eikä häiritse tuomitun koulunkäyntiä tai opiskelua. Kaikkien seuraamukseen liitettävien osioiden tulee myös olla yhteensopivia keskenään.³⁹⁹

Kuntoutusmääräykseen voidaan liittää seuraavia määräyksiä: aktiviteettimääräys (Activity Requirement), ulkonaliikkumiskielto (Curfew Requirement), liikkumisrajoitus (Exclusion Requirement), asuminen paikallisen viranomaisen osoittamassa asunnossa (Local Authority Residence Requirement), koulutusmääräys (Education Requirement), määräys mielenterveyshoitoon (Mental Health Treatment Requirement), palkaton työnteko (Unpaid Work Requirement), huume-testaus (Drug Testing Requirement), hoitoon suostuminen päihteiden väärinkäytön vuoksi (Intoxicating Substance Treatment Requirement), valvonta (Supervision Requirement), tiettyjen toimien kieltäminen (Prohibited Activity Requirement), huumeainesten käyttöön liittyvä hoito (Drug Treatment Requirement), asumispaikan määrääminen (Residence Requirement), ohjelmatoiminta (Programme Requirement) sekä palvelukeskustoiminta (Attendance Centre Require-

³⁹⁷ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/index.htm>.

³⁹⁸ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/youth-rehabilitation-order.htm>.

³⁹⁹ Youth Court Bench Book 2010, s. 65.

ment). Seuraamuksen tulee sisällyttää vähintään yksi näistä edellä luetelluista määräyksistä. Kuntoutusmääräys voidaan tuomita korkeintaan kolmeksi vuodeksi.⁴⁰⁰ Suomessa ei ole käytössä mitään vastaavanlaista seuraamusta.

Mikäli nuoren rikos katsotaan niin vakavaksi, että se vaatisi vankeusrangaistuksen tuomitsemista, voidaan nuori tuomita kuntoutusmääräykseen, johon yhdistetään intensiivinen valvonta ja tarkkailu (Youth Rehabilitation Order with Intensive Supervision and Surveillance) tai intensiivinen kasvatusmääräys (Youth Rehabilitation Order with Intensive Fostering). Kun kyse on alle 15-vuotiaasta nuoresta, tulee nuoren olla rikossenuusija, jotta em. seuraamukset voivat tulla kyseeseen.⁴⁰¹ Kun nuori tuomitaan kuntoutusmääräykseen intensiivisellä valvonnalla ja tarkkailulla tulee seuraamukseen sisältyä valvontaa, ulkonaliikkumiskielto, elektronista valvontaa sekä aktiviteettimääräys, joka on kestoltaan vähintään 90 ja enintään 180 päivää. Tuomioistuimen tulee tuomita nuori em. seuraamukseen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja seuraamus voi kestää korkeintaan kolme vuotta. Kun nuori puolestaan tuomitaan kuntoutusmääräykseen sisältäen intensiivisen kasvatusmääräyksen tarkoittaa se, että nuoren tulee määräyksessä määrätyn ajan asua paikallisen sijaisvanhemman luona. Lisäksi seuraamukseen tulee sisällyttää valvontaa. Nuoren tulee asua sijaisvanhemman luona vähintään 12 kuukautta, mutta asuminen siellä loppuu viimeistään silloin kun nuori täyttää 18.⁴⁰²

8.2.2.2. Neuvontamääräys (Referral Order)

Neuvontamääräys on tarkoitettu nuorille, jotka ovat ”rikosuransa” alussa ja ovat myöntäneet syyllisyytensä käsiteltävänä olevaan rikokseen. Neuvontamääräyksen tavoitteena on saada nuori ottamaan vastuu teoistaan, maksamaan mahdolliset korvaukset ja sopeutumaan takaisin yhteiskuntaan. Tuomioistuimen tulee määrätä neuvontamääräys silloin kun rikoksentekijä on 10–17-vuotias, nuori on myöntänyt syyllisyytensä, nuorta ei aikaisemmin ole tuomittu rikoksesta ja rikos on sellainen, että siitä voisi seuraamuksena olla vankeusrangaistus. Tuomioistuin voi määrätä neuvontamääräyksen kestoksi vähintään 3 kuukautta ja korkeintaan 12 kuukautta, riippuen rikoksen vakavuudesta. Pääsääntö on, että neuvontamääräys voidaan määrätä vain yhden kerran. Toisen neuvontamääräyksen tuomitseminen tulee kysymykseen vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa ja

⁴⁰⁰ Youth Courty Bench Book 2010, s. 65 – 72.

⁴⁰¹ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/youth-rehabilitation-order.htm>.

⁴⁰² Youth Court Bench Book 2010, s. 75 – 78.

tällöinkin sen määrääminen tulee kyseeseen vain YOT:n suosituksesta. Neuvontamääräyksen annettuaan tuomioistuin siirtää asian nuorisoriikoslautakunnan (Youth Offender Panel) käsiteltäväksi, jossa päätetään seuraamuksen sisällöstä. Tuomioistuin ei siis päättä mitä neuvontamääräyksen suorittaminen tulee sisältämään.⁴⁰³ Seuraamuksen sisältö määritetään sopimuksessa, joka laaditaan ensimmäisessä tapaamisessa nuorisoriikoslautakunnan kanssa, johon osallistuvat nuori itse sekä hänen vanhempansa tai huoltajansa. Myös rikoksen uhri kutsutaan osallistumaan tapaamiseen. Sopimuksesta tulee käydä ilmi ainakin se kuinka nuori suorittaa korvaukset rikoksen uhrille tai yhteiskunnalla sekä seuraamuksen aikana suoritettavat ohjelmat, joiden tarkoituksena on vähentää rikosten uusimisriskiä.⁴⁰⁴

8.2.2.3. Korvausmääräys (Reparation Order)

Korvausmääräys ei ole määräys rahallisen korvauksen suorittamisesta vaan se on määräys, joka tähtää siihen, että rikosentekijä pystyisi samaistumaan rikoksen uhrin tunteisiin, joita hänelle on rikoksen johdosta aiheutunut. Lisäksi seuraamuksen tarkoituksena on estää nuoren syyllistyminen uusiin rikoksiin keskustelemalla hänen kanssaan rikollisen käyttäytymisen mahdollisista seurauksista.⁴⁰⁵ Korvausmääräyksen suorittaminen voi sisältää esimerkiksi seuraavia ”hyvityksiä”: kirjallisen anteeksipyynnön kirjoittaminen rikoksen uhrille tai anteeksipyynnön esittäminen kasvotusten, rikoksella aiheutettujen vahinkojen korjaaminen, jonkinlaisen työn tekeminen yhteisössä sekä osallistuminen keskusteluihin YOT:ssa koskien rikoksia ja niiden seurauksia.⁴⁰⁶ Korvausmääräyksen määräämisen ensisijaisena vaatimuksena on, että kyseessä olevan rikoksen uhri suostuu korvausmääräyksen laadintaan. Mikäli uhri ei tahdo olla missään tekemisissä rikosentekijän kanssa niin mitään kontaktia heidän välillään ei myöskään tule tapahtumaan vaan korvausmääräys voidaan suorittaa yleisesti yhteisölle.⁴⁰⁷

8.2.2.4. Ehdonalainen ja täydellinen vapautus (Conditional and Absolute Discharge)

Ehdonalainen vapautus on seuraamus, joka on riippuvainen nuoren käyttäytymisestä tulevaisuudessa. Nuoren tulee pysyä kaidalla tiellä tuomioistuimen määräämän ajan, jotta hänelle ei tule jatko-seuraamuksia. Ehdonalaisen vapautuksen vähimmäiskestolle ei

⁴⁰³ Davis 2010, s. 176.

⁴⁰⁴ Referral Order Guidance 2009, s.8.

⁴⁰⁵ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/reparation-order.htm>.

⁴⁰⁶ <http://www.tameside.gov.uk/yot/reparationorders>.

⁴⁰⁷ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/reparation-order.htm>.

ole määrätty mitään tiettyä aikarajaa, mutta se voidaan tuomita kestämään korkeintaan kolme vuotta. Mikäli nuori tuomioistuimen määräämän ajanjakson aikana syyllistyy uusiin rikoksiin, voidaan nuori tuomita myös aikaisemmasta rikoksestaan rangaistukseen.⁴⁰⁸ Tämä kyseinen seuraamus vastaa Suomen ehdollista vankeusrangaistusta.

Täydellinen vapauttaminen puolestaan on kevyin seuraamusvaihtoehto, joka tuomioistuimella on mahdollista tuomita. Tässä seuraamuksesta nuorelle ei aiheudu mitään konkreettisia velvollisuuksia tai muita seuraamuksia. Riittäväksi rangaistukseksi katsotaan itse syyttämismenettely sekä se, että nuori todetaan syylliseksi kyseiseen rikokseen.⁴⁰⁹

8.2.2.5. Alkoholin käyttökieltomääräys (Drinking Banning Order)

Alkoholin käyttökieltomääräyksellä on tarkoitus puuttua rikollisuuteen ja häiritsevään käyttäytymiseen, jotka liittyvät alkoholin käyttämiseen. Alkoholi on usein yhtenä vaikuttavana tekijänä syyllistyttäessä muun muassa seuraaviin rikoksiin: rikokset yleistä järjestystä vastaan, vähäiset ja vakavat pahoinpitelyt, muut väkivaltarikokset sekä liikenne rikokset.⁴¹⁰ Alkoholin käyttökieltomääräystä voidaan joko hakea hakemuksella tai sitten se voidaan määrätä tuomion yhteydessä. Poliisi tai paikallinen viranomais voi hakea tuomioistuimelta alkoholin käyttökieltomääräystä hakemuksella, jos 16-vuotias tai tätä vanhempi henkilö on osallistunut rikolliseen tai häiritsevään käyttäytymiseen ollessaan alkoholin vaikutuksen alaisena ja kyseinen määräys katsotaan tarpeelliseksi muiden henkilöiden suojelemiseksi vastaavilta teoilta vastaisuudessa. Tuomioistuin voi puolestaan liittää tuomioon alkoholin käyttökieltomääräyksen, jos rikokseen syyllistynyt henkilö on vähintään 16-vuotias ja hän on käsiteltävän olevaan rikokseen syyllistytessään ollut alkoholin vaikutuksen alaisena. Lisäksi tuomioistuimen tulee katsoa, että määräyksen tuomitseminen on tarpeellista muiden henkilöiden suojelemiseksi.⁴¹¹

Käyttökieltomääräykseen voidaan sisällyttää mitä tahansa kieltoja, jotka tuomioistuin katsoo tarpeelliseksi muiden ihmisten suojelemiseksi alkoholinkäyttöön liittyvältä rikollisuudelta tai häiritsevältä käyttäytymiseltä kyseisen henkilön osalta. Se voi sisältää muun muassa alkoholin ostamisen kiellon tai kiellon käyttää alkoholia tai pitää alkoholo-

---

⁴⁰⁸ Davis 2010, s. 175.

⁴⁰⁹ Davis 2010, s. 175.

⁴¹⁰ <http://www.homeoffice.gov.uk/drugs/alcohol/drinking-banning-orders/>.

⁴¹¹ http://www.cps.gov.uk/legal/d_to_g/drinking_banning_orders/#an06.

lia hallussa. Kieltomääräyksen saanut henkilö ei myöskään saa mennä tiloihin, joissa myydään alkoholia. Henkilö voidaan määrätä alkoholin käyttökieltomääräykseen vähintään kahdeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Mikäli henkilö rikkoo käyttökieltomääräyksessä asetettuja kieltoja, voidaan hänet tuomita sakkorangaistukseen. Käyttökieltomääräyksen rikkominen ei koskaan johda vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen.⁴¹²

8.2.3. Vankeusrangaistus

Nuori voidaan tuomita vankeusrangaistukseen tilanteessa, jossa nuoren tekemä rikos on niin vakava, ettei sakkorangaistusta tai kuntoutusmääräyksen tuomitsemista katsota riittäväksi seuraamukseksi tehdystä rikoksesta. Vankeusrangaistuksen tuomitseminen tulisi kuitenkin olla viimesijainen keino. Tuomioistuimen tulee perustella, miksei nuoren tuomitsemista kuntoutusmääräykseen intensiivisellä valvonnalla ja tarkkailulla tai intensiivisellä kasvatusmääräyksellä voida pitää perusteltuna, vaan miksi nuori tulee tuomita vankeusrangaistukseen.⁴¹³ Erilaisia nuorille määrättäviä vankeusrangaistuksia on kahdenlaisia: *detention and training order* (DTO) sekä aikuisvankeus (custody). Aikuisvankeuteen nuoret voidaan tuomita joko Section 90/91 tai Section 226/228 mukaan.⁴¹⁴

DTO on mahdollista tuomita 12–17-vuotiaille nuorille rikoksista, joista seuraamuksena voi tulla kysymykseen vain vankeusrangaistus. Nuorisotuomioistuin voi tuomita tämän kyseisen rangaistuksen 12–14-vuotiaille vain siinä tapauksessa, että nuori on aikaisemmin jo useasti tuomittu tekemistään rikoksista rangaistuksiin. Puolet rangaistuksesta suoritetaan vankeudessa ja toinen puoli vapaudessa, jolloin nuori on valvonnan alaisena.⁴¹⁵ Nuoren valvojana toimii tällöin ehdonalaisvalvoja, sosiaalityöntekijä tai YOT:n virkamies. Nuori voidaan tuomita DTO:iin vähintään neljäksi kuukaudeksi ja korkeintaan 24 kuukaudeksi. Rangaistuksen vankeudessa suorittavan osuuden ajaksi nuori voidaan sijoittaa erilaisiin laitoksiin. Ensimmäisenä laitospaihtoehdona tulevat kysymykseen turvatut lastenkodit, joihin sijoitetaan 12–14-vuotiaat pojat sekä yli 16-vuotiaat tytöt. Turvatuissa lastenkodeissa on myös nuoria, jotka eivät ole syyllistyneet rikoksiin, mutta ovat sinne sijoitettuna oman hyvinvointinsa turvaamiseksi. Toisena laitospaihtoehdona ovat turvatut koulutuskeskukset, jotka on tarkoitettu yli 17-vuotiaille rikoksen-

⁴¹² <http://www.homeoffice.gov.uk/drugs/alcohol/drinking-banning-orders/>.

⁴¹³ Youth Court Bench Book 2010, s. 53.

⁴¹⁴ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/index.htm>.

⁴¹⁵ Youth Court Bench Book 2010, s. 79 – 80.

tekijöille. Nämä keskuksat soveltuvat herkille ja vaikutusalttiille nuorille, koska keskuksilla on palveluksessaan suuri määrä henkilökuntaa ja ne tarjoavat tukevia ja koulutukseen keskittyviä ohjelmia. Viimeisenä sijoitusvaihtoehtona tulevat kysymykseen laitokset, jotka ovat vankeuslaitoksen tai yksityisten palveluntarjoajien ylläpitämiä. Nämä ovat tarkoitettu yli 15-vuotiaille nuorille. Ne ovat kooltaan suurempia laitoksia kuin turvatut koulutuskeskuksat ja eivät tämän vuoksi voi tarjota nuorelle yhtä yksilökohtaista hoitoa.⁴¹⁶

Aikuisvankeuteen nuori voidaan tuomita Section 90/91⁴¹⁷ mukaan silloin kun hänet tuomitaan sellaisesta rikoksesta, josta aikuinen henkilö olisi mahdollista tuomita vähintään 14 vuoden vankeusrangaistukseen. Nuori tuomitaan Section 90 mukaan silloin kun hänet tuomitaan murhasta. Mikäli kysymyksessä taas on jokin muu törkeä rikos, perustuu tuomitseminen Section 91:een.⁴¹⁸

Lisäksi nuori voidaan tuomita aikuisvankeuteen Section 226/228 mukaan⁴¹⁹. Ne koskevat tiettyjä väkivalta- ja seksuaalirikoksia. Tuomitseminen Section 228 mukaisesti tulee kysymykseen tilanteissa, joissa nuori on syylistynyt tiettyyn rikokseen ja tuomioistuim pitää kyseistä henkilöä vaarallisena. Rangaistus rakentuu vankila-ajasta sekä sitä seuraavasta valvonta-ajasta. Nuori on vankeudessa puolet tuomionsa kestosta ja tämän jälkeen hän on valvonnassa rangaistuksen loppuajan. Kun nuori taas tuomitaan Section 226 mukaan, on sen perusteella tuomittava rangaistus verrattavissa elinkautiseen vankeusrangaistukseen. Rangaistus voidaan tuomita tämän perusteella, jos tuomioistuim katsoo, että Section 228:n mukainen rangaistus ei ole riittävä kansan suojelemiseksi kyseiseltä rikoksentekijältä. Kun nuori on ollut tietyn ajan vankeudessa voi hän hakea vapautusta ehdonalaistakunnalta. Mikäli nuori vapautetaan, on hän kuitenkin valvonnassa toistaiseksi eli määräämättömän ajan. Kun valvonta on kestänyt 10 vuotta, voidaan siitä hakea vapautusta, jos se on perusteltua nuoren muuttuneen käytöksen ja hänen tilanteeseensa tapahtuneen edistyksen johdosta.⁴²⁰

---

⁴¹⁶ Davis 2010, s. 184.

⁴¹⁷ Section 90 or 91 of the Powers of the Criminal Courts (Sentencing) Act 2000.

⁴¹⁸ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/section-9091.htm>.

⁴¹⁹ Section 226 or 228 of the Criminal Justice Act 2003.

⁴²⁰ <http://www.justice.gov.uk/guidance/youth-justice/courts-and-orders/disposals/section-226-228.htm>.

9. LOPPUSANAT

Nuorisorangaistus on kuulunut rikosoikeudelliseen seuraamusvalikoimaamme nyt seitsemän vuotta ja on selvästikin tullut jäädäkseen. Nuorisorangaistusta pidetään tarpeellisenä seuraamuksena, kuten käräjätuomareille suunnatusta kyselytutkimuksestani käy ilmi, mutta silti sen käyttö on edelleen hyvin vähäistä. Seuraamuksen vähäisen käytön katsotaan johtuvan muun muassa sen kapeasta käyttöalasta ja siitä, että se on sisällöltään tuntematon. Jotta seuraamuksen käyttö lisääntyisi, tulisi jotain muutoksia tehdä.

Ensinäkin tulisi mielestäni pohtia voisiko seuraamuksen käyttöalaa laajentaa siten, että se ulotettaisiin koskemaan alle 21-vuotiaita nuoria. Käyttöala olisi tällöin sama kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella määrättävän valvonnan käyttöala ja voisi lisätä seuraamuksen käyttöä, koska nuorisorangaistus tulisi kyseeseen useamman nuoren rikoksentehtäjän kohdalla. Kyselytutkimuksestani kävi ilmi, että alle 18-vuotiaat harvoin ”kerkeävät” ajautumaan rikoskierteeseen ja he harvoin syyllistyvät niin vakavaan rikollisuuteen, että nuorisorangaistuksen tuomitsemista pidetään tarpeellisenä. Seuraamuksena tuomitaankin usein sakkorangaistuksia tai ehdollisia vankeusrangaistuksia.

Toiseksi seuraamuksen sisältö tulisi saada paremmin syyttäjien ja tuomareiden tietoon. Mikäli seuraamuksen sisältö on tuntematon, ei sitä koskevia esityksiä tule tuomioistuimelle eikä sitä näin ollen myöskään tuomita. Seuraamuksen sisältöön ei ainakaan mitään merkittäviä muutoksia tarvitse tehdä, koska se on käytännössä kuitenkin havaittu tehokkaaksi ja vaikuttavaksi. Sisältö on monipuolinen ja toimiva ja seuraamus pystytään rakentamaan sellaiseksi, että siinä pystytään pureutumaan juuri kunkin yksittäisen nuoren omiin ongelmiin.

Yhtenä suurena ongelmakohtana nuorisorangaistuksen kohdalla voidaan nähdä se, että sen tuomitsemisen katsotaan tulevan kysymykseen vasta siinä vaiheessa kun harkitaan ehdottoman vankeusrangaistuksen tuomitsemista. Seuraamusta ei siis nähdä vaihtoehtona ehdolliselle vankeusrangaistukselle valvonnalla. Jollain keinolla tämä epäkohta tuomitsemiskäytännössä tulisi saada muuttumaan, jotta seuraamuksen käyttö lisääntyisi. Tähän ratkaisuna voisi olla se, että nuorisorangaistuksen suorittamiseen liittyvien taapamiskertojen määrää vähennettäisiin esimerkiksi yhteen kertaan viikossa. Näin nuorisorangaistusta ei ehkä pidettäisi nuoren kannalta niin ankarana ja raskaana ja sen nähtäisiin ankaruudeltaan rinnastuvan ehdolliseen vankeusrangaistukseen valvonnalla.

Mikäli nuorisorangaistukseen ei tulevaisuudessa tulla tekemään mitään muutoksia, tulee sen käyttö jatkossakin pysymään vähäisenä ja se saattaa jopa jossain vaiheessa ”unoh-tua” käytöstä kokonaan. Näkisin, että seuraamus on kuitenkin tarpeellinen ja Suomessa-kin tulee olla erityisiä nuorille suunnattuja seuraamusvaihtoehtoja. Verrattaessa esimer- kiksi naapurimaahamme ruotsiin, on Suomessa vähemmän nuorille suunnattuja seura- amusvaihtoehtoja. Juuri tämän vuoksi niitä vaihtoehtoja, jotka meillä on käytössä, tulisi myös käyttää. Toivottavasti nuorisorangaistuksen käyttö tulee lisääntymään ja se tule- vaisuudessa havaitaan hyvin tehokkaaksi seuraamukseksi nuorten kohdalla, koska juuri sellainen se on, tehokas ja vaikuttava.